

România literară

O ȚARĂ PRIVEȘTE ÎN VIITOR :

ROMÂNIA

(Paginile 12—13)

*La mulți
ani!
1981*

Desen de VAL MUNTEANU

ANUL NOU

TRECEM încă un prag, al timpului, pe care-l judecăm și care ne judecă, el, fața zeului din cărțile noastre, și un prag al casei, căreia-i sintem stăpînii și supușii, urăm și primim urări, de sănătate, de pace, de fericire. Cum vor mai fi căile pămîntului și ce ne așteaptă, sînt gînduri îndreptățite, în lumea de azi, care, ca în poveste, cu un ochi ride și cu unul plînge. Cîte sînt semnele ei la vedere, și cite cele ascunse, cu ce suflet putem aștepta limpezirea zărilor ei, cu cită încredere?

După datini străvechi, se aud colindele cu slăvirea luminii și cu lauda muncii, în rostirea năzuințelor, a speranțelor în mai bine, întotdeauna în mai bine. La capătul celor 33 de ani ai Republicii și al celor cincisprezece ani ai lucidității și ai democrației socialiste, iată, putem spune că este în convingerea noastră spațiul acesta al mai-binelui, este în programul nostru de viață, în adevărul țării și al biruințelor ei. Sîntem în înima acestui adevăr, unicul dat al ființei noastre, sîntem noi înșine acest adevăr, atunci cînd ne apropiem cu credință și iubire de oamenii țării, de muncitorii marilor uzine, de oțelarii și minerii ei, de cei ai fabricilor, ai drumurilor și ai pămîntului, de cei ai gîndirii și creației, sîntem și în aceste ceasuri ai acestui adevăr, ai vetrei lui de ocrotire și de încredere.

Să privim în urmă, recunoscînd autoritatea ființei noastre, ca națiune în hotarele istoriei sale, cu puterea de atîtea ori dovedită în limpezirea și afirmarea destinului său între națiunile lumii. Sînt cărțile noastre martorii drepecți ai acestui timp? Fără îndoială, anul pe care-l încheiem încununează, prin cele mai bune apariții editoriale, deschiderea spre cunoașterea realității istoriei contemporane, judecata dreaptă asupra fenomenelor sociale, dezvăluirea faptelor adevărate, încrederea acordată cuvîntului. Într-adevăr, numai în

această libertate și democrație a culturii se poate arăta spiritul națiunii noastre socialiste. Cu această convingere putem privi înainte, peste încercările timpului, cu încredere în rostul scrisului nostru, în realizările viitoare ale literaturii române.

Să ne apropiem firesc și cu sinceritate de gîndurile și de cuvintele noastre, în clipele de meditație, cînd auzim cuvintele Președintelui Republicii, urarea lui adresată nouă tuturor, gîndurile și îndemnul lui, și să ne spunem că un timp a trecut peste lume și peste noi, că vom aparține cu certitudine altui timp tăiat în calendare, să adăugăm această matematică simplă gîndului grav și grijilor de lumea spre care ne îndreptăm. De faptele muncii vom auzi apoi, din ziua dintîi, din primele ceasuri ale noului cincinal, zilele și nopțile își vor cunoaște rosturile lor, fără odihnă, în temperaturile înalte și în energiile colosale ale cuptoarelor și straturilor din adînc, în pregătirea pămîntului sub zăpezi și în soarele verii, și vom fi pregătiți să participăm, în aceleași zile și aceleași nopți, pe drumurile țării și la masa de lucru, sub bîntuirile anotimpurilor și în statornicul con de lumină, cu uneltele noastre, la bucuria vieții, bucurîndu-ne de așezările ei.

În jurul meselor, lingă podoabe și luminări aprinse, să așteptăm bătaile ceasului, și să nu ne întristeze liniștea de pe urmele lor, albă, ca două urme de sanie pe o cîmpie fără sfîrșit. Sînt semnele drumului ce ne așteaptă, în anul nou al marilor îndatoriri față de propria noastră existență.

În întîmpinarea acelor clipe, urăm tuturor colaboratorilor și cititorilor noștri. **La mulți ani!**

„România literară”

Vă laudă Colindul

Colindul îl începe o piatră sau un pom,
un băiețandru oacheș cu vocea în schimbare, —
cuprinde-n el Numărătoarea Mare,
pădurile de fag cu glas de om,
cuprinde-n el conturul și cutezanța țării,
și scăpărarea negrilor cărbuni,
cuprinde-n el suita de minuni:
rod al avîntului și-al cugetării.
Materia palpită pătrunsă de simțire,
și animată de un gînd înalt,
ea se preschimbă, dintr-un singur salt,
într-o Coloană fără de sfîrșire.
Vă laudă Colindul, atletici făurari
ai albelor coloane ce se înalță svelte,
stăpîni definitiv peste unelte,
popor de luptători și meșteri mari.
Colindul vă dorește visata împlinire,
mulți ani cu bucurie, mulți ani cu sănătate,
și vă urează, mai presus de toate,
bună-nvoire-n lume și-nfrățire.

Virgil Teodorescu

6255 SL

AB

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpăanu.

SECURITATE ȘI COOPERARE

POTRIVIT Acordului final de la Helsinki, care a prevăzut continuarea Conferinței generale de securitate și cooperare în Europa, după etapa de la Belgrad (din 1977-1978) și conform deciziilor prin consens luate acolo, 1980 a devenit, începând din toamnă, anul **Reuniunii de la Madrid** a celor 35 de state, Reuniune care, în noiembrie-decembrie, și-a consumat prima ei fază, urmând a-și relua lucrările în ianuarie 1981, cu perspectiva de a le încheia la începutul primăverii.

Este un fapt notoriu că România se numără printre țările care au preînțeles o asemenea conferință privind securitatea și cooperarea pe continentul nostru și că a militat pentru organizarea și buna ei desfășurare, participarea președintelui Nicolae Ceaușescu în 1975 fiind printre cele mai active și mai rodnice. În același spirit și cu o crescândă capacitate de inițiativă, conducerea țării noastre a evidențiat o neîntreruptă preocupare pentru continuarea procesului inaugurat și statuat în capitala Finlandei acum cinci ani, proces menit a modifica simțitor climatul pe continent, în perspectiva unei afirmări și concretizări tot mai viguroase a principiilor securității și cooperării europene.

Din nefericire, această perspectivă, în loc de a deveni mai luminoasă, s-a adâmbrit datorită ascuțirii contradicțiilor la scara globală, iar, prin acuitatea unor evenimente din a doua jumătate a anului 1979, continuată în 1980, problematica securității și cooperării în Europa, ca și în alte părți ale lumii, a întâmpinat din ce în ce mai acuzate obstacole.

În acest context internațional, adică într-o atmosferă deloc prielnică unei reale voințe reciproce de a face noi pași pe calea Acordului din 1975, a început Reuniunea de la Madrid. Se știe că eforturile s-a ajuns, în cele din urmă, la stabilirea unei ordini de zi și — cu o semnificativă întârziere — au putut începe lucrările propriu-zise, primul obiectiv fiind acela al evaluării modului în care a fost aplicat Actul final al C.S.C.E.

Din dezbatere, decurgând ele însele într-o atmosferă profund marcată de încordarea situației internaționale, a reieșit modificarea rezultatelor obținute, temerea, chiar, a înrăutățirii condițiilor de aplicare a principiilor de la Helsinki atâta vreme cât nu se reia temeinic cursul destinării, înlocuind ne de o parte măsurile de frînare a cursei înarmărilor, pe de altă eforturi de consolidare și dezvoltare a cooperării în diferite domenii, și în primul rând în cel economic și tehnico-stiințific.

ROMÂNIA, alături de alte țări participante, și în primul rând de cele mici și mijlocii, a adus o contribuție activă, militând pentru o abordare echilibrată a problemelor în discuție, într-un spirit ponderat, ca atare de punere în surdina a polemicii, a schimbărilor de opinii de aspect ireconciliabil. Astfel s-a reușit să se instaureze treptat un dialog de lucru și, în cele din urmă, să se parcurgă întreg scenariul primei faze consacrate evaluării a ceea ce s-a făcut, dar, mai ales, a ceea ce ar fi trebuit sau a rămas a se face pentru a da cu adevărat viață spiritului de la Helsinki.

Delegația română, condusă de ministrul afacerilor externe, a izbucnit să dea expresie concepției partidului și statului nostru, a președintelui Nicolae Ceaușescu, asupra securității și cooperării pe continentul european, demonstrând nu doar necesitatea edificării securității și promovării cooperării, ci arătând și mijloacele adecvate acestei opere, care e de anvergură și, totodată, implică o acțiune generală bine concertată și decisă din partea tuturor.

România, prin propunerile și intervențiile delegației sale, a adus un spor de argumente privind convocarea unei conferințe consacrate încrederei, dezangajării militare și dezarmării în Europa — conferință concepută ca parte esențială a procesului de edificare a securității europene, inițiat acum cinci ani la Helsinki. De asemenea, au fost prezentate propuneri realiste pentru dezvoltarea și diversificarea cooperării în domeniile economice, științifice și tehnice, al culturii, educației, informației și contactelor umane.

ÎN ANSAMBLU, propunerile prezentate de România în prima parte a Reuniunii de la Madrid constituie un veritabil program multilateral, menit a cointeresa efectiv toate statele participante. Printre acestea, un deosebit interes a generat inițiativa referitoare la Urmările Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa — conferință concepută ca parte esențială a procesului de edificare a securității europene, inițiat acum cinci ani la Helsinki. De asemenea, au fost prezentate propuneri realiste pentru dezvoltarea și diversificarea cooperării în domeniile economice, științifice și tehnice, al culturii, educației, informației și contactelor umane.

SINT — acestea — tot atâtea premise favorabile stimulării eforturilor spre crearea condițiilor de transpunere integrală în fapt a prevederilor documentului final de la Helsinki, menit a transforma cu adevărat Europa într-un continent al păcii și înțelegerii între popoare. Așa cum sublinia recent tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara Consiliului Național al Frontului Democratice și Unității Socialiste: „Sintem pentru extinderea contactelor și a colaborării în Europa, pentru depășirea împărțirii Europei în blocuri militare și de alte feluri, pentru o Europă unită, cu respectarea diversității și specificului fiecărei națiuni, inclusiv a orânduirii. Europa trebuie să ofere omenirii un nou model de relații internaționale, o unitate nouă, bazată pe colaborarea între țările cu orânduire socială diferită. Așa cum în trecut Europa a dat mult pentru civilizație, astăzi ea este chemată să dea mult pentru a păstra cuceririle civilizației, pentru a deschide calea pentru un nou progres, pentru pace pe continent și în întreaga lume”.

Cronica

2 România literară

Viața literară

SEMNAL

● Ion Creangă — I VESTI, AMINTIRI, I VESTIRI. A IV-a reedre în colecția „Bibliotă pentru toți”; prefată tabel cronologic de Piru; textele selectate fost reproduse după O re, vol. I—II, ediție grijită de Iorgu Iordan Elisabeta Brâncuș, Editura Minerva, 1970. (Editura Minerva, XXX + 326 p. lei).

● G. Călinescu — BUL IOANIDE. Informază notă a editurii — a fost scris între anii 1947—1951 și a apărut în 1953. Ediția de față reproduce textul din: G. Călinescu, Ope 5—6, E.P.L., 1967, care fost colajonat cu manuscrisul păstrat de fami (pentru primele XI c pitole) și pentru rest dactilograma revăzută scriitor în mai multe ri duri (text intermediar fa de ediția din 1953), pu la dispoziția redacției, către doamna Alice Ve Călinescu, careia Editu Eminescu îi mulțumeș călduros. De asemenea pentru acuratețe, au f consultate edițiile d 1963 și 1965, apărute (s pregătite în vederea tip rului) încă în timpul v tii autorului. (Editu Eminescu, 656 p., 17 lei).

● Mihail Sorbul — PA TINA ROSIE. Piesa, carei premieră a avut loc la Teatrul Național din București la 3 martie 1916, este publicată împreună cu aparatul critic respectiv, în colecția „Rampa”. (Editura Eminescu, 120 p., 4 lei).

● Jean Bart — EURO POLIS. Reditate în serie „Patrimoniul”; reperiile istorico-literare semnate de G. Călinescu, D. Ciurezu, Șerban Cioculescu, A. Raicu, Gib I. Mihăes Perpersiciu, Pompil Constantinescu, Octav E tez, Mircea Tomus, Ge ge Ivașcu, Constantin C praza și Constantin hanu sint selectate de o timul. (Editura Mine 296 p., 13 lei).

● Constantin Bărbu ceanu — CASA PĂCATE LOR. Al șaptelea roman al autorului duoa Birlol lupilor (1963), Ceap (1968). Femei singure (1969). Gentlemanul schio (1969). Expresul de noapte (1974). Samsarul (1975). (Editura Cartea Românească, 232 p., 8 lei).

● Tudor Nedelcea, Marcel Ciocan — PUBLICATIILE PERIODICE DIN OLTEANIA. II. Continuind apariția din 1976, cataloga ziare, gazete și reviste, acum sint descrise — în total 1.993 de titluri — publicațiile de tipul almanahuri, anale, anuare, calendare, dări de seamă, exponeri, rapoarte etc. (Biblioteca județeană Dolj, 116 p.).

● *** — ACTES DU II-E CONGRÈS INTERNATIONAL DE THRA COLOGIE. III. Editat de un colectiv (Gheorghe Mihăilă, Romulus Vulc nescu și Dan Slusanski) condus de Radu Vulpe, președintele Congresului ce a avut loc la București acum patru ani, volumul reuneste comunicările sustinute în secțiunile Lingvistică și Etnologie (Etnografie, Folcloristică și Artă populară) și Antropologie (și zoologie protoistorică). (Editura Academiei, 462 p., 30 lei).

● Daniel Defoe — JURNAL DIN ANUL CIUMEL. Versiunea românească a jurnalului — „observații sau aduceri amintite despre cele mai însemnate fapte, atit publice cit și particulare, care s-au petrecut la Londra în timpul maril moliine din 1665”, publicat în 1722, este semnată de Antioaneta Ralian. (Editura Minerva, XXXII + 272 p., 5 lei).

● Yves Berger — NEBUN DUPĂ AMERICA. Romanul scriitorului francez beneficiază de o bună tălmăcire semnată de Maria Ivănescu. (Editura Cartea Românească, 302 p., 9 lei).

LECTOR

Festivitate

● La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” a avut loc semnarea de către cei mai recent membri ai Uniunii Scriitorilor a angajamentului prevăzut statutar și înminarea carnetelor de membru al Uniunii. Festivitatea a avut loc în prezența tovarășilor George Macoveșcu, președintele Uniunii Scriitorilor, Constantin Chiriță, secretarul Asociației scriitorilor din București, a altor membri ai conducerii colective a Uniunii.

Dialoguri culturale

● La Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu” a avut loc sedința festivă a Cenaclului scriitorilor de limbă ucraineană dedicată Zilei Republicii. Au citit din creațiile proprii: Oxana Melnicuc, Mikola Korsiuc, Mikola Leasevici, Ivan Nepohoda, Silvestr Zahorodni și Ivan Kovaci. De asemenea, s-a citit, în traducere ucraineană, din lirica poezilor George Cosbuc, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Victor Tulbure, Ștefan Augustin Doinaș, Radu Bouraeanu, Eugen Frunză, Mihai Gavril, Dan Deșliu, Ion Cringuleanu și un capitol din romanul „Tineretea unui erou” de Petru Vintilă.

● În cadrul „Clubului artelor”, Asociația scriitorilor din București și Cenaclul scriitorilor din Constanța au organizat o serie de manifestări culturale (vizite de documentare, întâlniri cu

oamenii muncii în centrele industriale și agroindustriale, gezători literare, expoziții de carte, lansări de noi volume, dialoguri), la Șantierul naval Constanța, Șantierul naval național al tineretului „Canalul Dunăre — Marea Neagră” — tabăra Cernavodă, I.A.S. Pietreni, Casele de cultură din Mangalia și Medgidia. Au participat: Ștefan Balaci, Virgil Bostănuș, Nicolae Caratână, George Căpriță, Constantin Ciocariu, Aurel Dumitrescu, Ovidiu Dunăreanu, Sanda Ghinea, Constantin Ghiță, Nicolae Fătu, Corneliu Leu, Ilie Marian, Nicolae Moțoc, Vasile Nedelcu, Constantin Novac, Florin Pietreanu, Maria Pop, Marin Pombesc, Cristinel Prioc, Emil Suciu, Hortensia Teodorescu, Eugen Vasiliu și Petru Văluceanu.

Probleme de creație în roman

● La Fabrica de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej”, la Institutul Victor Babeș, la Clubul Ministerului de Finanțe, la Biblioteca „I. L. Caragiale” din București, la Spitalul județean Ilfov și la Biblioteca județeană din

Piatra Neamț, prozatoarea Ileana Vulpescu s-a întâlnit cu numeroși cititori cărora le-a vorbit despre unele probleme de creație pe marginea romanului său, „Arta conversației”.

Spectacol de poezie

● În sala din str. Bătești nr. 14 a avut loc reprezentația inaugurală din ciclul spectacolelor de poezie și divertisment „Anonim XX” inițiat de Casa de cultură „C. A. Rosetti”, sectorul 2, București. Spectacolul a inclus recitări de poezii patriotice de Mihai Eminescu, St. O. Iosif, Ion Barbu, Nicolae Labiș, Geo Bogza, Ion Caraion, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Rodica Birlea, Petre Paulescu, Constantin Atanasiu.

slu, Ioana Crăciunescu, Viorica Farcaș Munteanu, Gabriel Iuga, Valeriu Birgău, Ion Mărcăineanu, Petre Protopopescu.

Si-au dat concursul actorii Traian Stănescu, Constantin Birliba, basul Mihai Mateescu, pianistul Aurel Mustăța, ca și interpretii de muzică populară Emiliă Aura Leonte, Gelu Milea, interpretul folk Florin Brăila și „Gruoul 20 lumină și sunet”. Regia spectacolului a fost girată de Mihai Teclu.

Întâlniri cu cititorii

București

● Iuliu Rațiu, Vinicu Gafița, George Zarafu, George Niculescu-Mizil, D.C. Mazilu, Al. Clenciu, la căminul cultural din Găujani, județul Ilfov; Al. Mitru, la Liceele de fizică-matematică, industrial nr. 27, școala generală nr. 85, cenaclul literar al pionierilor și școlimilor patriei din sect. 4, la bibliotecile „Emil Gireleanu” și „Barbu Ștefănescu Delavrancea”; Gh. Bulgar, la Casa corpului didactic din Alexandria și la Casa centrală a armatei din București.

● La invitația Comitetului județean de cultură și educație socialistă Ialomița, Valentin Silvestru s-a întâlnit la Slobozia cu activiști culturali și artiști amatori din brigăzi artistice și formații teatrale.

● În cadrul ciclului de conferințe pe care le ține la Universitatea cultural-științifică din București, George Muntean a vorbit despre Vladimir Streinu (10 ani de la moarte, 1902—1970) și Nicolae Labiș (45 de ani de la naștere, 1935—1956).

Cenacluri literare

● Cenaclul literar al scriitorilor de limbă sîrbă de pe lângă Asociația scriitorilor din Timișoara a organizat o sedință de lucru la liceul cu limba de predare sîrbă din Timișoara. Au luat parte Mira Barzin, Iasmina Batanlat, Vladimир Ciocov (conducător al cenaclului), Ludmila Ghișescu, Gioia Jupunski, Jivko Milin, Drago și Glocea Mirianici, Spomenka Nicolina, Nebojša Popovici, Svetomir Raicov și elevii liceului.

● În cadrul cenaclului „M. Eminescu”, la Biblioteca „M. Sadoveanu” din Capitală a avut loc lansarea volumului de versuri „Cîntecul nisieiului” de Rodica Ciocărdel-Teodorescu. Au luat cuvîntul Victor Atanasiu, Octavian Ciocă, Victor M. Chiriac, Florica Dumitrescu, Valeriu Gorunescu, Ion Huile, Carmen Ladina Cuile, Virgil Mirescu, Petru Marinescu și Ionel Protopopescu.

Simbolismul în literaturile europene

● Facultatea de limbi străine și Societatea de științe filologice au organizat, în amfiteatrul „Eminescu”, la sediul facultății din str. Pitar Moș 7—13, simpozionul „Simbolismul în literaturile europene”. Au fost prezentate 60 de comunicări. În sedința plenară au luat cuvîntul Ion Hobana („Incidente științifico-fantastice în simbolismul românesc”), Dumitru Micu („Note specifice ale simbolismului românesc”), Virgil Șoptereanu („Poetica lui Alexandru Blok și simbolismul rus”), Paul Miclău („Simbolism linear sau tabular?”), Lidia Bote („Orientări estetice în simbolismul românesc”), Cornelia Bejenaru („Conștiința de sine a poeziei simbolistilor români și francezi”), Alfred Heinrich („Structuri compoziționale în proza lui Andrei Belli”).

Simpozion despre poezie

● În amfiteatrul Liceului „Gheorghe Lazăr” a avut loc un simpozion consacrat direcțiilor poeziei noastre contemporane. Au participat Eugen Simion, Cezar Baltag, Pompiliu Marcea, Costin Tuchilă. Dezbaterile a avut loc în fața profesorilor de limbă română din București.

Medalion George Togan

● La Mediaș, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, Comitetul de cultură și educație socialistă a organizat o serie de manifestări în cinstea scriitorului George Togan.

La Liceul industrial „St. L. Roth”, la Școala generală nr. 6 și la Casa de cultură a municipiului Mediaș s-au desfășurat sedințe omagiale, recitări de poezie etc. la care au participat Titus Andronic, Vlaicu Bărna, Mircea Vălcu, Ion Banca, Florica Bobei, Ilie Nemeș.

Dezbateri

● Teatrul dramatic din Galați a organizat o dezbateri publică în jurul spectacolului *Hotul de vultur* de D.R. Popescu, în regia lui Nicolae Scarlat. Au participat muncitori, maitri, tehnicieni, ingineri de la Combinatul siderurgic. Discuțiile, care s-au prelungit pînă noaptea tirziu, au marcat aprecierea spectatorilor față de problematica piesei și valoarea ei dramatică, față de calitatea reprezentăției. Dialogul dintre artiști și spectatori a fost considerat, unanim, ca foarte util muncii teatrului gălățean.

Concursul interjudețean „Panait Cerna”

● Sub egida Comitetului pentru cultură și educație socialistă al județului Tulcea, la Casa de cultură s-a desfășurat ediția a VII-a a Concursului interjudețean de poezie patriotică „Panait Cerna”. Juriul format din Florin Costinescu, George Rotaru, Constantin Novac, Ernesto Mihăilescu și Olimpiu Vladimirov a acordat distincții pentru: Daniel Corbu (jud. Neamț), Dumitru Enache (jud. Argeș), Nicolae Sava (jud. Neamț), Cătălina Crețu (jud. Constanța), Lazăr Lazăr (jud. Tulcea), Doina Mareș (jud. Suceava).

La începutul unui deceniu

INTRĂM în alt an și totodată într-un alt deceniu : penultimul deceniu al veacului....

Dublu prilej, așadar, de bilanțuri și evocări, de previziuni și de anticipații, legate indestructibil unele de altele. Nu se fixează însă o limită între două segmente de timp totuși convenționale, nu se stabilește un hotar, ci se marchează o continuitate; în fond, nevoia de retrospective mărturisește mai mult o nevoie de perspective, în fond, adevăratul obiectiv al bilanțurilor îl constituie viitorul, așa cum de fapt amintirea este cel mai adesea o formă a speranței. Rememorăm azi și pentru mine, căutam întotdeauna timpul care va veni. Fără memorie visul devine o imposibilitate.

VERITABILELE retrospective literare constată, enumeră și ordonează, de regulă avînd fie înfățișarea unor corecte, conștiințioase tablouri de cărți și autori întocmite cu grija de a nu se omite nimic din ce ar putea fi considerat important, fie aspectul unor grupaje selective urmărind să evidențieze o latură sau alta a literaturii dintr-un interval de timp anumit. Indiferent de formulă, sînt neîndoienic utile; prezintă însă considerabilul dezavantaj de a substitui prin bibliografie, cronologie sau ierarhizare mișcarea vie a faptelor literare.

Rămîn totuși de preferat falselor retrospective, alcătuite în scopul de a se demonstra judecăți prestabilite, în care bilanțul devine un simplu instrument de manevrare a datelor și de ilustrare a unor ficțiuni contrazise de realitate.

Cu atît mai mult cu cît literatura română din deceniul care s-a încheiat poate fi în întregime subsumată unui efort încordat, eroic adesea și tenace, de recuperare, descoperire și asumare a realităților, contemporane și de ordin istoric. Efort vădit nu numai în planul creației propriu-zise, dar și în acela al cercetării literare. Numai în ultimul an au fost publicate volumul al IX-lea din seria **Operele** lui Eminescu, **Gramatica românească** de Ion Heliade Rădulescu, **Istoria literaturii române vechi** de N. Cartoian, **Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești** de Gheorghe I. Brătianu, **T. Maiorescu și posteritatea lui critică** de E. Lovinescu, **Studii** de G. Zane, **De la Zalmoxis la Genghis-Han** de Mircea Eliade, **Barocul sau descoperirea dramei** de Al. Ciorănescu, această suită de restituiri esențiale urmînd a fi continuată și în 1981, cînd, în fine, va ieși de sub tipar, unde se află acum într-o fază avansată de lucru, marea **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu. Vitalitatea unui moment cultural și literar nu se exprimă doar prin creațiile care îi aparțin, ci și în capacitatea de a asimila, de a-și integra marile opere ale altor vremi și ale altor spații. Și dacă, într-adevăr, reeditările și traducerea nu fac o literatură, nu e mai puțin adevărat că în absența lor o literatură se ofilește inevitabil și decade.

S-AU IMPLINIT, anul trecut, 100 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi. Vor fi, în 1981, o sută de ani de la nașterea lui Bacovia, Goga, Lovinescu, Minulescu și de la apariția revistei „Contemporanul” : centenarele literaturii române moderne.

Unii continuă să vadă în modernizare și progres factori potrivnici tradiției, prelungind artificial viața unei atitudini dovedit sterilă. Este un mod simplist de a se înțelege nu numai modernizarea și progresul, dar și tradiția însăși. Cine nu știe că preocupările de istorie devin sistematice în cultura noastră doar odată cu modernizarea hotărîtă a structurilor vieții sociale și intelectuale ? Și totuși... Revoluționarul Bălcescu scriind despre Mihai Viteazul este o imagine profund simbolică pentru legătura dintre modernizare și tradiție, dintre pro-

gres și conștiința istoriei. Socialismul nu doar implică modernizarea, ci o transformă în obiectiv programatic. A opune modernizarea tradiției înseamnă a contesta istoria, mersul ei nepăsător de teorii sumare neputînd fi totuși oprit. Mihai Ralea nota cu umor trist că „tradiționalism pur și simplu înseamnă grandomania mizeriei” — și Ralea nu era deloc un, cum s-ar zice, „sincronist”. Delimita însă lucid între tradiție și „tradiționalism”, între modernizare și „modernism”. Teme pentru o retrospectivă a ideilor literare din deceniul abia încheiat.

...ȘI VA MAI FI 1981 primul an fără Marin Preda. Sînt scriitori a căror personalitate creatoare marchează atît de profund o epocă, încît sfîrșim prin a le-o descoperi pretutindeni. Marin Preda a înrîurit adînc și fecund întreaga literatură a epocii postbelice, spiritul operei sale este una din permanentele momentului literar actual ; mai mult, o prezență reală, vie, catalizatoare.

PROZA, poezia, dramaturgia din deceniul acum încheiat poartă în configurația evoluției lor amprenta unei mișcări esențiale : de reevaluare, descoperire și investigare a realității, fie aceasta contemporană sau istorică și, concomitent, de întemeiere a unei realități interioare noi. Această dublă orientare a eforturilor creatoare, în fond expresia cea mai deplină a eliberării spirituale de schemele mortificante ale ficțiunilor dogmatice, se vedește deopotrivă în latura problematică și în cea așa-zisă „formală”. Noile teme ale literaturii deceniului au cerut noi modalități de expresie și autenticitatea înnoirii este probată în modul cel mai convingător de coerența și convergența celor două planuri, care sînt de fapt solidare și imposibil de detașat. Într-o epocă literară mai veche se vorbea, ne amintim, despre „măiestrie” ca despre o deprindere ce poate fi însușită prin exercițiu și aplicată apoi cu succes. Nu era, în această delimitare a „măiestriei” de obiectul ei, numai o neînțelegere a specificului artei de a fi ireductibilă la aspectul formal, nici numai o neînțelegere a semnificației acestui aspect ; era — literatura deceniului '70-80 a făcut limpede sensul puerilei distincții — o încercare de implantare a unei concepții imobiliste: nu mai e nimic nou de spus, de aceea trebuie să spunem același lucru, însă mereu altfel, „măiestria” fiind instrumentul unei neobosite inventivități capabile să dea iluzia permanentei metamorfoze, a schimbării perpetue. Literatura acestui deceniu a demonstrat însă, și încă într-un mod strălucit, că diversitatea stilistică reală este posibilă numai coexistînd cu diversitatea problematică. Bineînțeles că o nouă problematică nu se întrerupează cituși de puțin prin intermediul expresiei poetice vlahuțiene, să zicem, sau al procedeelor epicii sămănătoriste ; va fi, cel mult, expusă abstract și demonstrativ, iar artistic desuet. Pura înnoire a mijloacelor este, de asemenea, în sine sterilă și, practic, imposibilă, așa cum, în critică, simpla adoptare a unor termeni la modă nu este semn de modernizare, ci denotă, mai degrabă, lipsă de intuiție și spirit critic. La ce folosește terminologia savantă și referința erudită dacă ajungi să afirmi că a scrie pur și simplu prost e dovadă de... anticalofilie ? ! Correspondentul „măiestriei” de altădată în critica literară este sofistica dusă la delir.

CALITATEA, în ordinea literaturii, înseamnă valoare. Începînd sub semnul preocupării pentru realizarea în toate domeniile de activitate a unei noi calități, noul deceniu va institui mai ferm și în literatură, să nădăjduim, primatul valorilor autentice.

Mircea Iorgulescu

Desen de Constantin Piliuță

Lerui-ler

Cu o creangă de azur
Vin din timp și vin din ger
Să vă scutur la ferești
Lin colind cu Lerui-ler.

Lerui-lamură de-argint
Țării dulci și mindre, măi,
La-nceput de an frumos,
La cuvînt cu zurgălăi!

Sună noaptea pînă hăt!
Sub omături, griu voinic,
Ride către primăveri
Cu lumina piinii-n spic.

Sună-n turle ceas bărbat
Iar în faptă adevăr:
Crește țara-n frumuseți,
Lerui-ler cu flori de măr!

Sună-n arborii din munți
Cetini ninse și viori:
Cerbii ies din depărtări
Tipărind pe-omături flori.

Lerui-ler și flori de măr,
Noaptea asta din ferești
Pune-n dragoste și vin
Datinile strămoșești.

Pentru cite le-am durat,
Pentru cite vom dura,
Pentru mulțumirea mea,
Pentru împlinirea ta,

Pentru visul rodnicind
Pretutindenea sub cer,
Dintr-o creangă de azur
Ninge blind cu Lerui-ler.

Dragoș Vicol

Rolul culturii

GINDESC că în deceniul care începe se va recunoaște oriunde în lume și în unanimitate, rolul esențial al culturii, al literaturii și artelor în construirea armonioasă a omului, în dezvoltarea ideilor umaniste și a stabilității unor trainice punți de legătură și înțelegere între popoare.

Sper că noțiunea de pace nu va fi echivalentă numai cu starea de nerăzboi, ci va exprima imbinarea ideală a acelor valori carănuale care sînt libertatea, independența, eliberarea de sub asuprirea străină, emanciparea individualității umane, eliminarea apartheidului, a discriminării rasiale și culturale, infaptuirea egalității, consolidarea în rațiunea popoarelor a sentimentului apartenenței la marea familie a omenirii locuitoare a planetei albastre, Terra, și care aspiră, de la originile sale, spre lumina cunoașterii și dreptate.

La realizarea valorilor amintite, o contribuție fundamentală au avut-o, și trebuie s-o aibă în continuare, intelectualii lumii contemporane, scriitorii, oamenii de cultură, toți cei care prin arta lor sau prin puterea cuvintului transmis în mase prin intermediul cărților, al ziarelor, al scenei, ecranului sau televizorului, se adresează sufletelor, convingerilor oamenilor, indiferent de apartenența lor filosofică, politică sau religioasă, tuturor celor ce luptă pentru a face din izbînda cauzei păcii pe continentul nostru și în lumea întreagă condiția vitală a propășirii omului în deceniile viitoare, a înfloririi personalității sale, a atingerii plenitudinii unei vieți demne de singura făptură rațională din univers care este omul.

Sper că în deceniul care începe să înceteze cursa înarmărilor care este însoțită de o adevărată otrăvire a climatului spiritual, de cultul violenței.

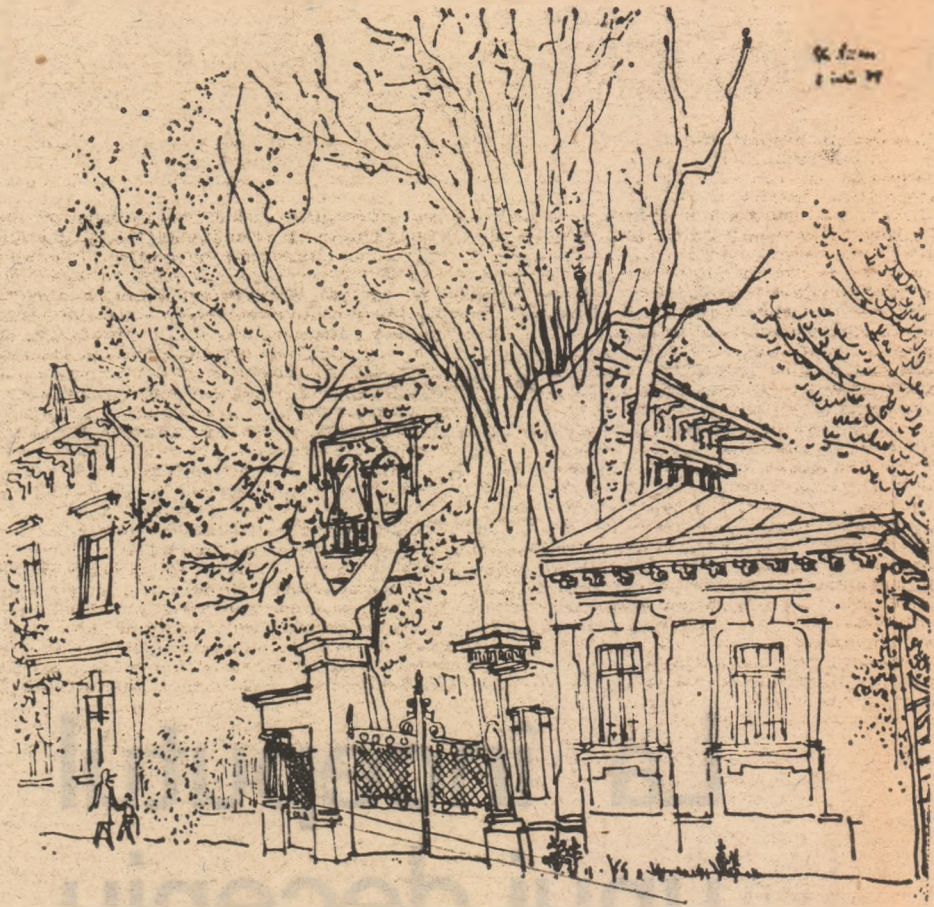
Adevăratele valori spirituale sînt expresia gîndirii, talentului și personalității

popoarelor, cristalizarea în opere nemuritoare a capacității și geniului lor creator, a idealurilor de pace și înțelegere. Oamenii de cultură sînt conștienți pe deplin că numai contribuind la schimbul unor reale valori, rezultate ale unei arte umaniste, pot ajuta popoarele să se cunoască și să-și prețuiască, să-și dezvolte prietenia, să fie conștienți de comuna responsabilitate pentru imensul patrimoniu material și spiritual al omenirii, al destinului și idealurilor ei de viitor.

Putem să afirmăm că nu a fost vreo acțiune de anvergură în sprijinul înțelegerii și al păcii care să nu fi avut, drept una din forțele ei motrice, contribuția directă a cărturarilor lumii contemporane, aportul lor plin de ardore în clarificarea problemelor puse în dezbatere, în animarea maselor populare pentru realizarea idealurilor de cooperare și de încredere între popoare. Tocmai de aceea, considerăm că și în deceniul care începe oamenii de cultură trebuie să-și intensifice eforturile, alături de toate forțele progresiste, pentru continuarea și desăvîrsirea procesului de înfaptuire în lume a păcii, a unei securități nu doar declarative și de presumptive bune intenții, ci bazată pe un autentic sistem de măsuri care să ofere garanții fiecărui popor că se află la adăpost de orice fel de amenințare, că își poate edifica, liber, orînduirea umanistă la care aspiră.

Oamenii de cultură, apărătorii demnității umane, modelatori ai opiniei publice, vor trebui să fie totdeauna germeii vii, stimulatori ai idealurilor de construcție creatoare, slujind cunoașterea, adevărul și frumusețea, într-o lume pe care deceniile următoare să o vadă dominată de rațiune și umanism.

Alexandru Balaci

Desen de Cik Damadian

La hotarul dintre ani

POTRIVIT tradiției, și anul acesta mulți m-au întrebat: cu ce gînduri începi noul an, și mai ales acest al nouălea deceniu? Cu cit e mai tradițională și mai incitantă această întrebare, cu atît e mai dificil răspunsul. Bineînțeles, am gînduri, proiecte, dorințe pentru noul an. Despre unele aș vorbi cu plăcere. Ceea ce mă incomodează e unilateralitatea, simplismul întrebării. Fiindcă răspunsul ar fi deplin numai legîndu-l de o a doua întrebare: ce mi-a păstrat memoria din trecutul nu prea îndepărtat, să zicem din deceniul acesta al optulea, care s-a încheiat?

S-ar putea face multă filosofie pe seama relației dintre trecut, prezent și viitor. Eu m-aș opri însă asupra acelor amintiri care îmi revin în minte cu limpezime în aceste zile.

În deceniul care s-a încheiat am străbătut multe locuri iar gazdele mele, cum e obiceiul, mi-au arătat diferite monumente, în general opere de artă. Le-am admirat expresivitatea, dimensiunile, mesajul artistic, prelungind în timp memoria evenimentelor istorice. Cred că nu micșorez cu nimic creațiile spiritului uman dacă spun că pentru mine rămîn în memorie mai ales acele monumente create de istoria însăși. Ele sînt un memento.

Mă gîndesc la Buchenwald, locul atîtor tragedii, aflat la numai cîțiva kilometri de cel mai frumos oraș al umanismului clasic european, la Szin Con, la îndepărtata peninsulă asiatică, la rețeaua de buncihere din beton în care, în timpul războiului, au fost arși sute de mii de oameni. Din păcate, exemple de acestea mai putea aminti și în timp și în spațiu.

Sînt „monumente” pe care „creatorii” lor ar vrea să le uite, dar care transmit un mesaj esențial: ele vorbesc despre faptul că, în secolul nostru minunat și groaznic, plin de speranțe și de neliniști, s-au întîmplat atîtea orori, că ura și neîncrederea între popoare, încurajate de teoriile noi și vechi ale fascismului, pot periclita soarta omenirii.

Evident — mai trebuie s-o spun? — nu numai și nu în primul rînd amintirea acestor „monumente” le păstrez. Dar, în timp ce, în ciuda tendințelor realiste, politica irațională de înarmare continuă, forța bînuie în diferitele părți ale lumii, iar unii vor să înlocuiască dialogul cu dictatul, e imposibil să nu gîndești la faptul că memento-urile istoriei trebuie să clarifice și prezentul și viitorul. Bineînțeles, tot dintr-o experiență istorică știm că armă fragilă e cuvîntul scris. Rachetele, bombele atomice, dar și cele ale urii și demagogiei adepților forței însoțesc totdeauna războiul împotriva culturii, a spiritului, a științei. De aceea e atît de necesară memorizarea experiențelor istorice, Cuvîntul rațiunii, idealurile umanismului socialist trebuie să biruie dacă vrem ca omenirea — copiii noștri — să aibă un viitor.

Noul an, noul deceniu are nevoie de fapte responsabile, de acțiuni puse în slujba omului, a existenței sale în pace și demnitate. Acestul scop nobil i s-a dedicat poporul nostru prin munca sa constructivă. Politica de pace a României socialiste, a președintelui ei poartă în ea semnificațiile speranțelor și încrederii pe care le nutrim în viitor.

Platon Pardău

Gálfalvi Zsolt

Curcubeu de țară

**S-a descompus lumina în curcubeu de țară
Prin care înțelegem un roșu comunist,
Iar galbenul din grîne ce ne-mpresoară glia
E semn al permanenței din aprigul exist.**

**Un cer ne e privirea, adîncă și curată,
Cum tot albaștri-s ochii copiilor din neam,
Cînd pacea și dreptatea ne flutură prin inimi
Și se topesc în suflet ca un aprins balsam.**

Dumitru Udrea

Spiritul profunzimii

CE ZESTRE valorică, pe tărîm literar, lasă deceniul pe care îl încheiem? Ce porți deschise și, mai ales, către ce orizonturi le deschide? Iată întrebări firești, tentante chiar, pe care și le pune nu numai comentatorul de literatură, istoricul literar, ci, din acele motive pe care le-aș numi clipele de retrospectivă, de meditație și răgaz, de îndoială a specificului muncii sale, scriitorul de literatură. Un deceniu poate să însemne mult sau pu în într-o istorie literară; în viața unei literaturi, epocile nu seamănă unele cu altele chiar dacă, uneori, în datele generale, în tendințe, în năzuințe, prezintă similitudini.

Ceea ce a adus și lasă în literatură deceniul pe care îl încheiem este, poate, înainte de orice, un spirit al profunzimii, o tendință de deplasare de la orizontalitatea observației, a cuprinderii, la verticalitate; instrumentul a fost mai degrabă al forajului, al încercării de pătrundere în adînc, acumularea de spații s-a petrecut cu precădere în interiorul omului, resursele, izbindile, eşecurile sale acolo căutîndu-se.

S-a manifestat aici o consonanță cu spiritul vremii, o întrepătrundere fericită între creație și realitate, îndrăznesc să spun o condiționare reciprocă, mărțurită de o adevărată erupție în literatură a problemelor sufletului omului de azi, corelată cu afluența, fără precedent, a acestui om în librării, în cerearea impresionantă de carte. Este adevărat, acest flux al cititorului către carte prezintă efectul lungii și nuanțatei politici de culturalizare a țării. Nu-i mai puțin adevărat că cititorul, solicitant febril de carte, de carte românească, s-a căutat și se caută cu aceeași febrilitate pe el în aceste cărți. Cred că funcționează aici o corelație de adevăruri, cel al vieții care se regăsește în cel al artei, fără ca vreuna să-și piardă din autonomie, din făgașul și legile proprii. O corelație întemeiată pe alta, și anume dorința de sinceritate, de luciditate, esențială capacitate matură a societății, dar și a literaturii, de-a sta față în față

cu ea însăși, nevoia vieții, cit și a literaturii, de a se confrunța în acest drum constructiv cu probleme reale, obligația de a-și pune întrebările majore, directe, de a găsi răspunsuri sau de a le căuta măcar declarat și grav.

Polivalența de expresie, lărgirea diapazonului calitativ se inscriu în tendința, tensiunea de gîndire eliberată de canoane și dogmatisme, de gîndire liberă a întregii societăți și a individului luat în parte. Este vorba de un proces venit din interior, de o realitate psihologică în care se acumulează o experiență socială și, repet, individuală, în care s-au stratificat observații, reflecții, s-au fundamentat convingeri despre sensul real al existenței omului în România de astăzi, despre poziția sa în clipă sau istorie. Literatură a aflat o bogată sursă de inspirație în această conștientizare socială, s-a simțit angajată pe plan calitativ în dilemele omului contemporan determinate de dorința de perfecționare, de efortul de a avea despre el însuși nu numai o oglindă, o reflecție, ci un portret în mers, în mișcare către viitor, un portret care să-l apropie de modelul străin utopiei, de portretul față de care el însuși să se simtă obligat.

Larg folosit în discuțiile despre literatură, în acest deceniu, a fost, pe bună dreptate, în sensul amintit, verbul a modela, aici cuprînzîndu-se refuzul stagnării, respingîndu-se portretul robot, în ciștigul portretului viu-revoluționar, imprevizibil prin imensele-i resurse de a se înnoi. O acțiune modelatoare pe care, preluînd-o dintr-un întreg climat social, literatura și-a asumat-o și a exercitat-o prin intermediul valorii, emoției artistice cu adînci răsfrîngeri. În acest sens, cred că se cuvine a menționa redimensionarea a însăși funcției educative a literaturii, funcției ei civice, patriotice. Bilanțurile literare ale ultimilor ani, o privire de ansamblu asupra întregului deceniu nu poate să nu evidențieze, ca ocupînd un loc central, literatura cu angajare directă în dezbaterile problematice de prim impact social, a problematicei politice, vieții politice, construcției politice,

cu mijloace de mare complexitate, străine simplismului, didacticismului. Este o realitate a peisajului literar actual pasiunea pentru asemenea cărți, pasiunea pentru politic, civic, pasiunea, s-ar putea spune, de a fi, cu unelte ale artei de bună calitate, pe întia baricadă a luptei pentru viață mai bună de zi cu zi, pentru adevărul de zi cu zi, pentru valoarea omului, iniția baricadă a luptei cu rutina, cu confuzia și falsul în relațiile dintre oameni și în sufletul oamenilor. Fenomenul, făcînd parte dintr-o tradiție a literaturii române, în care angajarea n-a lipsit niciodată, poartă amprenta aceleiași profunzimi caracterizante pentru întregul deceniu, a căpătat mai mult decît o nuanță proprie în cărțile deceniului al optulea: definește un tip de scriitor care-și face din implicarea în perfecționarea lumii în care trăiește o caracteristică vitală, o rațiune de a fi. De aici și mult mai accentuatul sentiment al responsabilității literaturii și scriitorului, atît pentru opera sa ca act de cultură, ca parte componentă a patrimoniului spiritual, cit și ca determinantă într-o construcție socială, într-o revoluție în planul sufletesc, al ideilor. De aici și mai acut sentimentul scriitorului, transparent puternic în cărțile deceniului pe care-l încheiem, că aparține acestei țări, că această unică țară e unicul lui suflet, unicul și hotărîtorul izvor dătător de putere creatoare. Translația care se petrece către anii tot mai apropiați de sfîrșitul veacului și milenului într-o lume complexă, împinsă înainte de speranțe, de vise, bîntuită de griji și contradicții, o lume deținînd în propriile-i mîini unelte desăvîrsirii ca și cele ale pericolului, îl găsește pe scriitorul român cu experiența de meditație și analiză superior validată de acumulările unui deceniu bogat în valoare, străbătut de fervoarea proaspătă a adevăratei creații. Solul pe care se vor zămisi cărțile viitorului este mai mult decît generos.

Casa neîncuiată

Cocoșul zilei țipă pe acoperișul pământului ;
În aburul piinii cîmpia se rotește sub soare,
Alături de muntele magic, de valea adîncă și verde,
De colina cu pomii în care cresc fructe și stele
Și unde frînghiile viței de vie ivesc strugurii negri
Și casa rămîne deschisă.

Nici seara nu-i casa-ncuiată, nici seara,
Cînd joacă lungi flăcări pe dealuri, de unde
Cîrezile goale se-ntorc către sat, cu ugere pline.
Re-nvie, în seară, de mult înțelepte proverbe
Și cîntece-nalte și jocuri de fete. Bătrînii, bărbații,
Se string ca-ntr-o horă. Vorbesc despre vite
Și despre recolte — și-aceleași cuvinte revin
cu noi sensuri :
„Noi toți”, „laolaltă”, „mai bine”, „al nostru”.

Cînd noaptea își poartă veșmintul sub lună
La fel casa noastră rămîne deschisă ;
Cu untelemn proaspăt am uns pragul casei,
De-asemeni ușorii la grajduri, la șure — apoi,
după datini,
Pe toți cei din casă : copii și neveste,
bătrînii-nțelepții,
Și somnul cel dulce ne fură, ne duce departe
în vise

...Adevărat este ce se spune din bunii-bătrîni —
De-aceea lăsăm casa noastră ne-ncuiată,
Căci poarta-i înaltă e Poarta Sărutului
Și stilpul din față-i Coloana fără sfîrșit
Iar masa rotundă unde șezum sub licărul stelei
E Masa tăcerii cu piine, cu vin și cu fructe...

Ion Meișoiu

Îndreptățite speranțe

ÎNCEPÎND de prin 1950, din zece în zece ani, în rînd cu alți colegi, scriitori și reporteri, îi întreb și eu pe oamenii noștri : Cum vă pregătiți să intrați în noul deceniu ? Poate să fi fost o scăpare, o ațipire a mea, însă n-am observat, n-am ajuns la concluzia că ar fi prea numeroși cei antrenati în pregătiri speciale : deceniile se înlanțuie firesc, unul fiind, în toate, continuarea celuilalt (mai degrabă marcăm anii, prin noaptea de revelion...). Am impresia că în ce privește festivitățile, oamenii noștri, și cei tineri, și cei mai puțin tineri, le rezervă anului 2000, trecerii într-un nou mileniu, Deceniile, cum reiese din toate răspunsurile, sînt întîmpinate cu muncă, ce se dorește mai intensă, cu rezultate calitative superioare. Să admitem că a depune o mare cantitate de muncă nu înseamnă și o reușită, nu este totuna cu a munci rațional și cu folos. Am întîlnit și oameni care se plîngeau, pe parcursul a zece de ani, într-o continuă stare de agitație, că nu-și mai văd capul de treburi, iar la sfîrșit, la retragere, la pensionare, s-a constatat că de pe urma lor nu se alesese mai nimic.

Deceniul opt a deschis bătălia pentru munca mai bine organizată și de calitate, cu deplasare de la efortul manual (aceasta și prin construirea de întreprinderi moderne, prin modernizarea celor existente și introducerea de noi tehnologii, prin construirea permanentă a cadrelor), la efortul de gîndire. A crescut simțitor numărul muncitorilor cu o înaltă calificare, al tehnicienilor și inginerilor angajați în revoluția tehnico-științifică, ceea ce a stimulat creația tehnică, cercetarea în toate sectoarele de activitate, conducind firesc la brevetarea și aplicarea unor invenții de prestigiu și a foarte multor inovații cu eficiență economică remarcabilă. Deceniul opt a impus noi centre industriale, cele mai multe în foste ținuturi goale, a înscris orase noi pe harta țării și a schimbat fața celorlalte — practic toate așezările urbane au cunoscut ample regenerări, spre a corespunde dorinței de confort. Aspectul edilitar al satelor, în urma planurilor de sistematizare, s-a modificat și el structural, în adevăr impresionează cît și cum se construiește în mediul rural. Tendința este de-a aduce orașul la sat, cu toate binefacerile civilizației, și nu de a încuraja goana spre oraș (fiind semnalată la vremea primejdia depopulării unor așezări). Economia noastră, marile obiective industriale, uzinele, șantierul au absorbit și vor absorbi și în deceniul nouă forță de muncă de la sat, însă după un plan rațional și cu motivații riguroase. Perspectiva este a satelor agro-industriale, cu oameni pricepuți în exploatarea mecanizată a pămîntului (deceniul nouă anunță mari investiții în agricultură, extinderea mecanizării la mai toate culturile), pricepuți și în alte meserii, ce țin de mica industrie.

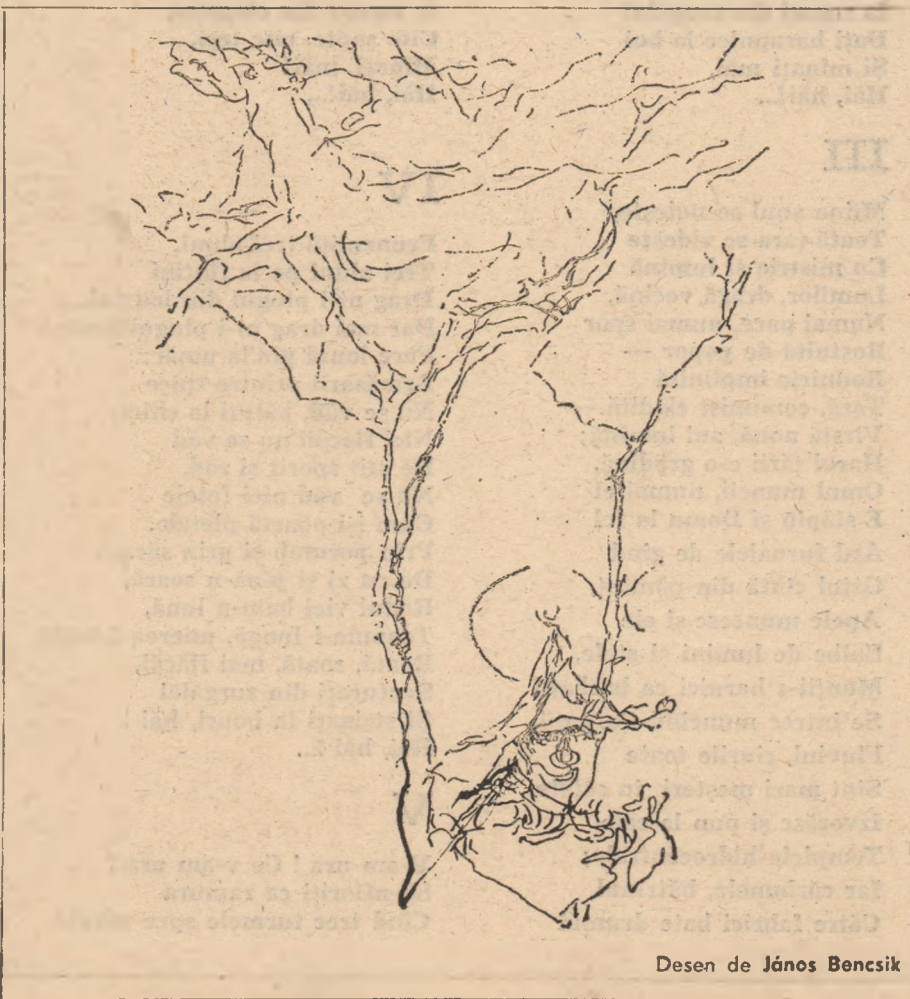
Deceniul opt a lărgit considerabil și aria preocupărilor zilnice ale cetățeanului, și care nu țin strict de profesie, de orele de muncă, ci mai degrabă de o împlinire a personalității — statisticile punînd în valoare un interes laudabil pentru cartea de literatură și de știință, pentru spectacole (teatru și film), expoziții, muzee, dar și participarea la activitatea cultural-artistică de amatori. Îndeosebi în cadrul larg al „Cîntării României”. Nu sînt de neglijat nici alte aspecte : dacă la începutul deceniului opt automobilul era considerat un obiect de lux, la care destul de puțin aveau acces, acum, la începutul deceniului nouă, el tinde să devină obiect de necesitate. „Dacia 1300” ocupînd azi mai toate trotuarele orașelor (parcajele sînt încă puține) și numeroase curți de prin sate. Odată cu apariția „Oltcit”-ului circulația se va îngreuna mult, ceea ce presupune un efort de modernizare a șoselelor, de construire a noi șosele și autostrăzi.

Reducerea săptămîinii de lucru a impulsivat mult turismul către zonele de agrement, iar deceniul nouă, cu noi reduceri ale săptămîinii de lucru, obligă la amenajarea altor zone, în peisajul nostru binecuvîntat.

Acum, cînd greutățile deceniului opt au fost depășite (nu toate, se-nțelege, continuitatea de la un deceniu la altul va fi nu numai în succese, dar și, în parte, în greutăți, determinate, printre altele, dar nu în ultimul rînd, de criza energiei, de creșterea prețurilor la multe produse din import, de neasimilarea la timp a unor produse, de slaba organizare pe alocuri, de birocratism, inerție etc.), parcă nici nu simțim un indemn deosebit să le amintim, ci mai tare să le știm trecute, depășite pentru totdeauna, cu toate învățămintele de rigoare. Pe lîngă numeroasele greutăți provocate de prea slaba pricepere și sirguință a noastră, a oamenilor, deceniul opt ne-a pus la încercare cu mari calamități naturale, după ce deceniul șapte se încheia tot cu o calamitate naturală. Nu neîncrederea, nu resemnarea au caracterizat poporul nostru în aceste împrejurări, ci bărbăția și eroismul, unitatea și apriga dorință de redresare. Deceniul nouă începe, ca și celelalte, cu muncă și planuri de viitor, mai avînd de îndeplinit planuri vaste, și toți la un loc, și fiecare în parte. E nevoie de un climat prielnic, stimulator, de liniște și pace. Am vrea să ne dovedim eroismul în munca de fiecare zi, nu în împrejurări de excepție, nu învingînd calamități naturale, nu îmbrăcînd haina de ostaș pentru a ne apăra roadele. Călător, în vara lui '80, prin șapte ju-

dețe, prin locuri pe care le mai străbătusem de-a lungul altor ani, recunoscînd efortul de înnoire, de certe ciștiguri materiale și spirituale, m-am lăsat atras de fapte și întîmplări de mai mică amploare și rezonanță, deocamdată, însă avînd pentru mine semnificație și pondere în viitor, poate în acest deceniu nouă. Prin sate se construiește mult dar se și reconstruiește ; numeroase case noi dispun de toate instalațiile sanitare necesare, chiuveta înlocuind fîntina, cada de baie — cada de lemn și ligheanul ; casele mai vechi suportă modificări, lărgiri, în sensul amenajării de băi și bucătării după modelul orășenesc. Nu puține televizoare din casă, cu antena pe casă și prin copaci, sînt dublate de televizorul sport. Se poartă ochelari de soare (și cît haz se făcea la sat de „domni” cu ochelari de soare !). Costumele se croiesc după moda '80. Se folosesc pudra, rimelul, oja. Cînd e să facă un drum la sat, la neamuri, cei de la oraș sînt preveniți discret să se-mbrace bine, că nu-l chiar de glumă, există o concurență. Am văzut oameni pe acoperișuri, mai mult sau mai puțin experți în captatori solari. Pe unii, ideea îi amuză, nu-i văd un rezultat practic imediat, însă istîțmea îl duce mai departe, la noi cercetări. Mult mai numeroși sînt cei gravi, ținînd foloase în viitorul apropiat. Și unii și alții vor s-aducă soarele în case. Pentru mine este un gest simbolic. Fie ca el să domine deceniul nouă, în care pășim cu mari și îndreptățite speranțe.

Nicolae Țic

Desen de János Bencsik

Cînd ochii stelelor ard, scînteind poeme...

ÎN NOAPTEA Anului Nou, cînd ochii depărtatelor stele ard, parcă, ațîț pe cer, scînteind misterioase legende și tulburătoare poeme cosmice, cînd cerul e mai pur și mai înalt, încărcat cu misterele trecerii ireversibile a timpului, cînd sub cupola lui răsună beethoveniana Odă a bucuriei — atunci oamenii se privesc altfel în ochi, cu o statură morală mai curată și mai înălțătoare, făcînd bilanțuri intime ori colective, schițînd planuri îndrăznețe, consolidînd convingeri și prietenii, dorindu-și unii altora cu sinceritate tradițională : „La mulți ani, cu fericire, belșug și sănătate !”

În noaptea aceasta, anul 1980 cu marile lui realizări în toate domeniile de activitate, cu zbuciumul și căutările sale, trece în istoria glorioasă a României Socialiste, clădită cu strădanii tuturor fiilor țării : români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități, înălțată cu inteligența, truda, și dăruirea lor patriotică, iluminate și călăuzite de vastul program de edificare a socialismului în România, elaborat de Partidul Comunist Român sub conducerea secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, care a făcut ca numele țării și al poporului nostru să răsună pretutindeni în lume cu demnitate și prestigiu. În puritatea acestei atmosfere de sarbătoare, răsfrîntă în ființa noastră, în casele în care locuim, pe mesele în jurul cărora întîmpinăm noul an, ne simțim mulțumiți de ceea ce am realizat, ne dorim tot mai harnici, mai buni și mai drepi, mai curați sufletește, hotărîți să trăim tot mai mult după legile frumosului — visate de Marx cu peste un secol în urmă — după legile eticii și echității socialiste, întronate în societatea noastră de Partidul Comunist Român, în procesul de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate, în procesul de făurire și modelare a conștiinței omului nou.

Experiența nouă de viață transformată în înțelepciune, munca dăruită, cinstită și competentă, lărgirea continuă a orizontului de cunoaștere științifică și de cultură, contribuie la îmbogățirea noastră sufletească pe măsură ce anii trec și noi îmbătrînim, consolidăzî tot mai puternic în personalitatea noastră atributele omului nou.

Iată de ce fiecare An Nou trebuie să aducă în ființa noastră spirituală înnoiri hotărîtoare, calități etice și intelectuale, atitudini înaintate față de muncă și societate, o gîndire îndrăzneată, o comportare exemplară care să ne identifice pe depîn pe toți fiii acestei țări cu noțiunea de om nou. La anul nou, la cincinalul nou, la noul deceniu care se deschide în fața istoriei noastre contemporane : **Un om nou!** Firește, el se plămădește și se afirmă plin în procesul muncii, se formează prin muncă și pentru muncă, e educat de societate dar se și autoeduce prin intermediul artelor cu care vine în contact și în primul rînd prin literatură.

Alături de uriașele realizări obținute de poporul român pe toate planurile construcției socialiste, literatura, ca toate artetele, dealtfel, a obținut în anul și în deceniul care s-au scurs înlăturări de seamă, care stau cu cînte în vecinătatea gloriei marilor epoci de înflorire ale culturii române din toate timpurile. În acest răstimp literatura s-a implicat tot mai profund în viața oamenilor de astăzi, a reflectat munca, gîndirea și sentimentele lor, orizontul lor spiritual, devenirea lor morală, mutațiile spectaculoase care s-au produs în conștiința lor, abnegația lor patriotică în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. Scriitorii noștri activi și responsabili față de meseria lor, trînd din greu asupra colii albe de hîrtie, au realizat lucrări importante care le permit să privească, în noaptea Anului Nou, cu seninătate în ochii cititorilor, cu demnitatea și bucuria pe care le îndreptățeste conștiința datoriei împlinite.

În anul care a trecut cititorii au solicitat mai mult ca oricînd noile cărți apărute, cărți de reală valoare artistică, frumoase și plăcute, care vorbesc cinstit despre viața oamenilor, despre idealurile și munca lor, despre viața lor sufletească, despre lucrurile bune sau mai puțin bune din societatea noastră. Cărți de poezie, de proză, de critică și istorie literară, de eseu, s-au constituit, în răstimpul de care vorbim, într-o consistentă hrană spirituală pentru poporul nostru. Firește, nu toate lucrările au aceeași valoare ideologică și artistică. E rolul criticii să distingă între ele. Dar nivelul de cultură, pregătirea ideologică a întregii societăți sînt atît de ridicate, încît cititorii știu și pot să separe singuri griul de neghină.

Dorim ca în anul și în deceniul care vin, peste tot să fie tot mai mult și mai bun griul „cu spîcul ca vrabia” și tot mai puțină neghină !

Ion Dodu Bălan

Desen de Constantin Bociu

PLUGUȘORUL

I

Aho, aho, copii și frați
Stați puțin, nu mai mițați,
Lingă boi v-alăturați
Și cuvintul ne-ascultați:
Ninge strașnic prin Carpați!
Nins bogat din patru părți
Ca lumina dintre cărți,
Nins frumos, tăcere lină
Ca visarea din lumină,
Cind ți-i drag că pe pământ
Rinduite toate sint,
Să te bucuri că trăiești
Harurile omenești.
Doru-i dor ca raza seara
Și cuprinde toată țara,
Piinea-i piine ca obrazul,
Luminoasă ca atlazul;
Munca-i muncă omenească,
Tot românul să trăiască
Țării lui să trebuiască,
În luceafăr s-o ivească.
Roată plugul, măi flăcăi,
Și sunați din zurgălăi
Hăi, hăi!...

II

S-a sculat mai an
Bădița Traian
Mări s-a uitat
Cit îi cerul de rotat
Și pământul de arat,
De arat, de-nsămîntat
Cu ochiul de măsurat,
Cu brațul de ridicat,
Plai frumos, frumoasă țară

Cintă omul și tot ară,
Seceră și tot adună, —
Fierul inima și-o sună,
Țară mindră din vecie
Minunată Românie!
Lingă pluguri, măi flăcăi
Ia sunați din zurgălăi
Dați harapnice la boi
Și mițați măi,
Hăi, hăi!...

III

Miine anul se-noiește,
Toată țara se zidește
Cu mistrie și lumină
Lumilor, dragă vecină,
Numai pace, numai spor
Rostuită de popor —
Rodnicie împlinită
Țară, comunist clădită —
Vîrstă nouă, ani lumină;
Harul țării e-o grădină,
Omul muncii, numai el
E stăpîn și Domn la fel
Ard furnalele de gînd
Griul cîntă din pămînt,
Apele muncesc și ele
Salbe de lumini și stele,
Munții-s harnici ca bărbații
Se întrec muncind Carpații,
Fluviul, riurile toate
Sînt mari meșteri în cetate,
Izvorăsc și pun la cale
Templele-hidrocentrale;
Iar cărbunele, bătrînul
Către fabrici bate drumul

Omul muncii, numai el
Li-i stăpîn și domn la fel:
Glasu-i nalt și treaba-i multă!
Toate-l caută și-ascultă
Hai, copii, cu mic cu mare,
Să le facem o urare.
Ia sunați din clopoței,
Cîte șapte, cîte trei,
Mițați, măi!
Hăi, hăi!...

IV

Frunzuliță trei aluni,
Trei aluni pe la fintini
Drag ni-i plugul din bătrîni,
Dar mai drag ni-i plugul tînăr,
Face lanul pin'la umăr;
Armăsarii printre spice
Nu se văd, bătuți la chice,
Nici flăcăii nu se văd
De atît sporit și rod,
Nu se văd nici fetele
Cum își poartă pletele,
Prin porumb și prin secară
De cu zi și pină-n seară.
Rodul vici bate-n lună,
Toamna-i lungă, mierea-i bună.
Roată, roată, măi flăcăi,
Scuturați din zurgălăi
Și strigați la bouri, hăi !
Hăi, hăi !...

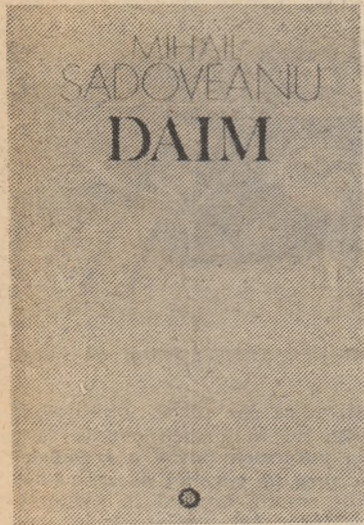
V

V-am ura ! Ce v-am ura ?
Să-nfloriți ca ramura
Cînd trec turmele spre munte

De luceafăr arse-n frunte,
De se-aude în urma lor
Curgerea colindelor.
V-am ura să fiți ca merii
La deschisul primăverii
Plin de ginduri, dați în floare;
Țara-i pe rodire mare
Și la piine și-n cuptoare;
Țara-i pe rodire plină
Cum îi stupul cu albină
În livadă cu lumină.
V-am ura să fiți ca munții
Numai flori pe arcu frunții,
Spor în toate, bunătate
Vîrstele îndestulate
Cîntecele laudate
Lingă piine, în Cetate.
La tot pasul, la tot gîndul,
Să-nflorească tot pămîntul,
Dalbe flori, florile dalbe,
Gitul fetelor cu salbe,
Mina oștilor cu floare
Limpezime de izvoare;
Glezna griului curată
Ritm de inimă să bată;
Glezna fierului să cînte,
Doină păcii sus la munte,
Lumea toată să trăiască.
Veșnic pacea omenească,
Să-nflorească ușa vremii
Către tînărul mileniu
Iubitor și plin de geniu —
Feți frumoși contemporani,
La anul și la mulți ani!

Ion Cringuleanu

Un admirabil poem de dragoste: „D A I M“

NU bănuiam, după citirea ușoarelor versuri de adolescență, inserate de memorialist în *Anii de ucenicie* (1945), unde se mai ascunde, „puțin cunoscutul poet ieșan Solomon Cornea“, că marele poet în proză, Mihail Sadoveanu, care debutase, ce e drept, cu încercări lirice, înainte de a-și găsi timbrul neconfundabil de povestitor, nu bănuiam, repet, că se realizase și ca poet, în poemul său crepuscular de dragoste*, despre care se dusesse buhul, dar rămăsese necunoscut celor mulți. Într-adevăr, prin anii 1942—43, poate și cu puțin mai înainte, citise din el unor prieteni, poate din teama că nu se ridicase în scris la temperatura sentimentelor lui. Am amintit cindva, că E. Lovinescu fusese și el solicitat de fostul său coleg de la gimnaziul din Fălticeni, dar că-i rețezase prietenului său elanul, printr-un nestăpinit bobot de ris, nuanțat cu un categoric scepticism:

— Dumneata, coane Mihai, la vîrsta asta, versuri? Ha, ha, ha! Și încă de dragoste? Ha! ha! ha!

Povestindu-mi această recentă intimplare, i-am infipt magistrului un ghimpe în inimă, cu obiecția:

— Rău ați făcut, maestre!

— De ce?

— Ați pierdut prilejul de a-l avea la mină!

Era vorba lui Nicolae Davidescu, cînd, tinăr foiletonist de recentă dată, imi dovedise că-mi citise ultima cronică:

— Noi, scriitorii, ne citim între noi, ca să ne avem reciproc la mină!

Acum că, în sfîrșit, ne-a venit rîndul să verificăm într-adevăr gestul lui E. Lovinescu, de a se fi lipsit de o lectură revelatoare, care i-ar fi permis o nouă „revizuire“, mărturisim, după mai multe lecturi ale textului de curînd apărut, că iubirea, care nu cunoaște limită de vîrstă, l-a inspirat bine pe cel ce mărturisea în versurile lui că era la prima sa dragoste:

„Ivirea ta a fost ca o planetă / Pe care-o caută un astronom într-o lunetă / Ș-o viață-ntr-oaregă vede negru rotitor. / Cînd iat-apare ce dorea / O, primul meu amor, / Atît de aprig, dar mihnit, căci imi sosești tirziu, / Cînd imi cunosc la tîmple pîrul argintiu, / Cînd imi dezvăluie oglinda crudă / Atîtea rîni, a multor ani de trudă: / Pecețile veninului vieții / Și ofilirea visurilor tinereții... / Ani după ani, în blăstămata călămară / Și-n mănăstirile inimă mi-am cheltuit; / Zădărnica vieții cu a ei povară / M-a copleșit, m-a istovit, / Și iată totuși mi-a sosit și mie / Această nenădăjduită bucurie“.

(Ivirea ta)

Titlul cărților de proză sau de versuri, în zilele noastre, în mare măsură nu corespunde cu nimic conținutului lor, revindicîndu-și dreptul la gratuitate sau fantezie. Nu acesta este cazul misterioasei vocabule *Daim*, pe care însuși autorul ei ni-l tălmăcește: fiecare literă este inițială cite unui cuvînt și toate la un loc înseamnă „Domniță (aleasă) a inimii mele“. Poemul preliminar, în proză, cu același titlu, *Daim*, înfățișează mitic geneza straniului nume. Povestea ne spune, asadar, că în vremuri de demult un mag, cu numele Cel-fără-bucurie, „ajuns la cărunteță“, a fost chemat de zeul Tasfa, care i-a venit ca mireasă pe Cea-care-zîmbește, numită și cu hieroglifa Dulce-împlinită, căreia-i va spune Daim. În poemul *Mi-a apărut în vis un astrolog*, poetul îi cere acestuia un nume pentru iubita lui iar astrologul îi citește în palma numele *Mi*, pe care ea-l va citi „Mă iubesti“, dulce nume, din prima silabă a cuvîntului miere, precum și alte tilcuri: „Mi e marea iubire a vieții domniei tale, / E minunea ce ți s-a iscat în ființă, / E mirarea ce se zugrăvește uneori pe fața ei, / Pe fața Cei-care-zîmbește, / E mitul care vine din veac / ... / E mizeria înlăntuită de timp și fatalitate — / E mila cu care te ocrotesc zeii“.

*) Mihail Sadoveanu: *Daim*, Cuvînt înainte de Ștefana Velisar Teodoreanu, Ediție de Constantin Mitru, Editura Minerva, București, 1980.

DESIGUR, atîtea tilcuri închise în silaba inițială *mi* ar putea părea îndoielnice, dar cititorii operei integrale a maestrului știu cit loc țin într-însa magia, ezotericul, inițierea, misterul de obîrșie orientală, de care ar fi legat destinul muritorilor, fericirea sau nefericirea lor, încifrată în hieroglife. O dragoste, ca aceea care i se revelase lui Mihail Sadoveanu la vîrsta de șaiszeci de ani, nu putea fi decît una înscrisă în cartea marilor taine ale Universului, o hărăzire a Marelui Ziditor, iar apariția ei, a iubitei, o epifanie, sacră, încorporată în linii și forme suprapămîntesti. Iubirea magului va fi de ordinul adorării, o variantă originală a petrarchizării, cu rădăcini mai adînci în *Cîntarea cîntărilor*, dar și ca o împlinire a visurilor generațiilor din vechime, cărora nu le-a fost dată mult rîvnita iubire:

„Cîntarea mea, cîntarea mea, o, e din străvechi zile / A unui uncheș al meu ce păstorea la Căzile / Ș-a unui alt uncheș, pandur în pustie — / Amîndoi trăitori acum ani o mie... / Ei își spuneau durerea singuri-loruși / Stînd și dormind sub brad ori sub scoruși — / Și-i ascultau singurătățile / Cum își mormăie bucuriile și răutățile... / [...] Domniță îndelung visată, / Îndelung și într-atîtea vieți căutată / De șiruri de singuratici cari au pierit / Fără să te fi simțit, fără să te fi găsit: / Rivnitu-te-au, căutatu-te-au ca pe Dumnezeu... / Mi-a fost scris să te afl eu, / Tirziu mi-a fost scris, tirziu te-am aflat — / Mă bucur pe cit ei s-au intrisat / Și-n bucuria acestui aprig amor / Simt și toată tristețea inimii lor...“

(N-aș crede că vinovatul sînt eu...)

Beneficiar al unei fericiri de care nu s-au putut bucura șiruri nenumărate de înaintași, poetul ar dori ca ea să se răsfîngă și asupra lor:

„Domniță, dă-mi și mie / Două dramuri de bucurie, / Să mă fulgere-n adine pînă la strămoșii mei geții, / Să se topească-n mine viforele și nămeții...“

(Sună prelung și stîns)

Simțul adine al continuității cu generațiile ce constituie trecutul se vadește inalienabil chiar în actul pur individual al iubirii, pe care poetul îl dorește reversibil asupra tuturor înaintașilor.

De ce n-ar fi posibil și acest fenomen, cînd stihiiul genial este și vrăjitor:

„Am scos din raftul meu ascuns o carte... / E cartea mea de ceasuri rele și bune / Pe care nimeni n-o știe, / E-o carte veche de magie“.

Ca urmare, poetul poruncește stihiiilor:

„Vă poruncesc și vă cer / S-aduceți soarele la loc, pe cer“.

Apoi:

„Am poruncit vîntului: „Să cazi la fața pămîntului“...“

Și în fine:

„Am trimis grabnică solie lui April: / Să-ntorci primăvara din exil“.

(Vrăjitorie)

Locul de predilecție al magului răsplătit a fost apa Cernii cu Mehadia, străvechea așezare a băilor termale, care-i dictează un memorabil ciclu, la al cărui început răsuna și doina cîntărețului anonim:

„Foaie verde firul ierbii / Mă suii în dealul Cernii / Unde cîntă puilul mierlii / La Lîna cu ochii negri — / M-a mincat, minca-o-ar viermii...“

(Cînd te doresc...)

Solidarizat cu vechimea locului, identificat acesteia, răvașul de dragoste al poetului însingurat își asumă acea vetustate:

„Află că de o mie de ani am murit: / Pe albe table votive, / Cîtește cit am suspinat și cit te-am dorit“.

(De cînd te aștept)

Ați văzut mai sus, în doină, sintagma „puilul mierlii“. Poetul își face dintr-însa propriul nume, în alt poem al așteptării:

„Să știi că acesta-i răvaș de la mine. Puilul Mierlii, / Cîntăreț de sub apa Cernii“.

(Răvaș de la Puilul Mierlii)

Chemările sînt emise și de pe alte meciaguri ale țării: *Răvaș de la Sibiu sau Bradu-Strîmb*, la apa Frumoasei, unde vîntul îl îndemnul prietenului său, Ionel Pop, își făcuse „căsuța noastră“ sau „casa inimilor noastre“.

În stihuri regulate, în versuri albe sau în versuri libere, cele patruzeci și trei de poezii sînt de fapt unul și același poem de exaltare a iubitei, Valeria Mitru, care avea să-i fie soție exemplar devotată. Este greu să-ți fixezi preferința pentru cite unul din aceste fragmente care orchestrează un sentiment adînc de bucurie a împlinirii sau de mîhnire înaintea ceasului inevitabil al despărțirii fără voce, cînd vrăciul nu va putea opri tăierea firului vieții. Sînt însă cîteva momente de epică grandioasă, ca acela al migrării păsărilor către miază-noapte și al pieirii lor în masă (*Înșelate de aceleași zile calde...*), sau de integrare în peisajele familiare marelui cîntăreț al cotloanelor noastre de rai (*Sună prelung și stîns*), ori de feerie tradițională (*Paștile Blajinilor*), care atestă măiestria prozatorului, strămutată la același nivel în vers.

Nu lipsește nici verva ludică:

Tălăngile din Maramureș

ÎN cele din urmă, alarmat de ceea ce mi se întîmplă, am încercat să mă smulg din mine însumi, ca un om care își dă cu apă rece pe față, în clipa cînd simte că e pe cale să cadă într-un somn nedorit.

Mă aflu în plină lumină a zilei, a unei mîrînimioase zile de toamnă, la cumpăna apelor dintre Iza și Vișeu. Nu departe de șoseaua pe care rareori trecea cineva, ședeam pe o bancă de lemn de mesteacăn. Mă așezasem, imbiat de rusticitatea și candoarea ei, pentru cîteva minute, dar se scursese o oră, fără să mă îndur să plec.

Era în ceasurile de dinaintea amiezii, soarele mai avea de urcat spre cumpăna lui cerească, nu prea înaltă în acel timp al anului, înainte de a începe să coboare.

Descopeream atunci, după ce de mult nu mai puteam spune că drumul vieții mele e la jumătate, Maramureșul. Prea tirziu față de cum s-ar fi cuvenit. Prea tirziu, față de cum năzuise. În schimb, prin porțile și ferestrele larg deschise ale ființei mele, îl primeam — gîndindu-mă cum îi vor fi primit, de mult, pe descălecatări, văile și plaiurile Bucovinei — în spații lăuntrice pe care înainte, poate, nu le-aș fi avut. Și el pătrundea în mine, ca într-o nouă descălecare, umplîndu-mă de esență și sensurile lui, de vaste priveliști, de zveltele-i turle de biserică, de chipuri de oameni și de așezări, unice prin frumusețe și vechime.

Eram melancolic și fericit. Melancolic, de anii care se duseseră, fără ca vreunul să fi meritat să nu se ducă. Și fericit, de cită liniște găsise sufletul meu acolo. La cumpăna apelor dintre Iza și Vișeu, ședeam pe acea bancă de mesteacăn, cu albul ei imaculat, simțînd că mă aflu în locul de care cel mai mult avusesem nevoie.

Tot ceea ce vedeam — piramidale piscuri acoperite de prima zăpadă, păduri de fag cărora toamna le scosese la iveală tot aurul, nestinsele candelabre ale mestecenilor, luminînd întunecimea codrilor de brad, golurile de munte, pe a căror iarbă bruma de peste noapte se prefăcuse în rouă — mă învăluia într-o binevenită pace. Dar, mai ales, ea îmi era picurată în suflet de ceva nevăzut: de tălăngile turmelor aflate la pascut, de jur împrejur, pe armonioasa undulare a munților.

O, ce-a putut fi cu mine, în blînda dimineată de toamnă, ascultînd dangătul tălăngilor din Maramureș! Cu fiecare sunet ce-mi ajungea în auz, simțeam cum pacea și liniștea și fericirea coboară în mine, și n-aș mai fi plecat din acel loc pînă la sfîrșitul vieții. Clipele treceau, orele treceau, întreaga dimineată trecuse, iar eu rămîneau acolo și mă topeam — de uimire, de bucurie, de recunoștință — în acea calmă și măreată priveliște.

Pînă ce, deodată, am tresărit. Ceea ce mi se întîmpla acolo nu era oare semnul unei neașteptate involuții? După ce mă depărtasem atît, în felul de a simți, în felul de a gîndi, în felul de a spune, de cei ce mă precedaseră, nu mă întorceam, în acel ceas tirziu al vieții, la semănătorism? Îndelung — și cu neliniște — m-am întrebat, căutînd să afl răspuns, rotindu-mi privirile de jur-imprejur și coborîndu-le, adînc, în mine însumi. Și după ce m-am cercetat în toate chipurile, dîndu-mi ocol — și dînd ocol și lumii și timpului în care trăisem —, în cele din urmă, teama ce mă cuprinsese s-a risipit, sub puterea lămuritoare a unui cuvînt: acum, puteam sta acolo în liniște, mă puteam scufunda în toată acea pace, puteam asculta fericit dangătul tălăngilor, fiindcă, acum, eram DUPĂ.

După ce? După Auschwitz și după Hiroshima. După atîtea orori, simbolizate de cele două nume. După tot ceea ce mă devastase în ultimele decenii, după tot ceea ce auzisem și după tot ceea ce văzusem, nevenindu-mi să cred și venindu-mi să urlu. Supraviețuitor al atîtor dezastre, puteam asculta clopoțele turmelor, reintorcîndu-mă sub dangătul lor ca într-un paradis pierdut și regăsit.

Dacă, la douăzeci de ani, în loc să tipăresc o revistă insurecțională, m-aș fi apucat să le cînt, dacă, în deceniile ce au urmat, istoria nu ar fi trecut prin mine ca un taifun, dacă n-aș fi trăit tot ceea ce trăisem — experiențe literare extreme și drame ale umanității —, atunci s-ar fi putut ca fericirea acelei dimineți să se cheme semănătorism.

Acum, însă, flăcările care mă mistuieră — ale unor succesive infernuri — făceau cu neputință o asemenea presupunere. Turmele erau — slavă cerului! — tot cele de odinioară, dar umanitatea trecuse în alt orizont, din care nu mai puteam reveni la ele, cu sufletul simplu al părinților, ci cu acela al celor mai rătăcitori fii.

Sub lumina soarelui de toamnă, stam la cumpăna apelor din Maramureș, iar tot ceea ce — cu bucurie și recunoștință — trăiam acolo nu era semnul unui epigonism literar, ci al unei grave întoarceri la frumusețea și veșnicia vieții, la frumusețea și veșnicia țării.

Intr-un tirziu, din partea de unde se auzeau turmele, s-a ivit un ciine. Era ciinele pe care îl găsește Ulise, cînd — după lungul război al Troiei, și după captivitatea din peștera lui Polifem — pune din nou piciorul, în Ithaca.

Geo Bogza

„Am visat: tu erai Tatarcă / Iar eu bu-nicul meu serdarul Mihail / Sosisem la Stambul c-o barcă / Într-o inserare de april. / Turcește, fata se cheamă „Ciz“... / Asta avea șalvari și feregea roz; / Mă fulgera din gene, era frumoasă cozi; / Dansa și suna din दौरا-bumbubiz! / Ceterașul trage arcușul pe saciz, / Cobzarul înghină numa-ntr-o strună, / Tatarca se-nșurubă-n virtej mai nebulă — / Bumbubiz-bumbubiz... / Străneapă-a lui Timur, de ce rizi? / Mă chemi cumva-n cort să vîd raiul? / Au pornit iar cetera, și cobza, și naiul, / Bumbubiz-bumbubiz-bumbubiz...“

(Fantezie)

Apar și cîteva rime rare, funambulești:

„...e de prisos ea / Să-ți declar că vreau să-ți și cînt / Aria celebră din Tosca“.

(Iertare din nou vreau să-ți cer)

„Avesalom poruncit-a Dochitei: „Ia-ți oile și paște-le, / Primăvara își grăbește conacele, / Au trecut Paștele“.

(Paștele Blajinilor)

Același simț al naturii, în periplul anotimpurilor, aceeași simpatie pentru viclățile ei, mari și mici, aceeași adîncă simțire a perisabilității noastre, admirate de cititori în prozele maestrului, se dezvăluie și în ritmurile sale poetice. Viața și moartea sînt în sinul firii surori bune. Uneori li se alătură și iubirea, ca o trăsură de unire ineluctabilă. Nu numai călugărița (*mantis religioasă*) își devoră masculul, după pariadă, dar și, ne asigură autorul, libelula care „cronțăiește pe bărbătuș“ (*Umblam singuri*). Parabola metaforică, pe plan uman, este acea „jertfă a iubirii“, cum se simțea poetul. Pe alt plan, jertfa poetului este creația sa. Numai ea îi asigură însă perenitatea. Alături de cele mai bune cărți ale poetului în proză, *Daim* ne relevă imanența aceluiași în vers. Soții Ionel Teodoreanu și Ștefana Velisar Teodoreanu au fost printre primii care au intuit valoarea poemului.

Șerban Cioculescu

„Starea literaturii noastre“

IDEEA de a scrie acest articol mi-a venit pe cind răsfoiam — în cu totul alte scopuri — Criticele lui Maiorescu și ochii mi-au căzut pe o frază din *Literatura română și străinătatea* (1882). Este o frază neobișnuit de mîndră și încrezătoare pentru spiritul, în genere, sceptic al criticului. Ea privește situația tinerei noastre literaturi față de literatura Europei. „Noi Românii — zice Maiorescu — [...] trebuie să ne bucurăm văzînd că, după ce mai multe generații ale tinereții noastre au primit atîtea idei de știință și atîtea simțiri de artă din străinătate, a sosit timpul ca și noi să putem răspunde cu ceva, și că tînăra literatură română a fost în stare să dea bătrînei Europe prilejul unei emoțiuni estetice din chiar izvorul cel curat al vieții sale populare“.

Las de-o parte problema „atîtor simțiri de artă“, pe care noi, românii, le-am primit din străinătate. Să rămînem la fondul chestiunii. Maiorescu scria aceste propoziții demne și pline de speranță după ce, în celebrul articol *Directia nouă în poezia și proza română*, publicat cu zece ani în urmă, pusese tulburătoarele întrebări: „Va avea România un viitor? Se mai află în poporul ei destulă putere primitivă pentru a ridica și a purta sarcina culturii? Căci cultura e o sarcină, care cere și consumă neînterupt puterile vitale ale unei națiuni. Va putea să pășească în lucrare națională pe aceeași cale, pe care civilizația apuseană a adus atîta bine omenirii?“

Speranța lui Maiorescu, la 1872, este literatura. Nu politica, nu alte preocupări ale spiritului, ci literatura: juna literatură română. Într-o societate în care neliniștea a ajuns la culme și „totul pare întunecat în confuzia unor tendințe lipsite de princip“, tînăra literatură pare severului critic o șansă. „Primul element de speranță legitimă pentru viitor“, zice el. O șansă pentru cultura și, în egală măsură, pentru civilizația română. Pentru ca speranța să nu fie deșartă, Maiorescu preconizează direcția nouă care, în esență, se bazează în literatură pe patru elemente: simțămînt natural, adevăr, înțelegerea ideilor („ce omenirea întreașă le datoră civilizației apuseană“) și păstrarea și chiar accentuarea elementului național. Această ecuație va stăpîni gîndirea critică românească mai bine de un secol de veac. Unele elemente sînt și azi valabile, căci, indiferent de starea literaturii și de natura sensibilității noastre estetice, o literatură nu se poate funda decît pe respectul adevărului și nu poate să-și afirme identitatea decît conștient, cum profețează Maiorescu, două principii: păstrarea și chiar accentua-

rea elementului național și înțelegerea ideilor universale. Principii simple și sănătoase, menite să întîmpine două primejdii într-o cultură tînră: localismul îngust, fanatic, infecund și cosmopolitismul inconsistent, la fel de infecund.

Peste zece ani, dar, Maiorescu revine asupra problemei și, cercetînd „starea literaturii“, are motive de mulțumire. *Directia nouă* a dat, într-un răstimp așa de scurt, roade. Alecsandri, Eminescu, Slavici, neprețuitul Creangă, Negruzzi (Iacob), Gane au atras atenția străinătății asupra noastră, prin ce — se întreabă Maiorescu — dacă nu prin măsura lor estetică și originalitatea lor națională?! Juna literatură română a dat bătrînei Europe, asadar, prilejul unor emoțiuni estetice... Situația literaturii bune, criticul este încrezător. Speranța legată de literatură n-a fost zadarnică. Lucrînd în sensul frumosului universal și transpunînd în scrierile lor „ceea ce este, ceea ce gîndește și ceea ce simte Românul în partea cea mai aleasă a firei lui etnice“, scriitorii citați ar fi atras luarea aminte a străinătății asupra poporului nostru! Prilej pentru Maiorescu de a redefini ideea de individualitate națională în următorii termeni: „Acest element original al materiei, imbrăcat în forma estetică a artei universale, păstrînd și în această formă ca o rămășiță din pămîntul său primitiv, a trebuit să incite pe tot omul luminat și să atragă simpatia lui luare aminte asupra poporului nostru. Căci or-ce individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întîmpină un răsmet de iubire în restul omenirii ca o parte integrantă a ei“.

Element original în forma estetică a artei universale, puternica formă a frumosului... Iată condiția pe care o pune Maiorescu literaturii pentru ca literatura română să incite și să provoace simpatia luare aminte asupra poporului nostru...

Au trecut o sută de ani de cînd au apărut aceste rînduri și „starea literaturii noastre“ continuă să preocupe spiritul critic. Cum stăm, cum ne plasăm față de bătrîna Europă, ce prilej de emoțiuni estetice îi oferim, în ce fel provocăm oamenii luminați din alte părți simpatia luare aminte asupra poporului nostru? sînt întrebări care, sub diverse forme, se repetă. Toți marii critici au fost preocupați de ele. G. Ibrăileanu pune accentul pe ideea de specificitate. Lovinescu pe aceea de sincronizare și diferențiere în cadrele unei direcții (modernism) în care elementul specific (diferențierea) nu este izolat de spiritul veacului (mișcarea

SORIN ILFOVEANU : Peisaj de iarnă

de idei a timpului). G. Călinescu crede că vom ajunge să ne impunem, în literatură, prin opere monumentale, în sensul — cum se știe din eseurile lui — al unui clasicism pe deasupra școlilor. Dar la 1981, la un secol după tulburătoarele propoziții ale lui Maiorescu? Mi-am pus deseori întrebarea dacă n-ar putea fi scrisă o istorie a literaturii române de la 1872 pînă azi. O istorie nu a maioreșcianismului (ea a fost făcută de Lovinescu în 1942), ci o istorie a literaturii ieșite din direcția nouă. Cred și acum că o astfel de istorie este posibilă și necesară pentru a marca forța și fecunditatea unor idei estetice.

LA 1981, literatura continuă să fie „manifestarea cea mai directă a chiar firei poporului“, cum părea, la 1881, lui Maiorescu. „Starea“ ei este, am putea spune, bună. Romanul nu s-a dezvoltat în sensul în care îl vedea criticul, deși subiectul propriu al romanului românesc continuă să fie „viața specific națională“. Romanul românesc a depășit sfera vieții „poporane“ și asta încă din epoca lui Maiorescu. Romanul a devenit un gen dominant în literatură și speranțele de a exprima existența și individualitatea noastră se leagă, azi, de el, din motive pe care le știm. Unul trebuie amintit: romanul este specia literară cu cea mai mare audiență la public. T.S. Eliot credea că poezia exprimă mai profund noțiunile specifice ale sensibilității naționale decît proza, și este cazul să-l erodem. Numai că poezia are o circulație infinit mai restrînsă decît romanul și contactul ei cu bătrîna Europă este, prin forța lucrurilor, mai limitat. Scriem, evident, nu pentru a trezi emoțiunile bătrînilor nostru continent, nu, în orice caz, în primul rînd: scriem romane, versuri, facem critică literară pentru a ne exprima pe noi și pentru că n-am nîderdut credința că literatura este „manifestarea cea mai directă a chiar firei poporului“. Nu scriem cu sentimentul că ochii Europei sînt pușuri îndreptate spre noi, cum nu putem scrie obsedați de ideea de a fi, în orice propoziție, originali, inconfundabili, specifici... Scriem pentru că vrem să spunem ceva, să spunem, dacă putem, bine (adică în sensul adevărului)

și frumos, adică să placă publicului. Căci, vorba lui Maiorescu, numai un adevăr în puternica formă a frumosului poate avea un răsnet de iubire și poate trezi emoție estetică în sufletele iluminate. Însă că o literatură nu este indiferentă la ecoul pe care îl are în alte părți este un fapt incontestabil. Maiorescu se grăbea, s-a văzut, să semnaleze contemporanilor săi că tînăra literatură română încease să fie tradusă, citită, comentată. Dovadă că dorința scriitorului român de a păși în Europa este veche. Veche și legitimă. N-a dispărut nici azi cînd mijloacele de comunicare sînt mai numeroase decît cu un secol în urmă, iar literatura română și-a cîștigat, între timp, alt statut.

Starea ei poate da criticului de azi prilej de felurite meditații. Grijă mea, spun sincer, nu este ce zice despre noi Europa, destul cum am arătat, nu putem fi nesimțitori la acest aspect, grijă mea vine din altă direcție. Mă preocupă, de pildă, în ce măsură romanul românesc atinge (obsesie veche!) zona profundă a unei filosofii de existență. Dacă romanul politic, pe care îl fac mulți azi, lasă în urma lui o tipologie memorabilă sau o imagine pe care cărțile de mîine să n-o ștergă. Anul 1980 a adus un număr de romane care împing mai departe realismul romanului politic. Marin Preda (și citez numai pe el) n-a scris propriu-zis un roman politic, deși politicul reprezintă o preocupare importantă a romancierului. El a inventat niște caractere, verosimile în ordine estetică, și pe baza lor a construit destinul pe ideea de iubire: iubirea este spațiul în care se confruntă marile forțe existențiale; condiția individului se revelează, în plenitudinea ei, aici, în această zonă incontrolabilă în care sufletele pot deceda, dar și pot atinge starea de măreție. Prin Cel mai iubit dintre pămînteni romanul românesc a făcut, nu ezit să repet, un uriaș pas înainte, pentru că romanul lui Preda tinde să cuprindă totalitatea ființei individului într-o lume în care vechile valori morale se năruie.

Mă preocupă, firește, și starea poeziei, a dramaturgiei (în revenire în ultimii ani) sau a criticii literare care, orîșice s-ar spune, a cunoscut în deceniul ce s-a încheiat o evoluție spectaculoasă. Nu m-aș încumeta să fac profecții, pentru că profeciile, în literatură, n-au nici un rost. Nu știu, de exemplu, dacă romanul va merge, în deceniile următoare, spre un romanesc al intelectualului, cum prevede un eseist occidental. Continui mai degrabă să cred că romanul va reveni la epic, pentru că epicul este mai apt să exprime complicațiile și speranțele lumii în care trăim. Cred (îmi îngădui să cred) că poezia... dar nu, refuz să-mi îngădui, am promis că nu fac previziuni, în privința, mai ales, a poeziei, genul cel mai imprevizibil. Căci, apare, deodată, un tînr (marele necunoscut) care răstoarnă toate calculele noastre. Pot spune, doar, că poezia continuă să fie o speranță a noastră. Starea ei este, ca și acum o sută de ani, încurajatoare. Noi, Românii, trebuie să ne bucurăm văzînd că starea poeziei este bună și să sperăm că ea poate să dea bătrînei Europe, obosite deja de literatură, prilejul unor emoțiuni estetice...

D. M.

Eugen Simion

REVISTA REVISTELOR

„Analele Universității București“

■ Numărul pe 1980 al *Analelor Universității București* (seria *Limba și literatura română*) se deschide cu un articol al decanului facultății de limba și literatură română, acad. Ion Coteanu, în care autorul, în calitate și de director al Institutului de lingvistică, își expune punctul de vedere asupra modalității practice de integrare a învățămîntului cu cercetarea și producția, schițînd, în temeiul indicațiilor conducerii superioare de partid, *Căi și perspective de dezvoltare a studiilor umanistice și comunicînd în continuare — spre a fi discutată — tematica institutului științific pe care îl conduce, în perspectivă planului cincinal și a planului directiv (1980—2000).*

În continuare, sumarul include articole de o mare varietate atît prin natura preocupărilor cît și prin opțiunile metodologice. În timp ce Al. Piru semnează o mică sinteză lapidară, Mihai Eminescu, fragment dintr-o istorie didactică a literaturii române (în lucru), iar alte cadre didactice examinează diferite componente ale

operele unor scriitori români sau străini (Al. Tudorică: *Conceptul de organicitate în teoria literară a lui Mihail Dragomirescu*, Al. Melian: *Epic și liric în memorialistica lui Russo*, D. Petrescu: *Orizonturile criticii lui D. Panaitescu-Perpessiciu*, Silviu Iosifescu: *Saint-Esprit: Fascinația individualității* — fragment dintr-un studiu mai amplu), Florin Mihăilescu demonstrează oportunitatea conlucrării între literatura comparată și sociologia literaturii, Radu Toma discută posibilitatea întemeierii semiotice a judecății literare de valoare, Cornel Mihai Ionescu cercetează (cu ajutorul lui Roland Barthes și al altora) limbajul lui Sade („un limbaj de tip apofatic“, întrucît „nu se relevă prin enunțuri particulare, ci rezidă într-o posibilitate vertiginosă de rostire, iminentă, dar nîcînd actualizată“), Mihai Coman analizează (în limba franceză) texte de folclor românesc în care un anume „personaj mitologic“, Iuda, apare sub cu totul altă înfățișare decît în scripturile

canonice, avînd chip femeiesc și aparținînd unei mitologii cavatice de origine paleo-slavă. Spațiul rezervat preocupărilor cu caracter literar mai cuprinde articolele *Proverbul și speciile înrîndite* de Cezar Tabarcea (care stabilește că nu scurtimea integrează proverbul, zicătoarea, maxima etc. într-un același gen, ci „fixitatea structurii logico-semantice sau lingvistice, însoțită de o funcționalitate constantă în text“), o analiză de text (folcloric) a lui Nicolae Constantinescu și o interesantă „scuță cronică franceză din 1594—1595 despre Țările Române“, prezentată de Ion Rotaru.

Articolele de lingvistică sînt semnate de C. Cruceru, Maria Cvasnii, Gabriela Pană-Dindelegan, Melania Florea și se ocupă, respectiv, de varietatea tipurilor de dialog în limba vorbită, dialogul cu replici narrative (în literatura dramatică), modificarea unor norme morfologice ale limbii române literare (determinată întotdeauna de factori inerenti sistemului nominal respectiv sau, în orice caz, condiționați de convergența cu spiritul aceluși sistem) și „o clasificare distributivă a numelui în raport de articol“.

O rubrică de recenzii (în care e recenzată o singură carte de critică și istorie literară, *Literatura S.F.* de Florin Manolescu) și o cronică a vieții științifice universitare cu profil umanistic întregesc sumarul.

Însemnări despre literatură și critică

SCRITORUL care crede în critică are prin urmare un simț al eternității mai dezvoltat, și asta este în fond singura și adevărata satisfacțiune a scriitorului... Scriitorul care nu crede în critică și fuge de ea fuge de însuși sensul artei, care este sentimentul contactului sufleteș real cu conștiința umană luată în abstracțiunea ei, și cine fuge de critică înseamnă că nu crede în puterile proprii. Iar cine nu crede și nu înfruntă nu creează: aceste, pe cât de frumoase, pe atât de juste constatări, le exprima G. Călinescu într-un articol de acum aproape o jumătate de secol (în *Ulysse*, p. 461). Pornind de la ele, să precizăm că fuga de critică a unor scriitori (dar și critici, când, la rindul lor, tipăresc cărți) se explică prin greutatea de a accepta oglinda ce li se pune în față. Majoritatea obiectivelor ivite în sinul breșei artiștilor se explică prin faptul că ei nu se recunosc în imaginea din oglindă. Nu voi stărui pe banalitatea care constă în a admite că e vorba de o oglindă de un fel anume și că ea, oglinzind, modifică, scoate la iveală ceea ce cu ochiul liber nu se vede ori ascunde ceea ce părea până atunci de prim plan. Problema criticii ca instituție socială este diversitatea ei. Libertatea sau constrângerea sint noțiuni relativ abstracte: ele se manifestă în definitiv prin diversitate sau prin absența ei. Însă tocmai diversitatea criticii e lucrul cel mai derutant pentru mulți artiști, care cred a putea deduce din ea un caracter contradictoriu al disciplinei. Când criticii se ceartă, literatura merge înainte; când ei sunt toți de acord, literatura stagnează. Aceste adevăruri simple își fac loc cu dificultate în mințile iubitoare de uniformă.

Dar ce înseamnă diversitatea în critică? Dreptul cit mai multor „gusturi” de a se exprima public și deschis. În orice moment al istoriei literaturii, un anumit „gust” tinde să devină dominant iar altele rămân minoritare. Situația normală este aceea în

care gustul dominant lasă celor minoritare dreptul la cuvânt. Când acest drept nu mai e permis, se instaurează dogmatismul: indiferent dacă e vorba de absolutizarea „gustului” unei categorii minoritare, care deține mijlocul de a și-l impune. Trebuie totuși să precizăm că există și un „dogmatism” îngăduit și chiar necesar: acela al talentului și al profesionalității. E o absurditate (dar, vai, uneori practică!) de a voi să opui acestor voci, care, prin înseși exigențele meseriei, nu sînt foarte numeroase, vocile, prin forța împrejurării mult mai numeroase, ale unor nechemati, sub cuvânt că, în literatură, majoritățile notăresc. În literatură hotărăse talentul și profesionalitatea. Opinia contrară se datorează confundării spiritului critic cu gustul spontan. Am pus cuvîntul gust, când l-am folosit în legătură cu critica, între ghilimele: pentru că, în realitate, singurul gust care contează aici este acela educat literar, cultivat. Critica însăși fiind o formă de cultură, nu o indeletnicire cu desăvîrșire naturală, ea pretinde un instrument relativ sigur de percepere a valorii și a structurilor artei. Greșala multora constă în a identifica acest instrument cu pura plăcere a lecturii. Dacă ar fi așa, atunci puțină judecării operelor s-ar pulveriza definitiv, ca, în spațiul astral, o supernovă. Căci oricine are plăcerea cititului ar putea pretinde că e critic. Dar criticii nu sînt niște cititori ca oricare alții. Ei alcătuiesc un grup profesional distinct, cu sarcini precise într-o cultură, și despre care putem discuta oricînd cu folos. Rabelais își bătea joc, în introducerea la *Gargantua*, de comentatorii de texte (criticii vremii lui erau filologii), pe care-i compară cu călăfătui-torii de corăbii, acei meseriași care astupă cu cîlți crăpăturile ca să nu intre apa. Dar, de n-ar fi decît asta, și critica tot și-ar justifica rostul: de a asigura plutirea operelor prin timp, împiedicîndu-le să ia apă și să se scufunde. Definiția dată cîndva de M. Ralea criticii are în vedere tocmai acest rol al ei. Criticul deci este acel cititor

VIOREL MARGINEAN: Pomi și păsări

care așează deasupra plăcerii lecturii o necesitate de alt ordin și anume aceea de a veghea la menținerea condițiilor în care lectura rămîne posibilă și plăcută. O piață literară invadată de mediocritate deteriorează lectura sau o face neprofitabilă. Critic nu e acela care citește cărți, ci acela care scrie despre cărți: paradox numai aparent.

IN sfîrșit, de aici decurge o consecință importantă și asupra căreia nu vom fi stăruit niciodată îndeajuns: dacă talentul literar al criticului e indispensabil, în cealaltă noțiune, de profesionalitate, intră, ca factor constitutiv, onestitatea. Critica are o latură estetică și o latură morală. Nu ajunge să apreciezi corect valoarea: trebuie să ai capacitatea de a o susține în orice condiții. Un eseist contemporan cita de curînd o legendă siracuzană despre un poet, Filoxenos, trimis de tiranul Dionysos la muncă silnică într-o carieră de piatră fiindcă nu se arătase entuziasmat de poemele și de tragediile pe care i le citise; rechemat după un timp și pus să asculte alte poeme și tragedii, Filoxenos ar fi zis la urmă în loc de orice comentariu: „Mă întorc la carierele de piatră”. Convingerea mea este că Filoxenos trebuie considerat critic (eventual, părintele criticii) și nu poet, fiindcă, în limbajul legendei, el este acela care își riscă viața pentru o judecată de valoare. Dacă ieșim din legendă și reintrăm în realitate, ne dăm seama că, de fapt, ceea ce un critic adevărat are esențial este datoria de a judeca onest: nici cel mai mare talent din lume nu suplinește, în critică, onestitatea. Critica lipsită de gust și în fond de cultură e mediocră sau plicticoasă: cea lipsită de convingeri morale e dăunătoare.

Lipsa de pricepere profesională se vede mai ușor decît lipsa de scrupul etic. Dintre cele două maladii specifice, profesionale, ale criticii — maladia estetică și maladia etică — mă tem mai mult de cea de a doua: căci bolnavul de absența convingerilor morale poate să aibă talent și atunci devine un factor distructiv redutabil; invers, cel fără gust, dar plin de bune și curate intenții, nu prezintă decît un neînsemnat grad de pericolozitate socială. Simptomele maladiilor etice în critică sînt cunoscute de mult și de mult ordonate în funcție de relevanța lor: ceea ce nu împiedică boala să se manifeste, cronic sau acut. Primul simptom e disponibilitatea: punerea talentului, cînd se întîmplă să fie, în slujba tuturor cauzelor rentabile. Al doilea simptom e vehemența artificială a limbajului: caracteristică limpede a tuturor celorlalte convingeri. Propriile convingeri, pe care le simți născute în intimitatea conștiinței tale, păstrează totdeauna ceva din căldura acestei conștiințe și se dispensează de tonul violent, grobian, insultător, sînt adesea discrete și impun prin înținută. Al treilea simptom e tenacitatea (demonstrată de o cauză mai nobilă!) cu care cel ce suferă de maladia etică își urmărește scopurile.

Cel mai îngrozitor lucru în maladia etică este de a deturna critica de la scopul ei principal care este unul constructiv și generos: și de a o face să semene cu o jalnică treabă de gropar cultural. Acestor prea harnici mînuitori ai lopeții critice, le putem reaminti un cunoscut proverb care ar putea să le dea de gîndit, căci istoria literară — o știm prea bine — nu are memorie decît pentru lucrurile sănătoase morale. Marii critici de ieri sînt, pentru noi cei de azi, și exemple de onestitate profesională. „Birui-va gîndul”, spunea inscripția pusă de Maiorescu deasupra ușii bibliotecii. Critica este o meserie optimistă, căci afirmă valoarea.

Tudor Vianu și ideea de patrie

MULTĂ vreme, cînd reveneam din străinătate, aerul și, uneori vara, mirosul prafului din București mă făceau să simt cel mai bine că mă înapoiasem acasă; în acel moment, percepeam țara sub aspect senzorial particular și aparent nesemnificativ. Pentru mulți, patria, ca loc în care te-ai născut din tată-n fiu, se

constituie ca un complex de senzații pe care vin să se articuleze abia mai tirziu sentimente și idei.

Pentru Tudor Vianu, patria era concepută ca o sumă de idei morale și estetice. Ea a constituit fără îndoială o dominantă a creației și comportamentului său, de-a lungul unei existențe trăite cu o seninătate sub care se ascundeau neli-niști și mari melancolii. Toată viața și opera lui Tudor Vianu sînt construite în jurul unui *homo faber*, membru activ și conștient al cetății, producător de bunuri materiale și spirituale, dispensator al a-

devărului, binelui și frumosului.

Intr-o societate în care cunoscuse multă vreme discriminări și umilințe mai mult sau mai puțin subtile, Tudor Vianu era însetat de dreptate socială. Își clădise sistemul filosofic și estetic pe un adevărat cult al muncii, care trebuia să se exercite în spațiul valorilor naționale și să le confere o semnificație nouă pentru un număr mereu sporit de cetățeni, membri ai aceluiași națiuni și călăuziți de aceleași idealuri.

Format cu precădere la școala filosofiei idealiste germane, Vianu a evoluat greu; adeziunea lui la marxism a fost lentă. Ea a crescut însă dinlăuntrul minții și sufletului, căpătînd o autenticitate mai rar înțilnită în rîndurile intelectualilor din generația sa.

Profesorul nu încetase nici o clipă să se conceapă, cu perseverență și cu o demnitate exemplară, ca cetățean al țării, profund ancorat în realitățile și în preferențele ei sociale și morale. Menirea sa era să educe tinerele generații în cultul valorilor spirituale românești pe care, cu o măiestrie rămasă poate unică în viața noastră universitară, Tudor Vianu știa să

le decanteze din contextul civilizațiilor altor popoare.

Activitatea sa socială, diplomatică și internațională a slujit, în ultima parte a existenței, aceluiasi imperativ patriotic, fără atitudini demagogice și lozinci goale de conținut. Tudor Vianu își iubea țara mai presus de orice, cu luciditatea critică a unui om care muncea cu modestie și exactitate pe ogorul său.

Patriotismul lui Tudor Vianu se situa la antipodul naționalismului sau al provincialismului idilic; nimeni în universitatea noastră, cu excepția poate a lui Iorga sau Călinescu, nu a avut un orizont de cultură mai larg decît Tudor Vianu.

Exemplul vieții sale, opera lui, din care nu mai știu cite volume au fost sau nu republicate, ar merita să fie prezente cu mai puțină discreție în conștiința tinerilor și mai vîrstnicilor de azi. Recitîndu-l, am avea mereu de învățat ce înseamnă iubirea de țară, frumosul și munca săvîrșită cu bunul gust și hărnicia unui artizan. Sînt gînduri care ne vin în acest sfîrșit de decembrie, cînd, dacă ar fi trăit, Tudor Vianu ar fi împlinit 83 de ani.

Valentin Lipatti

Nicolae Manolescu

Desen de Constantin Băciu

Vitalitatea poeziei

PROZA are o importanță incontestabilă, deosebită pentru cititorul modern, caracterizat printr-o continuă „foame” de realitate, dar cum ar arăta o lume în care nu s-ar mai citi decît proză? N-ar fi ca și cum noi, oamenii, ne-am studia la nesfîrșit unit pe alții fără să mai înălțăm privirea spre cer?

Amintirea marii efervescențe lirice de la începutul deceniului șapte a rămas atît de puternică, încît pur și simplu nu se poate să se ajungă în poezie la o prea mare scădere a entuziasmului. Ca dovadă, chiar într-un an ca acesta pe care, fiind exigenți, nu am avea motive să-l numim „un an al poeziei”, au apărut numeroase volume de versuri demne de interes.

Dacă răsfoim cărțile respective, constatăm că două sînt direcțiile în care se manifestă vitalitatea genului. Prima dintre ele se caracterizează prin obsesiva „punere în discutiție” a condiției umane. A condiției umane în esența ei, dar mai ales a condiției umane în huruitorul secol douăzeci. Autorii interesați de această temă evită în general „scrisul frumos”, considerîndu-l un fel de cochetărie incompatibilă cu mesajul lor grav. Versurile sînt ample, enumerative, ca la Walt Whitman, sau lapidare și sarcastice.

Poezia aceasta numită cu un termen exclusivist „angajată” — ca și cum a vorbi despre iubire n-ar însemna tot o formă de angajare — reprezintă o direcție generoasă, care poate duce la mari realizări și care se cuvine, deci, să fie încurajată. Dar tocmai pentru că merită o asemenea atenție trebuie să ne obișnuim s-o privim lucid, cu spirit critic. Nu se poate, de exemplu, să nu observăm că în cadrul ei — sub protecția, deci, a unui „realism” deja cistivat — proliferază și verificările convenționale. Este vorba, mai ales, de compuneri de un festivum uniformizator care se scriu pe bandă rulantă. Parcă pentru a contracara această falsă beatitudine, diferiți poezi — îndemnați tineri — se îndreaptă în acest moment spre o poezie a „cotidianului”. Experimentele lor sînt extrem de interesante și încă n-au ajuns într-un imas. Este adevărat că uneori miracolul alchimic nu se produce, adică proza existenței de zi cu zi nu se transformă în poezie, însă în general interesul manifestat față de realitatea imediată are un efect fertilizator.

Viabilitatea poeziei scrise pe teme politice, sociale sau morale și pe care am indicat-o prin termenul generic de poezie a condiției umane este demonstrată de înscriserile în raze ei a unor poezi din toate generațiile. Iată, ca ilustrare, cîteva dintre cărțile apărute în 1980: *Arma secretă* de

Eugen Jebeleanu, *Cenușile* de Ion Gheorghe, *Opinii despre durere* de Nora Iuga, *Nergane* de Vasile Versavia, *Pradă realului* de Marin Mincu, *Amintiri din cetatea nimănui* de George Arion, *Scrisori de flăcări* de George Târnea, *Flacăra de magnezii* de Mircea Florin Sandru, *Boala crinilor* de Mara Nicoară, *La noapte va ninge* de Matei Visniec și, desigur, volumul *Manifest pentru sănătatea pămîntului* de Adrian Păunescu care, în momentul scrierii acestui articol, încă nu apăruse în librării.

A doua direcție importantă a poeziei de azi o constituie aceea numită în mod curent fantezistă și ironică. Feeria, arlecchinada, jocul, parodia, rafinamentul, luxuria imaginilor reprezintă cîteva dintre atributele acestei poezii pe care diferiți autori din generațiile precedente n-au încetat s-o cultive și pe care o fac să renască azi, cu un nou elan, reprezentanții ultimei generații. Ca în orice moment din istoria literaturii, spiritul ludic are darul de a întrefine sentimentul relativității formelor literare și, deci, de a păstra un focar de conștiință critică în chiar interiorul poeziei. Cu alte cuvinte, desi pare minor, spiritul ludic este în realitate necesar și fast.

Trecînd în revistă cărțile de poezie fantezistă și ironică — *Journal de noapte* de Nicolae Prelușanu, *Copleșit de glorie* de Petre Stoira, *Sigheșoara*, *Suedia și alte stări de spirit* de Virgil Mihai, *Ei, as! amăna poetul...* de Lucian Avramescu, 1, 2, 3, sau... de Traian T. Coșovei și altele — observăm ceva surprinzător: autorii acestia inventivi și exuberanți, care și-au făcut un scop din a fi unici, inconfundabili, seamănă mai curînd între ei decît poezii care preferă exprimarea directă. Iată încă o dovadă că există puține moduri de a fi complicat și multe moduri de a fi simplu! Pot fi semnalate, desigur, și excepții — de exemplu originala proză poetică a Adriannei Bittel din volumul *Lucruri într-un pod albastru* —, dar, în general, mijloacele folosite nu diferă într-un mod spectaculos. Să fie oare inevitabil ca, la un nivel înalt de profesionalitate, să se producă în acest compartiment al liricii un fel de convergență a stilurilor?

O PROBLEMA pe care o ridică volumele de poezie publicate în cursul anului 1980 este aceea a reeditărilor. Unii afirmă că important este să tipărești, nu să retipărești. De ce să dăm publicității a doua oară scrierile unui autor care s-a bucurat o dată

de rezultatele muncii sale. În loc să-l publicăm pe cei care așteaptă cu manuscrisele în sertar? — cam așa se raționează. Este însă un raționament care pleacă de la premisa eronată că tipărim cărți în folosul autorilor respectivi, și nu în folosul literaturii române. Ca să ne dăm seama cît de absurdă este o asemenea „echitate” să ne gîndim ce-ar însemna ca ori de cîte ori am edita poeziile lui Mihai Eminescu să ne simțim obligați să le edităm și pe cele ale lui Barbu Paris Mumuleanu, pentru a nu-l „nedreptăți” pe acesta din urmă. Această distribuie aritmetică a dreptului la publicare echivalează cu o înțelegere mecanică a spiritului democratic în literatură, unde adevărata democrație înseamnă o încurajare activă și competentă a valorii. Bine este să se publice cît mai mult. Dar pentru că nu se poate publica oricît, pentru că întotdeauna vor apărea anumite limite obiective, trebuie înțeles că mai important decît să tipărești o carte proastă este să retipărești o carte bună.

În domeniul poeziei, de exemplu, revenirea periodică asupra unor creații valoroase prin ediții retrospective sau antologii rezezință o necesitate vitală. Nu ne mai referim acum la operele clasice despre care se știe că aproape niciodată nu pot fi găsite în librării, ci la scrierile unor autori contemporani. Este inadmisibil ca o carte de versuri care are ecou la apariție să dispară, apoi, pur și simplu în neant. Un singur exemplu: poezia lui Cezar Baltag, pe care critica literară a situat-o foarte sus în ierarhia valorilor și pe care o preluiesc atîta iubitori de literatură, a rămas doar „o amintire frumoasă”. Nu este regretabil? Cînd vom putea citi într-un volum curînzător tot ce e mai valoros în bibliografia lui Cezar Baltag?

Din fericire, problema reeditărilor ne este amintită în acest an nu de absența lor, ci, dimpotrivă, de inițiative inspirate care dovedesc concret ce efect binefăcător are retipărirea la timp a poeziei. Ne referim în special la colecția „Hyperion” a Editurii Cartea Românească, dar și la alte întreprinderi editoriale similare. Multe „reluări din mers” ale creațiilor unor autori contemporani nu numai că au satisfăcut dorința cititorilor de a avea în bibliotecă proprie cărțile poezilor preferați, dar au și contribuit la o înțelegere mai clară a poeziei acestora, și chiar la o reconsiderare a poziției criticii față de ei. Diferite prejudecăți existente, de exem-

plu, în legătură cu poezia lui Mircea Dinescu au fost spulberate prin apariția volumului antologic *Teroarea bunului simț*. S-a emis, de pildă, de către unii comentatori presupunerea că tinărul autor riscă să ajungă la manierism. Culegerea recent apărută — imagine clară a evoluției sale — a demonstrat că, dimpotrivă, în creația lui Mircea Dinescu se configurează o deschidere către marile probleme ale lumii contemporane. S-a formulat, cîndva, și acuzația că poetul scrie puțin, că este amenințat de sterilitate. Iată că masiva antologie dezmințe această temere cine știe cît de sinceră, dovedind că el are o activitate bogată.

Diferite alte ediții retrospective sau antologii au fost la fel de binevenite, repunînd în circulație creații de pret și oferind criticii prilejul — nu îndeajuns exploatat — de a formula aprecieri mai exacte în legătură cu ele: *Dulapul îndrăgostit* de Emil Brumaru, *Spiritul insetat* de real de Marius Robescu, *Texte* de Leonid Dimov, *Poeme* de Ileana Mălăncioiu, *Rune* de Gheorghe Istrate, *Poziția astrilor* de Dan Laurentiu. Aceste apariții dovedesc încă o dată că poezia are nevoie de reluări succesive, care o și purifică de inconștuențe; este exact ceea ce se întîmplă cu nisoul aurifer trecut de mai multe ori prin sită.

Ne îngăduim să facem și o observație prozaică: poate că n-ar strica dacă edițiile respective ar fi alcătuite cu mai multă rigoare în ceea ce privește compartimentul de informare bibliografică. De ce să nu folosim o asemenea ocazie pentru a oferi un instrument sigur de lucru istoricilor și criticilor literari și să lăsăm totul în seama dicționarilor care, după cum s-a văzut, nu sînt întotdeauna demne de încredere? Totodată, s-ar cuveni ca prefetele sau postfetele să nu se înfățișeze ca probe de critică narcisistă, conform premoniției eminesciene din versurile „Iar deasupra tuturor va vorbi, vrîm mititel. / Nu slăvind-te pe tine... lustruindu-se pe el”, ci ca introduceri reale în lumea poetului supus atenției.

Și poate că n-ar strica dacă s-ar relua tradiția de a ilustra cărțile de poezie, de a le asigura o prezentare grafică elegantă, astfel încît apariției lor să i se confere un aer sărbătoresc. Fiindcă poezia este — nu-i așa? — și altceva decît o grijă în plus pentru critici inzeștrați cu minci și satin negru și creioane chimice.

Alex. Ștefănescu

Critica literară sau dragoste cu discernămint

CRITICA literară actuală cunoaște direcții variate, trăiește un moment de semnificativă confruntare a ideilor ei și a modalităților ei de implicare în viața literaturii. Se va vorbi cu siguranță despre această perioadă ca despre una de răscruce în procesul maturizării gândirii critice și de definitive opțiuni în destinul fiecărui critic. Cred că una din problemele care agită conștiința critică actuală (una din multe probleme) este cea a raportului dintre activitatea de orientare și cea de evaluare a literaturii — sarcini ce intră deopotrivă în cîmpul de manifestare a criticii dintotdeauna într-un raport de interdependență. În timp au apărut tendințe de dominare a uneia în detrimentul alteia, momente în care accentul a căzut fie pe funcția de direcționare a literaturii, și în acest sens analiza operelor și aprecierile lor au suferit de pe urma impunerii unui sistem determinant de prejudecăți estetice și mai ales extraestetice, fie exclusiv pe funcția de evaluare, lăsîndu-se de-o parte conflictul, mai mult sau mai puțin adînc, dintre concepțiile artistice diferite ale scriitorilor.

Într-un moment de echilibru al forțelor critice, orientarea și evaluarea se implică una pe cealaltă. Atunci cînd un studiu sau o simplă recenzie supunînd opera unei radiografii critice îi descoperă intențiile, semnificațiile și originalitatea estetică ele fac prin actul evaluării și un act de orientare. A semna valoarea înseamnă într-o proporție mai mare sau mai mică și a sublinia o orientare literară, a o încuraja și a o susține. Un critic care pretinde că face pură analiză este-

tică sau pură constatare a operelor literare a devenit la noi o figură excentrică, pentru că viața noastră literară îi cere cu insistență aprecierea calității, stabilirea unei scări ierarhice, deși există excepționale orientări teoretice și practice de analiză (de la critica structuralistă la cea tematistă, de la poezia matematică la critica formalistă etc.), semn al unei maxime profesionalizări, echivalentă cu excesiva specializare din domeniul științei, care nu-și propun judecata de valoare, ci doar descrierea operei. Critica activă (să numim așa critica literară practică în imediata vecinătate și în dependență de producția literară, cea care se aplică literaturii în mers, în procesul ei istoric de afirmare) nu poate elimina din comentariu verdictul așteptat și exprimîndu-l se angajează implicit în promovarea unei anume literaturi, cea pe care o crede nu numai necesară, dar și posibilă.

În acest spațiu al criticii active au apărut acum direcții divergente, care dovedesc că domeniul reflectă nemijlocit mișcarea ideilor și departe de a fi un peisaj idilic este unul supus intemperiiilor naturale, ciclului anotimpurilor etc., un peisaj, adică, în care se poate simți pulsul literaturii din plin. Există însă și o tendință de minimalizare a funcției de evaluare pe care trebuie să o aibă totdeauna critica, fie ea de analiză a textului, fie de orientare. Uneori se pretinde că anumite volume de versuri sau romane să nu aibă parte de un tratament critic, deoarece au la bază „bune intenții”. Asta ar însemna însă încurajarea veleitarismului, a imposturii, abdicarea

de la statutul profesional al criticii, de la probitatea intelectuală a criticului, pe care cu justețe E. Lovinescu o socotea esențială, subliniînd că lipsa ei este mai gravă decît lipsa de gust și de cultură: „Lipsa de probitate intelectuală e mai primejdioasă, pentru că e mai ipocrită. Pe cînd nepriceperea este evidentă multora și, în definitiv, satisfacă o nevoie socială, lipsa de probitate știe păstra formele și tulbură apele. Alături de pretențiile estetice cele mai rafinate, strecoară preferințe vulgare, dictate de interese sau de pasiuni, care, de pe urma amestecului, trage profitul tuturor confuziilor. Lipsa de probitate nu are o linie de conduită unică, după cum o are lipsa de gust. Criticului fără gust, egal cu sine în orice împrejurare, dacă îi cunoaștem capacitatea estetică, îi deducem matematic și atitudinea față de orice operă literară, așa că îi primim normele ca expresia unei categorii estetice limitate, dar legitime.

Criticul fără probitate intelectuală exprimă, dimpotrivă, convingeri streine și, jucînd, de altfel, cu mijloace superioare, pe tablouri diferite, produce perturbări și confuzii inextricabile. Acțiunea lui este, prin urmare, mult mai dăunătoare.”

Evident că o reacție de acest gen este dictată și de presiunea autorilor și, de ce să n-o recunoaștem, la noi presiunea autorilor este foarte mare. Nemulțumirile lor ating întotdeauna problema erorilor de judecată. Faptul că un mare critic nu a prețuit la timp și pătîmas, sau a avut chiar rezerve față de un poet sau prozator contemporan lui, salvează orgoliul multora. De curînd, un prozator își afirmă o părere puțin entuziastă față de cri-

tica noastră literară (lăudînd în schimb — ne mai miră? — istoriografia literară) pe motiv că ar suferi de subiectivitate.

Că există fluctuații ale „bursei valorilor” nu pune nimeni la îndoială: ele tîin însă nu numai de umoarea criticilor, dar și de umoarea autorilor — căci același scriitor poate semna azi o operă excepțională și mine una dacă nu lamentabilă cel puțin surprinzătoare prin superficialitate. Datoria criticii este să-și spună opinia de fiecare dată conform unor criterii unice de judecată, fără rabat față de numele autorului sau față de „bunele lui intenții” (care știm că pot pava și infernul!), să nu încurajeze impostura, veleitățile (care uneori nu sînt nici bine intenționate, și nici inocente), să fie exigentă (și aș sublinia cuvîntul de trei ori) pentru a deveni cu adevărat o instanță credibilă, autoritară, convingătoare. În ansamblu, fără să facă rabat valorii, critica noastră actuală încurajează opere cu o orientare ideologică și artistică demnă, responsabilă, slujește adevărul artei, ceea ce în planul ei profesional înseamnă patriotism (poate felul major de patriotism al criticii este această exigență valorică prin care va susține ideea calității literaturii — singura care o poate impune în planul universal), are un înalt sentiment al gravității și seriozității demersului ei. Critica românească, de la numele de mult consacrate, trecînd prin generația de mijloc, la generația tină și foarte tină, dovedește tocmai atașamentul față de valorile naționale, convingerea că menirea ei este de a se apleca exigent, și totodată comprehensiv, înarmată cu o solidă cultură asupra operelor literare actuale și, departe de a fi o critică apologetică sau una cosmopolită, a arătat o imensă dragoste cu discernămint (așa cum cere profesiunea) față de tot ceea ce exprimă în poezie și în proză spiritul românesc al ultimelor decenii.

Dana Dumitriu

Un an al romanului

LA ORA bilanțului putem spune fără teama că vom greși: a fost un an bun al romanului, poate cel mai bun în istoria contemporană a genului. Fără îndoială, o asemenea afirmație categorică se cere a fi demonstrată. Nu la aspectul cantitativ al vrea să mă refer, deoarece el nu este deloc grăitor pentru nivelul unei culturi, ci la cel calitativ. Nu faptul că apare un mare număr de romane interesează: proliferarea aduce cu sine adeseori deprecierea, inflația și are drept consecință ultimă un elefantiazis literar cu cele mai păgubitoare consecințe pentru dezvoltarea unei culturi și pentru gustul unui public aflat în proces de formare.

Ceea ce ne interesează e faptul că anul 1980 a fost un an al romanului judecând după numărul cărților de valoare ale genului apărute acum. Vom putea spune că în răstimpul acestor douăsprezece luni au ieșit de sub țoar romanele semnate de Marin Preda, Dumitru Popescu, Augustin Buzura, Paul Georgescu, Laurențiu Fulga, Petre Sălcudeanu, Paul Anghel, Dumitru Radu Popescu, Ion Brad, Mircea Horia Simionescu, Platon Pardău, Radu Petrescu, N. Tic, B. Elvin, ca și ale mai tinerilor Ileana Vulpeșcu, Dana Dumitriu, Mihai Diaconescu, Gheorghe Schwartz, Florin Bănescu, Ion Liță, cărți care au stîrnit comentarii critice și în același timp un neobșnuit interes de public.

După cum se poate vedea, anul literar 1980 nu a fost marcat doar de apariția citorva romane „de excepție”, cum se spune în mod obișnuit, ci de o înaintare masivă a romanului românesc. Niciodată într-un interval de timp atât de scurt n-au apărut romane care să-și propună o investigație socială atât de amănunțită și atât de adîncă, care să cuprindă probleme fundamentale ale societății românești desfășurate într-un cuprinzător arc de vreme, tipologie sociale definitorii pentru istoria recentă sau mai deoarătată a țării noastre, romane care să continue ceea ce proza ultimilor ani defrășise cu atîta responsabilitate demnitate și să deschidă drumuri noi investigației literare. Nu ar fi deloc fastidios să enumerăm aici cît de bogată a fost această arie de cuprindere a epicii românești din anul ce se încheie, dar nu putem trece cu vederea faptul că, în acest an, romanul dedicat evului mediu (Mihai Diaconescu, Ion Brad) marchează o fericită translație de la romantismul spectaculos la dezbateră de idei, la reliefarea a ceea ce poporul nostru a împlinit pe planul spiritului, al prezenței sale intelectuale și artistice nu numai între hotarele țării noastre, ci și dincolo de ele, prin afirmarea pasnică a talentului și însușirilor sale creatoare.

De aici pînă la cărțile care au valoare de frescă socială nu prin multitudinea faptelor ci prin ponderea lor semnificativă pentru ceea ce s-a petrecut în țara noastră

după 1948 (Marin Preda, Dumitru Popescu), proza acestui an a izbutit să creeze o adevărată istorie văzută în moment-cheie ale afirmării unei psihologii și conștiințe colective. Fără îndoială, accentul cade și acum pe anul de început al revoluției noastre (Marin Preda, Dumitru Popescu, Petre Sălcudeanu, Laurențiu Fulga) și interesul publicului n-a părăsit ci, dimpotrivă, a marcat o sensibilă sporire pentru romanele — de valoare, bineînțeles — care se opresc asupra acestei „plăci turnante” a istoriei noastre. Ceea ce ni se pare firesc și justificat: deoarece romanele acestui an au angajat o dezbateră din perspectiva reliefării proceselor de conștiință care au avut loc atunci, a înfruntărilor morale și sociale, a sfîșierilor interioare și a confruntărilor de atitudine și idei, o dezbateră în care s-a relevat dialectica afirmării noului nu o dată deturnat în perioada respectivă, nu o dată ascuns de miul unor fraze și lozinci, o dezbateră în care ceea ce va rămîne ca dăruire și elan, ca spirit de jertfă sau ca eroare cu consecințe tragice constituie un document, dar și un permanent subiect de meditație. Acesta este în fond sensul romanelor despre perioada care „obsedează” pe unii din prozatorii noștri cei mai reprezentativi. Teama repetării, a folosirii epigonice a unor clișee e reală, dar nu în cazurile menționate de noi. Dimpotrivă, romanele citate au deschis perspective inedite în procesul de evaluare morală a unei epoci cu atîtea înfrîngiri asupra societății și a individului. Aș spune că, prin cărțile acestui an, perioada la care m-am referit este văzută și mai mult în devenirea ei dialectică, în înfruntarea interioară, în complexul de cauze interne și externe care au influențat-o. După ce perspectiva amenința să devină unidimensională, iar prin fenomenele de mimetism și epigonism despre care am vorbit epoca părea să furnizeze doar un număr limitat de situații, romanele anului 1980 au dovedit că o investigație socială realizată cu responsabilitate politică și morală oferă nu numai unghiuri inedite, ci și o perspectivă complexă, multilaterală, aptă să dea naștere unor cărți care să nu constituie un fenomen de repetiție, ci unul de înnoire fundamentală a prozei noastre.

IN ACELAȘI timp, aria investigației sociale s-a lărgit în mod considerabil prin abordarea unor aspecte dintr-o realitate să-i spunem imediată, prin înfățișarea unor zone sociale care nu formaseră pînă acum în proza noastră decît subiect de reportaj sau anchetă socială. Primul și cel mai reprezentativ roman al acestei noi direcții ni l-a dat Augustin Buzura.

S-a accentuat în acest an un proces amorsat cu cîțiva ani înainte și care, cred, conferă într-un mod mai accentuat modernitate prozei românești și o inserie pe direcțiile majore ale evoluției ei. Mă refer anume la abolirea granițelor dintre real

și ficțiune. Din ce în ce mai mult și nu numai ca o simplă juxtapunere, ci ca o inserare reclamată de însuși destinul eroului, influențat pozitiv sau negativ, direct sau indirect dar în orice caz marcat de aceste evenimente, faptul istoric apare ca atare, personajele istorice nu mai sînt prezente sub forma lor aluzivă sau mediată, ci „așa cum au fost”. S-a produs o fuziune între faptul real și faptul imaginat, care a dat prozei noastre nu numai veridicitate dar și posibilități noi de expresie.

Și aici cred că putem aborda una din cele mai semnificative cuceriri ale prozei anului 1980: faptul că am avut romane de o uimitoare diversitate artistică. De la romanul cronică de război să evocăm istorică (Paul Anghel, Ion Brad), oină la cel construit pe simboluri și metafore (Paul Georgescu, Petre Sălcudeanu, Radu Petrescu), de la reflectarea realității în toate conexiunile ei sociale, politice, morale în care nu sînt neglijate nici amănuntele revelatoare pentru o mentalitate și o psihologie ale vieții de fiecare zi (Marin Preda, Dumitru Popescu, Augustin Buzura), pînă la transpunerea în lumea onirică (Laurențiu Fulga, Gheorghe Schwartz) — o varietate de metode, de stiluri, de tehnici au constituit una din caracteristicile anului literar 1980. An în care romanul românesc a evoluat nu numai prin cucerirea de noi teritorii sociale și stilistice, dar și prin calitatea scrisului. Rareori am citit atît de multe romane în adevăr bine scrise, cu o înaltă profesionalitate și exigență artistică. Să sperăm că ceea ce s-a petrecut în acest an pe un plan atît de pozitiv va duce și la înălțarea romanului linsite de conștiință artistică și care încă mai are și — din păcate — își află chiar publicul.

Aș vrea să arăt că în aceste însemnări care nu au pretenția să reprezinte decît un tur de orizont susceptibil de discuții și amendări am inclus doar operele de ficțiune, nu și memorialistica și eseistica, domenii care, prin volumele tipărite de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Leon Kalastian, Valter Roman, Ștefan Voicu, Octavian Paler, Ion Ianoși, au înscris anul 1980 ca un an de referință în istoria genului.

Ce concluzie poate avea acest articol? Doar una singură: 1980 a fost, pe tărîmul romanului, un an de excepție. Dar spiritul de emulație creatoare își vedește și în continuare roadele. Prin romanele de o certă valoare care vor apărea în luna ianuarie (*Dragostea și revoluția* de Dinu Săraaru, *Giruetă* de Alexandru Voitin), prin cele care iau acum drumul tiparului (*Istoriei*, vol. III, de Mircea Cloban, *Diavolul de duminică* de Platon Pardău), el se continuă plenar și ne face să anticipăm: anul 1981 debutează de asemenea ca un an fast al epicii românești.

Valeriu Răpeanu

PURUREA

Pururea

● ASTAZI sărbătorim un lucru cu totul și cu totul deosebit și anume nu numai o carte o sărbătorim, ci și un om, și nu numai o carte și un om, ci sărbătorim reînființarea climatului de cultură la București. Gheorghe Marinescu ce putea să fie el, decît membru corespondent al Academiei Franceze? C-ne fusese înaintea domniei sale membru corespondent al Academiei Franceze de Medicină? Tot Gheorghe Marinescu! Iată că nu mai scăpăm de Marinești, cum nu mai scăpăm niciodată de Marea Neagră și nici nu dorim să scăpăm de dinșa vreadată!

Frumusețea cărții savantului nostru drag și iubit constă în spiritual ei cercetător. Gheorghe Marinescu, care și-a spus George Dinizvor și plăcut și-a spus, drag în mii noastre, deci George Dinizvor de n-ar fi fost poet, n-ar fi fost bun savant. Dacă francezii pe al lor îngres, care ne sfătuisă pe toți „să nu folosim albastru de Prusia cî peste 4 ani se înnegrește” l-am crezut pentru că avea și-un violon, numit și „Violon d'ingres”... „să credem pe marele și scumpul și modestul nostru savant, atunci cînd vorbește și îngină ancestrala limbă, c-are și el violonul său „d'ingres” numit „din izvor”, de data asta, iar nu „d'ingres”!

Cartea sa citită cu atenție este cartea unui poet autentic. Am citit-o vă mărturisesc cu spaimă că ar fi putut să nu fie astfel! Ei bine, astfel este, este cartea unui poet autentic! Si diavolul cercetător din el umblă la rădăcina cuvîntului și arată acele fundamente de aur, acele pepite de aur ale vitalității limbii noastre contemporane. Nu se putea numi cartea altfel decît „PURUREA” și n-o putea semna decît un om care se trage dintr-un izvor, adică Gheorghe Marinescu, această minunată, scumpă sufletului nostru carte, aceste scumpe versuri de acest om isteț, zdrăvăn și fără ifose, acest savant adevărat, care aproape ar merita să-l numim soldatul nostru drag și iubit.

Să ne trăiești, dragule!

Nichita Stănescu

Prima verba

De la cronicari citire...

■ DOUĂ nuvele ca două capitole dintr-o aceeași materie epică, pe care nu o pot, totuși, numi roman alcătuiască prima carte de proză semnată de Alexandra Titu (*Cine seamănă vînt...*, Ed. Albatros). Deși integrabilă în seria tematică a epicului de inspirație istorică, natura acestei materii e predominant lirică, reflexiv-lirică mai exact, cu tot ce decurge de aici: epic sumar, mai mult o schemă epică, abundență de monolog interior, de pasaje poematice, de meditațiuni lirice; evenimentul istoric e nu numai pus între paranteze și învăluit în imprecizie temporală dar, chiar și atunci cînd îngăduie fie și o minimă și aproximativă localizare, funcția ce i se atribuie e de pretext pentru divagații reflexive; eroii au consistența fulgului de zăpadă și biografii misterioase, anume gîndiți astfel pentru a deveni argumente dinamice în sprijinul temei centrale a prozelor care nu e alta decît străvechea „vanitas vanitatis...”, asociată ideii de repetiție; Toma, Demian, Aron, Elie etc. sînt „măști” succesive jucînd aceeași „piesă” al cărei „obiect” este puterea.

Departate de a se mulțumi să producă o istorie romanțată, autoarea acestor nuvele și-a pus imaginația în slujba unui interes mai adînc, urmărind să descifreze mecanismul psihologic al

transmiterii poftei de putere de la o generație la alta și, în egală măsură, să compună un tablou al invariabilelor consacrate de funcționarea unui atare mecanism. Personajele ei au, fără îndoială, un model într-o realitate istoricește atestată, dar ele nu sînt mai puțin „închipuiri” cu o pronunțată valoare simbolică, poate prea pronunțată chiar. Diferențele temperamentale și caracterologice dintre acești, pe rînd, candidați la domnie, uzurpatori, voievozi și uzurpați sînt mari și, ca să zic așa, expresive; fiecare ilustrează un mod de a practica puterea și, implicit, un fel de a înțelege istoria; numai că, dincolo de diferențele acestea, se află o fatalitate comună: toți se ivesc în același fel pe scena istoriei (prin război și moarte, ca pedepsitori) și o părăsesc la fel (prin război și moarte, ca pedepsiti); nu înfăptuiesc toți aceleași lucruri, nu au aceeași vocație de domnitori și nu ducerează identic pe tronul Cetății, dar fac toți aceleași greșeli și au o perfect egală înclinație spre uitare, de unde și marea lor vulnerabilitate. Dacă prima nuvelă, ce dă și titlul cărții, transcrie aventura, spre putere (a lui Demian în primul rînd) dominată de impulsuri obscure și de gîndul unei războinări cu aer justițiar, a doua (*Culegînd din furtună*) cuprinde mărturisirea Cronicarului, observator lucid al istoriei, personaj tra-

gic, singurul, de fapt, prin dubla lui conștiință: a repetării aceleiași „piese” și a neputinței de a se sustrage „jocului” întrucît se află și el, vorba lui Costin, sub vremuri. Mai concentrată decît prima, nuvela finală poate fi considerată un comentariu al aceleia, o ridicare a privirii deasupra pădurii de evenimente parțiale și împlîntătoare spre o zonă mai abstractă, unde gîndirea artistică ar putea să comunice cu filosofia istoriei. În ambele e sesizabil și un zvon mioritic.

Scrise într-un stil litic ce-l convine probabil structural, într-o bună dispoziție metaforică, precumpănitor vizuală, uneori cu excese de prețiozitate și, mai des, cu supărătoare aglomeratii adjectivale, prozele de atmosferă și de comportament al Alexandrei Titu au calitatea de a folosi confesiunea ca paleativ al construcției epice și defectul de a face abuz de uz. Poate că o mai severă cenzură interioară și, ca urmare, o mai mare economie lexicală ar fi fost în favoarea și a semnificației narative și a expresivității. Cum a abuză de un lucru nu este un argument împotriva folosirii lui, chestiunea de care va trebui să țină seama, în cazul menținerii acestui stil în cărțile viitoare, rămîne adecvarea la materia epică.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 6.I.1802 — s-a născut Ion Hade-Rădulescu (m. 1872)
- 6/7.I.1881 — s-a născut Ion Mănușescu (m. 1944)
- 6/7.I.1897 — s-a născut Ionel Teodorescu (m. 1954)
- 6.I.1906 — s-a născut Mihai Novac
- 6.I.1918 — a murit Oreste Georgescu (n. 1891)
- 6.I.1940 — s-a născut Ion Iuga
- 6.I.1940 — s-a născut Ion Lazău
- 6.I.1943 — s-a născut Ion Drăgănoiu
- 7.I.1882 — s-a născut Ion Chiru Nanov (m. 1917)
- 7.I.1906 — s-a născut Mihai Lupășcu
- 7.I.1915 — s-a născut Fănică N. Gheorghe
- 7.I.1918 — s-a născut Ion Frunzeț
- 7.I.1923 — s-a născut N. Popescu-Bogdan
- 7.I.1926 — s-a născut Mircea Săntimbreanu
- 7.I.1941 — s-a născut Ileana Roman
- 8.I.1891 — s-a născut Alexandru Cezar Stolkă (m. 1941)
- 9.I.1898 — s-a născut Sandra Cotovu
- 9.I.1898 — s-a născut Alexandru Tietz
- 9.I.1900 — s-a născut Henriette Yvonne Stahl
- 9.I.1934 — s-a născut Mircea Tomuș
- 9.I.1961 — a murit Radu Cioculescu (n. 1901)
- 9.I.1978 — a murit Szemér Ferenc (n. 1906)
- 10.I.1493 — s-a născut Nicolaus Olahus (m. 1568)
- 10.I.1918 — s-a născut Ion Moldoveanu (m. 1939)
- 10.I.1918 — s-a născut Petru Marin
- 10.I.1920 — s-a născut Al. Cerna-Rădulescu
- 10.I.1927 — s-a născut Ion Serebrenau
- 10.I.1932 — s-a născut Otilia Niculescu

Rubrică redactată de GH. CATANĂ

O țară privește în viitor: ROMÂNIA

UN CINCINAL se încheie. Un cincinal începe. Trăsătura lor de unire sîntem noi. Am calculat: cincinalul 1976-1980 numără 1827 zile (doi ani bisecți), 260 săptămîni, tot atîtea zile de luni, de marți etc., sau de duminică, așadar 43 848 ore care, traduse în minute, fac: 2 630 880. Mult, puțin? Să nu glumim cu Timpul. Acum, curînd, o singură secundă suprapusă bătaii de rigoare - gong! - va marca trecerea peste pragul unui nou an, al unui nou deceniu, al unui nou cincinal: 1981-1985. Orice fapt de viață poartă un semn temporal. Ziua de mîine se pregătește astăzi: „Adam călătorește prin lume din nepot în nepot”. Creator prin proprie natură, omul dezrobît reprezintă - pe suprafața Pămîntului - singura vietate care, încontinuu, dorește progresul, chiar atunci cînd a atins o treaptă de dezvoltare remarcabilă. Aici se încorporează „conștiința viitorului” amintită de Toffler, viitorologul care, după ce ne-a fost oaspete, declară: „Știu că sînteți una din puținele țări care au un plan de dezvoltare economică și socială eșalonat pînă în anul 2000. O țară care privește în viitor, peste 25-30-40 de ani, înseamnă că are o concepție despre dezvoltare foarte sănătoasă”. Fiecare Mic Prinț, peregrinînd încă în inchipuire-i, în Universul copilăriei, este o veritabilă „mașină a Timpului” cu ajutorul căreia noi înșine călătorim în anii ce vin, mai apropiată sau mai îndepărtată (durata medie de vîrstă în România socialistă: de la 42 de ani, în perioada interbelică - la 70 de ani).

La confluența anilor /deceniilor/ cincinalelor sîntem noi, față-n față cu noi înșine, cu urmașii noștri, cu urmașii urmașilor noștri. „Disponem de tot ce este necesar pentru a încheia cincinalul cu rezultate bune, pentru a crea astfel o bază trainică pentru noul cincinal. Avem un partid puternic și unit; avem o clasă muncitoare minunată, o țărănime minunată, o intelectualitate minunată; avem un popor eroic ce urmează neabătut politica partidului comunist, ce corespunde pe deplin intereselor sale vitale. Să facem în așa fel ca această minunată forță care este partidul nostru, poporul, clasa noastră muncitoare, să-și demonstreze capacitatea de a conduce mai bine decît oricare clasă în trecut, de a asigura victoria socialismului și comunismului, întărirea continuă a patriei, a independenței și suveranității sale, ridicarea continuă a bunăstării întregii națiuni”. (Nicolae Ceaușescu).

„Asta-ți doresc eu ție,
dulce Românie!”

O CASĂ. Ce-i o casă? „Miraculosul unei case nu stă în aceea că ea te adăpostește sau te încălzește și nici în aceea că ești posesorul zidurilor ei, ci în faptul că ea a depus, încetul cu încetul, în noi, aceste provizii de dulceată, de tandrețe”. La anii copilăriei, teritoriul unei case e cît teritoriul unei țări. Parafrazînd: „De unde ești?”; „Sînt din casa mea, tot așa cum sînt dintr-o lume, dintr-o țară!”. Nimic mai exact. Este destul să te tragi înapoi în Timp, tocmai pentru a privi Spațiul - spațiul construit - cu alți ochi. Poate că ochii, într-adevăr, nu pot să pătrundă, întotdeauna, miezul lucrurilor, de aceea e neapărat necesar să vezi limpede cu sufletul. Copiii privesc lucrurile, faptele, cu sufletul (deosebirea dintre ochii pictați de Tonitza și ochii pictați de Țuculescu?). Transcriu: ASTĂZI, PESTE 15 MILIOANE DE CETĂȚENI DE LA ORAȘE ȘI SATE LOCUIESC ÎN CASE NOI. De unde sînt? Sînt din Casa mea, tot așa cum sînt dintr-o lume, dintr-o țară! Și, adresîndu-te imaginii pe care copilul

o dă realității, obții, realmente, proba candorii și prospețimii, inegalabile:

● Apartamentul în care locuiesc, împreună cu părinții mei, este așezat într-un bloc mare. Este un apartament cu trei camere, ca multe altele din București. Mie însă mi se pare deosebit de frumos, pentru că acest apartament este casa mea părintească. Aici am cunoscut multe bucurii: primii pași pe care i-am făcut, ținîndu-mă de mobile, primele cuvinte pe care le-am rostit, primele povești, primul pom de iarnă și sacii, plini de daruri, aduși, în fiecare an, de Moș Gerilă... Nicăieri pe acest pămînt un copil nu poate fi mai fericit, decît în casa părintească! ● Strada pe care locuiesc este o stradă obișnuită. Mie, însă, mi se pare că este o stradă nespuse de frumoasă. Pe această stradă locuiesc de la vîrstă de un an. Fiecare copăcel, fiecare vilă sau bloc nou au crescut odată cu mine... M-am obișnuit cu liniștea acestei străzi, cu forma ei șerpuită care obligă mașinile să încetinească viteza, cu oamenii și copiii pe care îi cunosc și îi văd în fiecare zi. ● Cartierul în care locuiesc nu este mare, dar este foarte primitiv. Nu este așezat în centrul orașului, dar tocmai asta îl favorizează. Nu are multe străzi, spațiul verde fiind cel ce-ți inundă privirea. ● În țara noastră, cu munți ai căror creste semețe se întîlesc cu norii, oamenii au înălțat uriașe construcții, adevărate monumente ale muncii, hărniciei și iscusinței. ● Pe fața pămîntului sînt multe țări și popoare. Frumuseții de basm se întîlesc pretutindeni: și munți înalți, și codri falnici, și ape cristaline, și cer albastru, și păsări cîntătoare, și oameni harnici... Oamenii din toată lumea muncesc cu hărnicie, ca să-și vadă patria frumoasă și bogată. Aș dori și eu ca patria mea dragă să fie neîntrecută în frumusețe! Peste tot să se înalțe orașe și sate moderne, fabrici și uzine mari, baraje puternice, păienjenis de drumuri și poduri, școli luminoase, locuințe încăpătoare și să avem multe minți luminate, oameni iscușiți și harnici. Dar mai mult decît orice pe lume, aș dori ca în țara mea să se audă numai cîntec de păsărele și glasuri vesele de copii fericiți. Niciodată să nu bubuie tunurile și să nu se audă plîsete de jale. De pace avem nevoie ca să fim fericiți și asta-ți doresc eu ție, dulce Românie. (fragmente din compunerile unei eleve).

Într-adevăr, copiii văd limpede, fiindcă privesc cu sufletul. Astfel miraculosul unor ziduri - 800 000 de apartamente noi în cincinalul care se încheie - nu constă în faptul că-ți aparțin, că ești posesorul lor, ci rezidă în mitologia comună care se naște aici, înglobată în fundație odată cu cimentul, cimentul social devreme frămîntat, turnat în operă. Și, pentru ca viitorul să fie și mai aproape, în cele patru puncte cardinale ale țării iau ființă fabrici de case, totul decurge pe bandă rulantă: cameră cu cameră, gata montate, vin pe transportoare uriașe la fața locului, o zi, două, și alt fericit prilej pentru un copil de a lua nota „10” la compunerea despre casa părintească, cartierul meu, țara mea.

Da, sînt din Casa mea, așa cum sînt dintr-o țară!

Materie primă,
dar și sentimentală

Și vaporul e o casă ca o țară, pătîcică din teritoriul deasupra căruia flutură tricolorul românesc. O hartă în mișcare: petrolierele „Banat”, „Crișana”, mineralierele „Bicoz”, „Breaza”, „Birlad”, „Bocșa”, „Boțoșani”, „Borsec”, „Reșița”, „Bumbești”, „Salva”, „Motru”, cargourile „Drăgășani”, „București”, „Vrancea”, „Rupea”, „Slănic”, „Azuga”, „Iasi” și, ca o incununare a acestor nume dragi nouă, petrolierul „Uni-

rea” - navele flotei comerciale care, în anul prezent, s-au situat în fruntea strădaniei celorlalte echipaje, de a îndeplini planul cincinal cu 32 de zile mai devreme. Și nu numai atît: tonajul a crescut - în cincinal - cu un milion și jumătate de tone, dar volumul mărfurilor transportate este de 2,3 ori mai mare. În 1980, s-a cîștigat (valută) cu peste 800 milioane lei în plus, față de primul an al cincinalului; în primele zece luni ale anului, economisite 25 000 tone combustibil.

O parte - o bună parte - din navele care plutesc astăzi pe mările și oceanele lumii, cu tricolorul la bord, sînt construite și la cheul copilăriei mele: Galați. Tot S.N.G. se numeau șantierul și pe timpuri, cu diferența, vitală, că erau numai reparate vasele de mic tonaj, în șantierul aparținîndu-i, inițial, lui Fernic. Cît a trecut atunci? Pe Dunăre, punctul acesta se numește MILA 80. Cele dintii cargouri de 55 000 tdw, aici au fost lansate la apă, ca și nave frigorifice sau containerizate. Și totuși, profesiunea de navalist și-a schimbat, într-un sens, axa de rotație: gălățenii produc și platforme de foraj marin, și porți pentru ecluza sistemului hidroenergetic Porțile de Fier II, și construcțiile metalice necesare podurilor Borcea și Cernavodă. De ce te-ai mira? Petroliștii forează pe apă, minierii lucrează la suprafață, alți ortaci sfredelesc pămîntul Cetății lui Bucur, lansînd mai departe metroul... Profesiunile se întrec, mediile de lucru se suprapun, oamenii mai lasă, cînd și cînd, din mînă, prăjina de foraj, aparatul de sudură sau pickhamerul, pentru a rosti:

- Eu simt sufletul șantierului, cînd văd cum merg treburile cu armarea minierului de 55 000 tdw (al treilea!), la platforma de foraj marin (a doua!)...

A simți sufletul șantierului! Expresia celui care rostește cuvintele n-are nimic patetic, omul alături firească noțiunilor materiale pe cele afective, și invers. Hotarul dintre material și spiritual se destramă, viața fuge de formulele încrămite, nimic nu stă locului. Navalistul reflectează asupra indeletnicirii sale, nemulțumit doar s-o practice. Calculul și rațiunea intră în produs, tot așa cum intră materia primă, dar și sentimentală. Și imaginația. Este imposibil să acționezi cu bătaie lungă în timp - și te mărturisește mai tîrziu, pe chei, afară, la ieșirea din schimb - fără să torni și un strop de fantezie în ceea ce faci. Ce fantezie, domnule, cînd nu-s admise nici toleranțe de ordinul micronilor și controlați suprafața tablelor cu raze Röntgen, să fie lucioasă ca gheața patinajului? Vorbe!?... Dar navalistul-constructor de poduri metalice nu se apără, explică domolit, așa cum i-ai explica unui școlar dintr-a I-a elementară, că 2 și cu 2 fac 4: - N-ai văzut macheta podului la noi, acolo? În realitate, podul de la Borcea, pe care am să-l trec și eu, neapărat, cînd o să merg cu familia, în concediul de odihnă, la mare, va avea 420 de metri lungime. De fapt, eu l-am și parcurs, cum spuneam, cu închipuirea. Ce-i grav în asta? Mi-e mai ușor să lucrez, dacă-l văd la dimensiunile reale, viitoare...

Îl cred. Și pentru că are un aer de băiat care-a crescut prea repede mare, îmi convine să-l proiectez înapoi în timp, într-un plămînt joc cu cuburi.

- Știi cît are o „bucată” de pod?
- Nu știu. Cît?
- Și 35 de tone... Toată partea metalică a podului ăsta o să cîntărească mai mult de 6 000 de tone.

- Sincer, m-ai făcut praf!
- Noroc de podul nostru: drum fără pulbere...

Pe o pantă un copil cîntă: „Mec, mec, codobelc, / Scoate coarne bourești / Și te du la Dunăre, / Și bea apă tulbură...” E iarnă. Nu-i nici un melc. Și-o tăcere albă. Parcă toți melcii ar fi pierit, însă nu înainte de a-și fi adunat, la un loc, cășutele, așezîndu-le - iarăși într-un joc de construcție - una peste alta, bloc lingă bloc. Evident că nu cîntă nimeni. Mi-am adus aminte de copilărie... Se întunecă devreme.

Ferestrele încep să se lumineze: două treimi din populația întregii țări locuiește acum în case nouă. Dar nu uit nici cum s-a iscat enchainé-ul: să vorbim, așadar, și despre LUMINĂ...

Cărbune și muzică

LA fel cum are omul nevoie de casă, și casa-țară are nevoie de om. Energiile umane se însumează, se cheltuiesc, se economisesc... Mîntea omului e o metropolă cu toate ferestrele aprinse; în memorie îți scînteiază, însă, mirific, astrul de peste zi și de dincolo de curbura Pămîntului. Soarele ar fi - zice-se - giganticul rug pe care arde Timpul, combustibil necesar alimentării stelelor, acțiunea lui avînd drept scop să împiedice împrăștierea energiei... Oricum, Soarele este înhămat la treabă. La Craiova, privind în zare de pe schelele unui bloc cu cinci nivele, în construcție, vezi, departe, pînă-n vară: acesta-i primul dintr-o serie de 92 de blocuri identice, înzestrate cu zeci de panouri solare, veritabile capcane pentru lumină. Aproape două mii de apartamente din cartierele Craiova Nouă, Bradza lui Novac, 1 Mai, din micro-ansamblul George Enescu, vor dispune de apă caldă exclusiv de proveniență... solară; pentru ca, în anul celălalt, alte trei mii cinci sute de apartamente de același fel... Rezultat: peste 500 de tone combustibil economie. Dar și memoria e un receptacul de căldură umană, îmi amintesc de dulceața de smochine pe care-am mîncat-o, cîndva, pe insula Ada-Kaleh, la umbra pomului delicat care nu rezistă, după spusele gazdei, decît acolo unde clima i-o îngăduie; aromă desăvîrșită, de pus pe limbă și pe cerul gurii, și-n inimă, lingurită din miezul însuși al Soarelui... Insula-i la vreo 30 de metri sub apele Dunării - tot Dunărea mea de-acasă - însă sacrificiul n-a fost inutil, pe-aproape, cu toți porii deschii, funcționează hidrocentrala Porțile de Fier I. Agerpres-ul transmite: „Energeticienii au rotunjit la 1,5 miliarde kWh producția fizică de energie electrică obținută peste prevederile de plan din actualul cincinal. Numai în perioada care a trecut din acest an, colectivul hidrocentralei a produs și pulsant în plus, în sistemul național, 530 milioane kWh energie electrică, depășind cu 121 milioane lei producția industrială valorică” (1980, noiembrie 15); „Energeticienii hidrocentralei Porțile de Fier I au rotunjit [nu mă supără repetiția!] la două miliarde kWh cantitatea de energie electrică produsă și livrată beneficiarilor peste prevederile de plan din actualul cincinal. Acest succes, care se convertește în economisirea, în termocentrale, a circa 3,5 milioane tone de cărbune, este rezultatul [...] Numai în perioada care a trecut din acest an, colectivul hidrocentralei a produs în plus aproape 600 milioane kWh energie electrică” (1980, decembrie 10) [totuși, parcă asemenea evenimente ar merita, la o distanță atît de redusă unul de altul, un stil ceva mai expresiv, nicidecum turnarea cifrelor în șablonul gata pregătît]. Dar faptele-s fapte, fie și atunci cînd căraușii lor - cuvintele - sînt vîlguțiți, culmea, tocmai vorbindu-se despre energie... Paradox!

Nu-i singurul. Cum spuneam, iată-i pe minierii bazinului carbonifer al Olteniei, lucrînd fie la suprafață, în bătaia vîntului și-a Soarelui, fie în subteran. Zeci de mii de tone sînt extrase zilnic și iau drumul - nici o minune într-asta! - termocentralelor Ișalnița, Rogojelu, Turceni. Minerul minuieste perforatorul - eu, dumneata răsucim comutatorul, tot un gest, unul singur, și parcă ne-am dat mîna, luminos, unii cu alții... E un loc comun să simți Sufletul lucrurilor, prelungit dinspre făptuitori înspre consumatori? Există, de ce n-am recunoaște, o viziune globală a unora asupra altora: constructorul e unul în

25 septembrie 1980. În fața schișei de sistematizare a municipiului Bacău

salopetă sau pufoaică, încălțat cu cizme rosolane și mănuși de robot, minerul e lăsat cu epiderma îmbibată de praf de cărbune și are cască și stea în frunte (antennă pe cască), și invers, reporterul e un tip flasc, de regulă limfatic, care-și viră în față în toate oalele, știe de toate și nu are nimic... Dar am ascultat și **privit** (a reține sublinierea), cu deosebită participare, concertul pe care Filarmonica bucureșteană l-a dat în Valea Jiului, la Pecoșani, acum, recent. Am subliniat cuvântul **privit**, dintr-un motiv prea simplu: căm **să văd** concertul, să-l ascult exclusiv prin cutiile de rezonanță — da, suflătoarele — celor aflați în sală, citindu-le trăirile pe fețele realmente asprite înainte de a începe și cu atât mai expresive. O sală de bărbați zdraveni, elegant îmbrăcați, alături de consoartele lor coafate proaspăt, în vestimentate și ele, aplaudă furtiv apariția lui Ion Voicu, a lui Nicolae Bălcescu, a lui Iosif Conta. Și cum să uiți decăciunea regală pe care Ion Voicu o are, repetat, îndelung, ca un omagiu absolut meritat, adus acestor oameni care, discutabil, au mult mai mult decît intră în descriere grăbită, adică salopetă, pufoaică, cizme de cauciuc, cască, ochelari de protecție și altă asemenea recuzită. Suflă! Hrana sufletului nu-i singele singele este al inimii — ci un alt lichid, nu poate o a cincea stare a materiei, nefabilă, în stare să miște munții din loc, să scormonească pămîntul, să capteze apa. Soarele, să preschimbe o țară întreagă într-o unică și afectuoasă Casă pentru toți. Transfigurarea lor în sala de concert simfonic, intensitatea expresiei, spiritalizarea trăsăturilor, n-au nevoie de nici un comentariu. Oamenii aceștia trăiesc în plin aventura existențială, cu o siguranță de sine care nu echivalează, în nici un fel, cu unilateralitatea, monotonia, uniformizarea, dimpotrivă. Cine nu înțelege, cine nu vede, cine nu simte, înseamnă că nu gustă niciodată, deplin, simțămîntul de comunicare launtrică, intensă, cu Celălalt.

Pe Celălalt — acum, în sfîrșit, în saloetă, cu cască etc. — l-am revăzut la ieșirea a doua zi. Am coborît și eu, nu mai știu cu cîți metri pe secundă (parcă pt), sigur cu stomacul în gitlej. Abatajul modernizat — dacă epitetul rezistă la ecinătatea vieții în stratul de cărbune — indică se perforează umed, aerul e mai cur, și ventilația merge din plin, sînt și ombine de tăiat peretele în casa aceasta cu pereți negri, în care cîrțita de altădată i-a dobîndit verticalitatea, însă nu numai exterioră, ci și — fundamental — interioră. Oamenii muncesc cu aplicație, mineul cîștigă bine și foarte bine, are familie numeroasă, casă, la bloc, autoturism, și

cheltuielile-s pe măsură, dar dacă „tragi tare” te descurci perfect și nici măcar nu ți se pare de prisos să-ți iei nevasta de braț și copilul de mină, ca să mergi la un concert simfonic. Rodul acestei stări de spirit — fiindcă nu-i vorba, strict, de încordare musculară, de efort fizic — se traduce în „minuni” de care avem cu toții nevoie: numai pînă la începutul lunii decembrie, colectivul Întreprinderii miniere Hunedoara a livrat suplimentar 922 tone fier minereu marfă • 305 tone minereu complex • 3 289 tone talc • 135 811 tone dolomită • 2 753 tone bauxită • total peste plan producție netă 20 milioane lei! Imi îngădui să repet, în gînd, plecăciunea lui Ion Voicu, din neuitata seară de concert... Cărbune și muzică? Nimic bombastic!

Dacă-i să umblăm la „cutiuța cu frumuseți”, păi să vorbim atunci despre „muzica apelor”, fiindcă așa se leagă discursul faptic de ceea ce se întîmplă — tot cu energia — pe Lotru și pe Olt: o duzină de hidrocentrale — vezi turbinele! — macină... apă și extrag făina de aur scinteietor, propulsată în artere industriale, pulverizată — de bec — în propriile noastre case, pretutindeni. N-are rost să cităm, iarăși, cifre — totuși cine rezistă: 2 miliarde kWh de la începutul anului, peste plan 110 milioane kWh — cit, mai degrabă, un adevăr simplu ca lumina zilei: economia e și ea o sursă, hotărîtoare, de energie, de combustibili, de materii prime. Hai să fim, pe cinstite, economi! Cum vor să fie, și izbutesc să fie, destui: în masivul Negovanul — munții Lotrului — funcționează din plin o stație eoliană în stare să furnizeze energia electrică de care are nevoie stația de pompare a apei de la barajul Petrimanu. Putere instalată: 30 kW (vor mai fi instalate două asemenea „moriști”, în aceeași zonă). Să culegi... vînt, să macini... apă, să capturezi... lumină — iată născocitoarea minie omenească la lucru, străduindu-se, din răspuțerie, să înfrîngă, și va înfrînge, criza energetică mondială.

De cine depinde? De noi înșine.

Cu piinea și sarea sufletului

MUNCITORUL Toma Chisăroiu, de la Autobaza călători — Rîmnicu Vilcea, s-a adresat presei cu următoarea scrisoare: „Deunăzi, întorcîndu-mă de la lucru spre casă, am văzut pe drum doi elevi de liceu jucînd fotbal cu... o piinișoară uscată, găsită cine știe la ce colț de stradă. Nu

m-a lăsat inima să trec nepăsător pe lângă un asemenea fapt și le-am reamintit celor doi cită trudă trebuie să se depună, pînă ce piinea rumenă ajunge pe masa noastră, a consumatorilor. Cît de convingător am fost și cît au înțeles cei doi elevi din spusele mele, nu pot să-mi dau seama. Faptul însă m-a determinat să-mi reamintesc de anii copilăriei, cînd tatăl meu, muncitor la uzinele comunale București, reușea, la intervale mari de timp, să ne aducă nouă, celor 6 frați, cite 2-3 piini negre; apoi de perioada anilor '40, cînd, ucenic fiind, eram nevoit să stau la cozi cite 5-6 ore pentru a apuca o piine, și aceea veche. Generațiile mai tinere, crescute în anii noștri, nu au cunoscut asemenea griji...” Întrerup aici epistola lui T. C., reamintindu-mi și eu că, în anii cînd omul învață nu numai să se țină pe picioare, să închege propozițiuni, să circule corect pe stradă, cînd mai învață să fie om, așadar în anii de început, dacă scăpăm din mină o bucată de piine, mama mă obliga s-o ridic și s-o sărut (nu și s-o mînc, oh! igiena), fiindcă enormă valoare avea **igiena morală**, la adăpostul căreia părinții își protegiau copiii de rele, de nepăsare, de neomenie. Lăsînd de-o parte Piinea, la locul de cîntire cuvenit cu prisosință, ca simbol al vieții, al îndestulării, al silinței umane, să decorticăm și noi — din scrisoarea citată — un înțeles și mai profund: „cîtă trudă trebuie să se depună, pînă ce piinea rumenă ajunge pe masa noastră!” Dar nu doar piinea cere trudă: tot ceea ce ajunge pe masa noastră, la locul nostru de muncă, în casa noastră, sintetizează efortul tuturor, neconștient, recunoscut — cum arătam la început — de un Toffler sau, mai de curînd, de Robert Govender, în revista britanică „World Times”: „Primul lucru constat în România este absența acelei atmosfere frenetice și ușor nevrotice pe care o găsești în marile orașe occidentale și chiar în multe țări din lumea a treia, în care nevoia de supraviețuire în condiții aspre și nemiloase — unde prea mulți oameni aleargă după prea puține slujbe [la noi peste 1 100 000 de locuri de muncă au fost create în cincinalul care se încheie] și unde foamea și nesiguranta se ordonează zilei duc la o încordare fizică și psihică intolerabilă [la noi, în cincinalul care se încheie, retribuția reală a crescut cu 30 la sută]. Românii sînt liniștiți, relaxați și discret siguri de ei, dînd celui din afară impresia că, în orice caz, ei au realizat unele din libertățile fundamentale: eliberarea de foame, de exploatarea semenilor lor și de manipularea forțelor comerciale puternice și lacome, care luptă fără milă pentru profituri cu orice preț, chiar pe seama vieților omenești distruse și desfigurate” [la noi, ra-

portul între retribuția maximă și minimă, în economie, este acum de 5,5 la 1, în cincinalul 1976-1980, dinamica producției nete industriale a crescut într-un ritm mediu anual de 10,6%].

— Să nu idealizăm inutil, inefficient deci! mă pune la punct, admirabil, electronistul cu care stau de vorbă pe platforma industrială a Piperei. S-au dus timpurile să ne mai îmbătăm cu apă de trandafiri! Chiar ieri [10 decembrie a.c.] citeam în „Scinteia” un excelent documentar cu privire la rațiunile care trebuie să ne împingă, permanent, spre o productivitate cît mai înaltă, nu pur și simplu mai înaltă. Se dădeau și cifre elocvente: decalajele între nivelul nostru de trai și cel din țările avansate economic au drept cauză principală, tocmai, decalajul menținut pe planul productivității muncii. Mie asta îmi spune ceva și acționez în consecință, lucrez și mai atent, și mai rapid, cînd citesc, în același ziar, că, în R.F.G. de pildă, pentru un costum de haine trebuie să muncești aproximativ 30 de ore, pe cînd la noi sînt necesare 114 ore; pentru un kilogram de carne de porc — 1 oră și cîteva minute, cam două ore și un sfert la noi... Cu alte cuvinte, productivitatea reprezintă singura ripostă serioasă față de scumpirea materiilor prime, a combustibililor, a energiei electrice, scumpiri incluse, pînă la urmă, și în produs. Scozi timpul de lucru, implicit reduci costul. Plus felurile economiei...

Electronistul meu explică totul cu strictețea și luciditatea profesiei sale, dar și cu patosul celui care nu precupește nimic, pentru a-și sluji, așa cum face orice gospodar autentic, Casa—Țara din care-i fiecare om, așa cum sîntem din copilăria noastră, așa cum copiii noștri sînt din viitorul pe care astăzi îl pregătim, pe pămîntul acesta românesc. A fi patriot înseamnă a nu-ți nega, în nici un fel, copilăria. „Educația patriotică nu este o noțiune abstractă, ci înseamnă dragoste față de satul, locul, comuna, casa unde omul s-a născut, față de tot ceea ce îl inconjoară. Dacă omul nu este educat de mic în spiritul dragostei pentru locul unde s-a născut, degeaba vorbim de educație patriotică, comunistă. Patriotismul înseamnă dragoste de muncă, de glie, de pămînt, de casa unde te-ai născut. Aceasta este patria, ea nu este ceva abstract!” (Nicolae Ceaușescu).

Patria e aici, e cu noi, sîntem noi. Și respectul Piinii în care se focalizează iubirea de pămînt, apartenența indestructibilă la destinul comun, sarea sufletului. Cu această piine și sare înțepinăm noul cincinal, Anul nou, deceniul al nouălea.

Mihai Stoian

Dumitru DINULESCU

Proză foarte scurtă

Roman de familie

GEORGESCU s-a dus la local cu nevasta și cumnata. E în concediu. El primește pe lună circa două mii trei sute de lei, fix primește două mii două sute nouăzeci și doi de lei. Luând și banii pe concediu, Georgescu a ridicat de la cașierie două mii șase sute patruzeci și cinci de lei.

Din care și-a curățat costumul gri, și-a cumpărat o cămașă albă rețată și-o cravată bordo. Nevasta e însărcinată și Georgescu are multă bătaie de cap. Și-a făcut formele pentru mobilă în rate și stringe bani pentru apartament. Acum, în dimineața aceasta de 17 mai, Georgescu a luat-o pe nevastă, care se simte mai bine, și pe cumnată, și-n această d'minează s-au oprit la bufetul „Unirea” și-au cerut o sticlă de trei sferturi de douăzeci și opt, vin excelent, pe care Georgescu l-a recomandat și lui Manolilescu, fostul lui coleg de serviciu, acum la pensie, de luna trecută, care s-a așezat la masa de lângă. Mici pufoși cu crustă tare, nu poți să-i tai cu furculița, ai nevoie neapărat de cuțit, îl face foarte buni grataragioaica, coana Frusina, vecină de cartier a lui Georgescu, pe care el o cunoaște de cincisprezece ani, de la un văr, care era gata-gata s-o ia atunci, dar pe urmă vărul a fost la penitenciar că a avut proces de la o acciză*) pe care o exploata fără autorizație și de la o fabrică de luminări, cu care colabora cu unu Stoian, cu care se împrietenise, dar el nu știa adevărul legal și de la Stoian i se ntimpla acum, deși află Stoian că și el, deci amândoi, au fost condamnați, și vărul lui Georgescu atunci nu s-a mai cunutat.

Situația e deci complexă.

Situația e-n general complexă.

Așa e-n viață.

Iar viața trebuie trăită, în toată complexitatea ei, așa cum cer toți teoreticienii.

Deci Georgescu s-a dus cu nevasta și cumnata la acel bufet din cartier.

* Știu ce-i aia acciză, dar nu modific nimic.

Era dimineată.

Era frumos.

Soarele strălucea magnific. Era magnific ca o magnolie.

Era în mai.

Concediul lui Georgescu deci s-a desfășurat în mai, parte în mai, parte în iunie.

A prins c'reșele în acest concediu.

Și căpșunile.

Iar în dimineața frumoasă când minca mici și bea bere în bufetul acela din cartier cu nevasta și cumnata s-a simțit bine.

Chiar foarte bine.

Georgescu era un om ca de 45 de ani. Și era un om fundamental.

Apoi din iunie s-a dus iar la serviciu și apoi nevasta i-a născut copilul.

Dar cumnata, în vîrstă de 38 de ani, e tot nemăritată.

Biata fată.

Dar peste 2 ani a găsit și ea un băiat de vreo 46 de ani, cu care după ce a trăit o vreme s-a căsătorit.

Acum tipul avea 48 de ani și ea 42. Și n-au mai apucat să facă și un copil. Dar se gîndiseră la un moment dat.

Iar către sfîrșitul vieții, cînd ei avea 62 de ani și ea 56, au adoptat un copil.

Astfel au reușit să între-n bătrînețe cu oarecare bucurie. Abia ieșiseră amîndoi la pensie.

Și au apucat chiar să-l vadă pe băiat de vreo 20 de ani, fiindcă au trăit amîndoi destul de mult, de altfel ca și Georgescu și nevasta care și ei au trăit mult.

Iar fata lui Georgescu, acum destul de matură, s-a măritat cu fiul adoptiv al cumnatei lui Georgescu, un fapt ieșit oarecum din comun, dar numai în aparență ieșit din comun, fiindcă în ciuda diferenței de vîrstă s-au înțeles foarte bine și cu toate că băiatul cumnatei lui Georgescu era foarte tînăr, scandalos de tînăr și curînd au murit la intervale m'ci și Georgescu și nevastă-sa și cumnata lui Georgescu și soțul acestei cumnate.

Dar cei doi care-au rămas n-au reușit să facă și ei copii și astfel familia s-a stins.

În lumea diplomatică

ERA o noapte de vară în deceniul al patrulea al secolului nostru. Era, să zicem, pr'n 1935.

Tînărul Vasile Niculescu, locotenent, atașat militar, undeva în Europa, la Viena, sau la Bruxelles, sau la Belgrad, se-ndrăgosti de o femeie.

Era la un bal.

Soția ambasadorului, femeie de vreo 25 de ani, se-ndrăgosti și ea de tînărul locotenent.

Ambasadorul era trecut de 50 de ani. După bal iubirea dintre locotenent și soția ambasadorului se accentuă.

Om cu experiență, ambasadorul își dădu seama. Îl chemă pe locotenent și-i spuse: — Dragă Niculescule, n-am n mic împotrivă, dar ai grijă cum te porți.

Locotenentul înghiți în sec, poate chiar se-nroși, dar ambasadorul, om cu experiență, îi mai spuse:

— Dragă Niculescule, vezi cum te porți. Iubirea dintre locotenent și soția ambasadorului se accentuă și mai mult.

Apoi locotenentul trebui să se-ntoarcă în țară.

Primi o scrisoare de la soția ambasadorului, care-i spuse să-i oprească un apartament la un hotel și să aibă grijă de tot.

Locotenentul era însă într-o stare financiară dezastruoasă.

Opri o cameră totuși la un hotel de mină a treia și soția ambasadorului veni în țară.

— Dragă Vasile, îi spuse ea, cînd se văzură în camera sordidă de hotel de clasa a treia, vreau să rămîn cu tine.

— Aici? făcu surprins locotenentul.

— Da... aici... răspunse femeia privindu-l cu ochii ei albaștri ca valurile Mării Tirenene într-o dimineată dementă de mai, coborîtă peste Golful Neapoleului.

Peste două săptămîni însă nevasta ambasadorului se întoarse la Viena sau la Bruxelles sau la Belgrad și locotenentul rămase la București.

După doi ani se-nsură și el, n-o mai văzu nicodată pe soția ambasadorului și prin deceniul al optulea al secolului nostru fostul locotenent muri.

Cum asta a fost povestea.

Ploaia

A FARĂ ploaia cădea cu insistență, se izbea-n geamurile deschise, avînd astfel un aer crăcănat, în geamurile deschise de la vila colonelului Vișoianu.

Madam co'nei seșea la geam și număra trecătorii. De fapt nu-i număra, ci îi enumera sau era ca și cum i-ar fi trecut în revistă. Ploaia se izbea de geamuri și lampa strălucea-n odaie ca ochii unei fatale vamp.

Madam colonel se gîndea că ea este ca o vietate de apă. Îi plăcea mult apa. Știusese chiar să înoate, poate și acum ar fi în stare să țină piept să nu se inee dacă s-ar scîlda cumva în vreun iaz sau într-un heleșteu.

Apăru curcubeul. Prin băltoace o găină călca măsurat, streșinile țîrîiau și se-auzea apa scurgîndu-se din burleane în poloboacele puse s-adune apa bună pentru spălat pe cap.

O geană subțire de soare despică brusc, de la un capăt la altul, curtea pietruită și se-nălță și dispăru după zidurile albastre ale caselor din dreapta.

Venea iarna. Zilele se făcuseră scurte: abia apucai să te trezești din somnul de după amiază că se-nsera. Strada-ncepea să se trezească, acum că ploaia se liniștise, trecătorii se scurgeau grăbiți, pe sub pomii care străjuiau strada, și o femeie cu două găleți albastre se-auzi zăgănînd gălețile albastre și se pierdu după colțul din vecinătate.

Venea seara. Se aprindeau luminile din case, pe stradă chiar se-aprînseră felinarele electrice și ploaia se porni din nou.

Popa Vasile

POPA Vasile făcea mari șmecherii. Dar oamenii s-au sesizat.

Marea risipă care-a făcut-o cînd a murit un om al lui a fost elocventă. Sau la botezul nepotului.

Căci avea o fată, care o dase după un doctor.

Se pare că toate aranjamentele sale erau în strînsă legătură cu acțiunea doctorului, omul său de încredere.

Despre asta am auzit o dată niște țărani vorbind în tren.

Dar pe urmă s-au apucat să vorbească despre altceva.

Eu atît am auzit și atîta scriu și eu. Nu-mi place să inventez de dragul de-a inventa.

Eu nu sînt inventator, cel mult descopăr. Sau relatez.

Cîntec nins

Nuntesc în tilcuri de arbori semințe
Ca-n iarna frunții orifice-adieri
Ale-mpîlîririi domuri, sub velințe
Mănoase-n ostenirile de ieri.

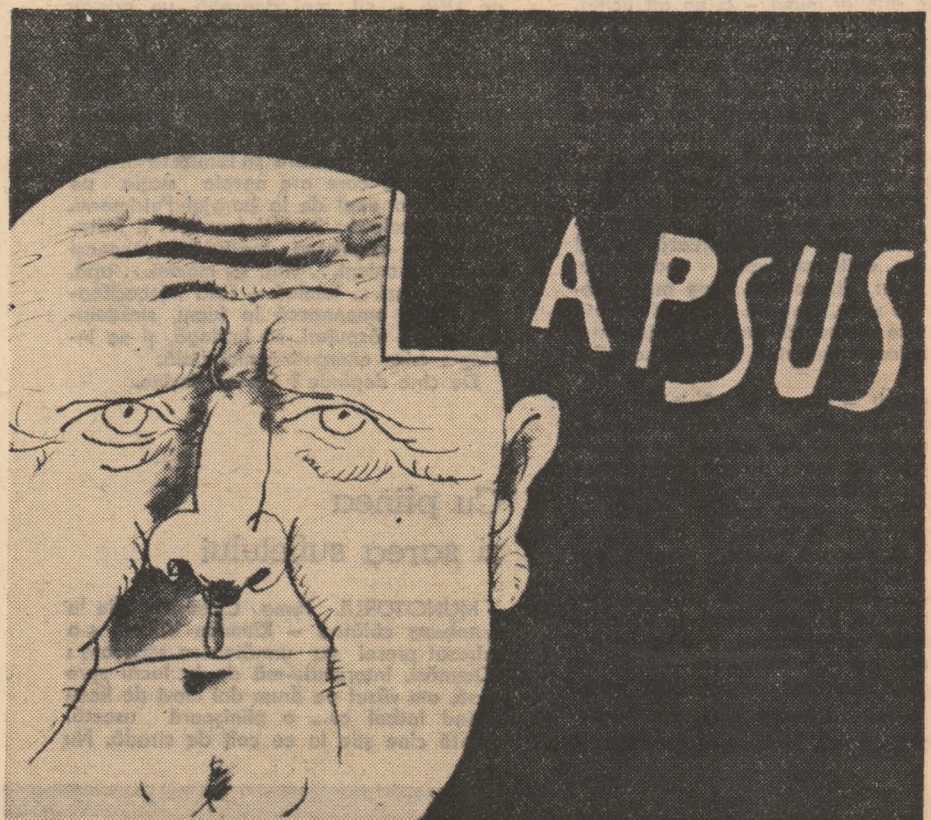
Aceste zări ce tremură-n cuvînt
Sporesc clarviziunea din sudoare
Gestînd, cu truda-n veac vindecătoare,
Benașterea, din miezul cărei cînt.

Intrăm în rezonanță cu minunea
Acestui răsărit din orice zori
Mai adîncînd un an în sărbători
În cerul clipei luminînd genunea.

Sînt tîmple-n lutul țării scăpărînd
Aidoma purtînd în secolii rost
Cum rotunjite dealuri, peste gînd,
Mai simt durerea munților ce-au fost...

O, timp rotat! În hora nezidirii
Cu soarele strămoș pulsînd nestins
Sărut cuvîntul, miez al săvîrșirii
În patria acestui cîntec nins!

Eugen Evu

Povestire cu Stan și Bran

Motto — la toate „Supraviețuiri” — le autorului:
„Filmele memoriei mele povestesc amintiri într-un totu inventat.”

(FEDERICO FELLINI)

LA 16 ani, aveam doi critici de cinema ale căror articole mă fascinau ca Michèle Morgan și Tanzi Cocea. Scriau alternativ la „Lumea” lui Călinescu după care alergam, nebună, până la un chioșc de pe Șerban Vodă, lângă o simigerie. „Lumea” era parfumată cu miros de dovleac cald. După ce o cumpăram, intram în paradisul de plăcintă cu brinză, aburind pe tavă, ceream o porție, negustorul mi-o tăia cu un cuțitaș care semăna cu acel al geamgiului pentru decuparea sticlei, așteptam febril să o pună pe farfurie, să o cîntărească și după ce o înhătam, mă guduram într-un colț afumat al prăvăliei, la o masă, și deschideam revista. (După 20 de ani, așa aveam să fac cu „Le Monde”-ul cumpărat în Piața Palatului de la o femeie roșcată apolinairiană, și pe care îl citeam, 20 de metri mai încolo, în prima lectură de 5 minute, la o autoservire cu preparate calde, peste drum de biserica Luterană. Îmi cumpăram un crenvurșt în lăutară și deschideam imediat „Lumea” de la Paris, rubrica de pe-nția, de 15 rânduri, „Au jour le jour”...) „Lumea” lui Călinescu o începeam cu „Cronica Mizantropului” dar nu plecam din simigerie, nu puteam savura plăcinta, fără „cronica filmului” semnata săptămânal cînd de unul, cînd de altul. De fapt nici nu-i deosebeam prea mult — era o gura de rai pe care avea loc cea mai importantă operație intelectuală a vieții mele de cinefil: confruntarea de opinii. O zi întreagă mă mișcam împiedicat dacă nu mă potrivisem de dimineață cu ei. Desigur că știam cite ceva despre independența lectorului față de cronicarul său. Desigur că mă vroiam deștept, autoritar, sigur pe mine și dominator, liber nu numai față de un eventual editor burghez și de sacul lui de bani dar și față de neburghezi, de antiburghezi, cum îi consideram pe cei doi. Dar oricît avînt îmi luam în opinii — era de ajuns să constat în cronică lor o altă părere, ca să nu mai am poftă de mine și de plăcinta mea. Căutam să-mi dau curaj, să mă conving că nimic nu-i mai tonic, între intelectuali, ca diferența în idei — nu-mi ajuta și trebuia să admit, după câteva convulsii cu noduri în gît, că nu mă simt bine și ziua nu-mi va fi bună. Îmi ziceam că abia așa, afectat prea mult și prea meschin de diferența în opinii, sint prost, mult mai prost decît în imaginea pe care mi-o crea, despre mine, superioritatea punctelor lor de vedere. Nu-mi trecea. Plecam în sus, pe Șerban Vodă, spre „Nero”, cinema-ul mizerabil în care o descoperisem pe Michèle Morgan, ceea ce-i conferea un halo de templu tandra și secret, chiar și după 7 ani de la revelație — și mă încordam să le răstorn argumentele, impunîndu-le pe ale mele. Nu izbuteam. Propriile idei — presate de ale lor — mă părăseau. Atunci mă refugiam într-un realism de doi bani și-mi ziceam că, la urma urmei, ceea ce cred doi oameni despre un film n-are nici o importanță și nu-i de natură a ne otrăvi viața. Pînă acasă, reveneam și asupra acestei idei cu totul false: cum să consider filmul un fleac în viața omului? Cum m-aș mai putea uita la mine, în oglindă?

Mult mai tîrziu, aveam să descopăr acea sublimă și oarecare frază a lui Sartre: „Cînd ai opinii atît de diferite de un altul, nu mai poți vedea împreună cu el, nici măcar un film.” Îi simțisem adevărul și măreția, — mic, posac și zgribulit, mergînd spre casă, pe Poterași, refuzînd orice chemări ale adolescentelor, grăbit să recites în camera mea cronică dureroasă. De citeva ori, mă îndemnasem să le scriu la redacție — concepeam misive distrugătoare, argumentate temeinic și tăios, sperînd să le fac și eu o zi neagră. N-a rămas din acest proiect decît o singură scrisoare, de felicitare, pentru unul dintre ei, după ce-am citit ce a scris la **Drumul spre stele**, care rula la „Gloconda”, în Piața Senatului, lângă Operă (sau la „Luana”? cu Lane Turner, la cinema „Orfeu”, peste drum de Telefoane, cu orchestra Steve Bernard, în pauză, refrene vocale: Kiki Marcov...?). Eram într-un perfect acord cu el. Existau și asemenea zile, spre fericirea mea. Era o scrisoare în care renunțam la orice orgoliu, la orice violență, la orice insolență, mă asternusem ca un miel blînd la picioarele lui și îi mulțumeam, tîm și serios, pentru modul „în care mă învăță să văd un film.” Îmi mai luasem avîntul să-i amintesc și cronică lui la **Stan și Bran**, eroi fără voce — „cronică pe care o consider o capodoperă a genului și pentru care vă iubesc ca pe un frate, căci frați sintem toți acei care-i adorăm în această lume, și nu în alta, pe Laurel și Hardy.”

Era accentul meu de ateu proaspăt, prin care semnalizam că sint și progresist și realist, proces recent (paralel cu apariția lui Tanzi Cocea lângă Michèle Morgan), nu lipsit însă de o latură mistică și nici de prezența lui Stan și Bran — în ziua în care se reluase — pentru prima oară după război — **Eroi fără voce**, venisem într-o asemenea stare de frenezie acasă, încît găsindu-l pe tata într-o criză de inimă, veselă din cauza cinema nu mi s-a spulberat și pînă încă de voioșie, m-am dus la mine în cameră și m-am rugat Călinescu de Sus — cum obișnuim ori de cite

ori tatălui meu îi era rău — pe un ton foarte tîber, nu chiar impudic, dar nici temător ca altădată, nici umil, nici torturat de moarte. Nu mă puteam gîndi la moartea nimănui — acesta era un adevăr. Mă rugam din obișnuință, din inerție, din superstiție — dar dacă le lăsam deoparte, trebuia să recunosc că lîngă rugăciunea pentru el, nu simțeam vreo rușine alături de o mulțime de făuritori pentru că mi-l dăduse pe Stan, în tranșee, consumînd conserve, după 20 de ani de la încheierea războiului. Cu această imagine în minte și cu gemetele discrete ale tatălui meu în auz — cu acest mixaj de neevitat — l-am abordat pe Demiurg, ceea ce a născut un limbaj sincer, de om care nu vrea să facă o dramă din ceea ce trăiește, care nu somează patetic, și nici nu apelează cerul, doar în ultimul minut, la ananghie. Mă înfățișam desigur într-o stare necunoscută în fața lui. Rugăciunea nu putea face abstracție de Stan — acesta era adevărul cel mai profund. Nu știu ce a înțeles. Cred că l-am cerut ceva peste puterile lui de înțelegere. Sugeram o coexistență între tragic și comic, divinizîndu-le și omenindu-le simultan. Nu mă simțeam neobrăbat sau delectat.

Criza s-a amplificat. A venit doctorul, am auzit tot ce i-a spus mamei mele — „că e foarte grav” — în hol, lîngă pian, de unde se auzea deslușit în camera mea, în care Stan stăruia deschizînd conserva și privind pe cer, un avion pașnic, fără să-i pese... Mi-am dat seama că se va întâmpla ceva rău — și atunci am înțeles că pentru o parte extrem de importantă a vieții mele (de care filmul nu se putea nicidecum despărți) va trebui să mă descurc singur, fără ajutorul Nimănui, iar pentru tata va fi necesar să mă rog, separat. Acest „separat” îmi sună însă suspect, căci credința religioasă — din pricina imaginii comice — mi se dezvăluia ca un amestec de obișnuință și superstiție la care chiar dacă nu puteam renunța, se adăuga — repet: din cauza lui Stan și Bran! — o neputință pe care mă legam — încă mistic! — s-o menajez, s-o ocrotesc de data asta ca pe o ființă slabă, vulnerabilă. Pe un drum numai al lor, comicii mi-l umanizaseră pe Dumnezeu.

CERT este că la scrierea către critic n-am primit răspuns, „Lumea” dispără ca și filmele cu Stan și Bran, tata muri, eu intrai în presă, unul dintre cei doi începu, să zic așa, să nu mai semneze, iar celălalt, cel căruia îi scrisesem, trecu la preocupări mult mai importante la un ziar important. Îi descopeream din cînd în cînd semnătura sub articole care făceau praf ideologia burgheză — nu eram deloc indignat și nici intrigat. Și eu scriam așa în pagina culturală a „Tînarului muncitor”, stilizat de cel mai bun dascăl al meu într-ale gazetăriei, din cîți am avut, V. Mindra. În unele articole împotriva mitului culturii burgheze, criticul meu făcea și referiri la cinema — eram într-un perfect acord, dar nu mai tresăream ca altădată. Era un acord franc, just, fără farmec, fără fior, fără încordare spre zilele unui posibil dezacord, fără neliniști, fără simigerie, fără plăcinta cu brinză. Eram mulțumit — de ce n-aș fi fost? Era plăcerea — plată și anesteziantă doar într-o judecată prea nuanțată de care n-aveam timp — omului convins care citește idei de care e convins. Nu mai aveam de ce-i scrie. Cel mult — vanitate rămasă din stocul de orgoliu nespulberat cu totul, ascuns cu vinovăție, fiindcă înainte de orice ziaristul trebuia să fie, desigur, devotat nu orgolios... — cel mult mă puteam gîndi dacă nu ajunsesem să scriu la fel de bine ca el. Dar nu zăboveam în această întrebare — nu era utilă, nu era frumoasă. În presa aceea — care ne era dragă — știam și acceptam, deloc împovărat, că nu trebuie să scrii mai bine decît celălalt, ci la fel de credincios ca toți ceilalți. Credința era mai importantă decît stilul — acesta era nou adevăr pentru ateul deplin realizat din mine, după moartea tatălui meu care mă dezlegase, operant, la timp, de orice obligații metafizice, ca o aliată obiectivă a capitolului sacrosant din Cursul Scurt despre „Materialismul dialectic și istoric.” Decesul tatălui dădu un bun avînt luptei mele împotriva metafizicii, „care, în opoziție cu dialectica...” O umaniză. O imuniză.

Prin vara lui '49, la 19 ani, fui trimis pentru o săptămînă să lucrez în redacția celui ziar, să învăț cite ceva din tainele unei „secții politice”, să-mi adîncesc orizontul. Secția de politică internă era pereche în perete cu aceea culturală, unde știam că muncește zi și noapte — cum se lucra pe atunci la un ziar — criticul meu preferat. În primele trei-patru zile, mitocosul (semnam deja Cosașu) la știrile care vesteau extinderea în toată țara a mișcării stahanoviste, — șeful secției era un bărbat de certă finețe intelectuală, cu o privire dulce-bleu sub ochelari de mare miop, care citea **La rôtisserie de la reine Pedauque**, după ce mă instruiseră tenace că cea mai mare atenție trebuie s-o acordăm, în redactare, cifrelor, concretului, pentru că entuziasmul muncii să nu degenereze în formalism și demagogie, exact cum cerea Lenin, după cucerirea puterii, cînd elanul romantic devine insuficient dacă nu se bazează pe o proză solidă a producției și a productivității mărite, lecție foarte necesară, care se încheia de întoarcerea omului la Anatole France — în acele zile de început ale experienței mele,

acolo, m-am gîndit și m-am răzgîndit de citeva sute de ori dacă să intru dincolo, la cultural, să mă așez pe un scaun în fața lui și să-i spun cine sint și ce vreau. Ce vroiam? Asta era — nu vroiam nimic. Vroiam să mă uit la cel care mă fascina, ca puștan apolitic ce fusesem, cit Michèle Morgan. Altfel nu doream. Trăgeam cu urechea la mișcarea din camera de dincolo, mă concentram ex esiv să respect indicațiile șefului meu direct — care trecuse, în a patra zi, la poeziile lui Heinrich Heine — redactam atent știrile cu „metoda Lidia Korabelnicova la țesătoarele din Botoșani”, și-mi șopteam că a mă ridica și a mă duce dincolo, la el, era o prostie și o probă de umanism exact apolitic de care ne scuturaserăm și eu și el... Ce fascinații trecute mai puteam fi îndrăgite în fața concretului revoluționar, a prozei prin care el trebuia să distrugă decadentismul iar eu să formulez cit mai clar succesele nituitorilor de pe șantierele navale? Aș fi trebuit, să intru în nuanțe și explicații. Nu era vremea lor.

PÎNĂ cînd, în ultima noapte a acelei săptămîni — simbită spre duminică — am fost inclus în „echipa de noapte”, pentru a vedea și cum arată o muncă de „cap lîmpe”, mai ales că apărea și o „pagină a tîneretului”, adică ceva în specialitatea mea, a ziarului de unde veneam. Am lucrat cot la cot cu „capul lîmpe” propriu-zis — am citit totul, cu o atenție maximă, încordînd la fiecare cuvînt, la fiecare titlu, prinzînd din zbor nenumărate subtilități ale acestei munci fundamentale la orice ziar de partid. Am citit, la un moment dat, toate titlurile unei pagini, unul în continuarea altuia, de pe o coloană pe alta, fără pauză, ca împerecherea lor, prin prelungire, să nu dea naștere la confuzii enorme. „Dar cine le poate citi așa? Cine citește titlurile într-o singură frază?” mi-am mirat, sincer. „Ochiul... ochiul omului poate citi orice, oricum!” mă lămurii, calm, „capul lîmpe”, cu nasul lîlit de „albă”. Și într-adevăr, în acea noapte, se recălandră „intilia” fiindcă în prelungirea lozincii de peste titlu: „Proletari din toate țările, uniți-vă!” se putea citi, exact pe coloana alăturată, un subtitlu: „Îmbogățiți-vă!” cu care începea un articol de demascare a ideologiei statului burghez care, în ipocriziile lui, lansează printre muncitori chemarea de a participa la profiturile capitalului. Într-adevăr, ochiul oricărui om putea citi în continuare: „Proletari din toate țările, uniți-vă!” și „Îmbogățiți-vă!”... Am fost profund impresionat de inteligența celui de lîngă mine și am simțit acea nesigură — plină de avînt creator — cu care pășești pe un tărîm fermecat, peste puterile tale, dar care odată cucerit, dacă-l vei cuceri, îți va da fericirea.

Totuși, chiar înaripat și încordat cum eram, nu puteam trece ușor peste părerea unui profesor de liceu care, în „pagina tîneretului”, cerea „un repertoriu cinematografic mult mai adecvat cerințelor impuse de transformarea revoluționară a școlii”, plecînd de la premisa, din primul paragraf, că salut „dispariția idioțeniilor cu Stan și Bran, Pat și Patason etc.”, lipsite de orice mesaj. Expresia m-a tulburat cit recalandrarea cu proletarii. În virtutea sarcinilor revoluționare, distrusesem multe, desigur, dar la Stan și Bran, adevărul e că nu mă gîndisem ce atitudine să iau. Se ascuseseră undeva, dispăruseră din spiritul meu — dar această expresie brutală, subită, imediată, luîndu-mă cu totul nepregătit, mă amărî și mă ațîță cu o violență care-mi întărise o chibzuire prea îndelungă, îngăduindu-mi doar o prudentă în sesizarea capului lîmpe: „Crezi că merg cuvînte ca astea...?” „și i-am arătat, cu degetul, pe „albă”: „idiotenii...” A citit fraza — a ridicat din umeri. Am insistat: „Pat și Pa-

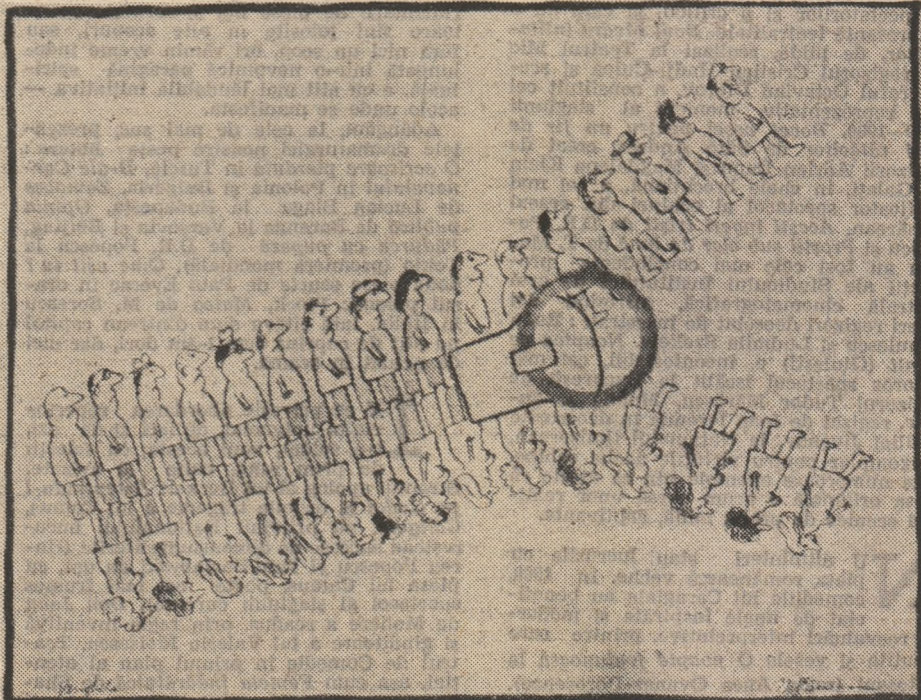

tașon se pot compara cu Stan și Bran?... Nici eu nu eram prea inteligent în argumentare — dar simțeam că nu pot spune decît ce-mi venea la gură, deloc cap lîmpe; acela se scutură din nou: „Nu văd ce e politic în asta!”... M-am cam răzbit — „vreau să mă duc la controlul de număr.” Omul nu mă împiedică, îmi dădu numărul camerei unde-l puteam găsi pe... — și rostii numele „responsabilului de noapte.” El nu mă frapă ca expresia profesorului de liceu. Bine, dacă așa vroiau lucrurile să se aranjeze — am să-l văd cu o asemenea ocazie. N-aveam de ce da înapoi — la urma urmei, Stan și Bran nu erau idioți, puteam distinge oricîte filme burgheze dar pe ei nu, nu era necesar, nu era important, nu erau importanți, sigur că asta nu e o problemă politică gravă, dar dacă nu e gravă de ce să apară tipărit că sint idioți? — și pe coridorul care mă ducea la el, în penumbră, pășind cu vîietul, ca de rotativă, al acestor argumente în cap, îi văzui, deodată, pe amîndoi dansînd în Far-West, Bran ținîndu-l de mină pe Stan, ca într-un manuet și plutînd ca o milă peste om. Mi se făcu milă de ei — acesta era adevărul cel mai obscur de la care nu mă puteam abate, deși în perioada aceea mă abătusem de la milă, cu mindrie și vigoare, în fața atîtor ființe și mătuși mult mai palpabile decît pinza pe care jucau ei. Era foarte straniu: ce căutau, cine-i adusesse în fața mea, dansînd, aici, pe coridorul unui loc nu numai străin, dar și ostil lor? Acela care, odată, nu-i înțelesese cum se pot combina ei cu o rugăciune către el?

Tremurînd, am intrat în camera responsabilului de noapte, nu mă șocă nimic în înfățișarea lui — abia mai tîrziu, vîzînd **Război și pace**, Bondarciuk în Bolconski îmi aminti, frapant, de chipul criticului meu preferat, în acea noapte... — și, după ce i-am spus cine sint, strict la obiect, cu numele schimbat, bineînțeles, fără alte referiri, i-am pus „albă” pe masă și l-am întrebat, arătîndu-i cu degetul, „dacă putem lăsa asta?” S-a îngîmădit brusc peste „pagina tîneretului”, parcă brusc alertat, i-am văzut ceafa proaspăt tînsă, un început de chelie în creștet, gulerul cămășii desfăcut, cu o umflătură urîtă sub pielea gîtului, a citit de citeva ori textul profesorului, m-a privit apoi cu o îngăduință rece care împietri într-un: „de ce să n-o lăsăm?” Am tăcut — și eu de piatră... „Ce are?” mă întrebă clinic, ca un doctor, căruia îi aduci un caz de nebulie, trîntindu-se pe urmă în fotoliul său, pe speteaza căruia figurau, la capete, ca două măciulii, două chipuri, în lemn, ale aceluiași Voltaire, cine știe cum rămas de la patronii redacției precedente. Am simțit, pentru prima oară de cînd mă angajasem în revoluție — timp istoricește scurt — că ceva rău o să ni se întîmple, nouă, lui și mie, ideilor noastre, exact filitiul de arîpă din noaptea aceea cînd doctorul îi spusese mamei mele „că e foarte grav” și Stan stătea liniștit în tranșee sa, de peste 20 de ani, și eu nu mă puteam înțelege cu propria mea rugăciune.

— Ce are? repetă, și mai liniștit. N-are nimic. E totul în ordine.

M-am dus în boxa capilor limpezi și am mers mai departe, din ce în ce mai sfidător față de superstiții, tot mai liber de misticisme, tot mai convins ca ateu, — cei doi dispăruseră din nou, nu simțeam însă nevoia lor, așa cum nu mai aveam nevoie de tata.

Desene de Mihai Stănescu (Galeria „Simeza”)

Scena română în 1980

ANUL e alcătuit dintr-o multitudine de fapte de creație și manifestări de cultură, inventarierea lor completă nu e posibilă. Ca de obicei, în atare împrejurări, se caută a se detecta sensuri, orientări, vectori spirituali. Se cer însă observate atât volumul mare de piese noi, spectacole originale, activități extrascenice fecunde, cit și afluența considerabilă a publicului care, în unele locuri, socotește teatrul ca loc predilect de petrecere a timpului liber. A fost, poate, cel mai bogat an al deceniului opt, de o consistență deosebită în ce privește valoarea dramaturgiei naționale și calitatea actului artistic, relevanța opțiunilor repertoriale și curajul atitudinilor creatoare. Fatalmente, e în reflux aluviunea de bagatele autohtone și străine, deși ea continuă să înămolească, din cind în cind, scene importante. Reprezentațiile insignifiante prin ceea ce spun și prin platitudinea exprimării, lipsite de gînd și stil, vedetizînd actori care melodramatizează tragedia și mitocănesc comedia în decoruri de strinsură, nu sînt în cantitate neglijabilă. Ocîlindu-le, uitîndu-le, menajîndu-le, critica le favorizează, în fond (fără s-o dorească). Oamenii de teatru sînt frustrați, prin ele, de spații, mijloace și roluri ce le-ar fructifica însușirile într-un chip conform.

IMPANTAREA teatrului românesc în actualitate se săvîrșește esențial prin dramaturgia originală. *Evul mediu întîmplător* de Romulus Guga, puternică și cuprinzătoare, piesă politică de evocare și, deopotrivă, de anticipație, *Proștii sub clar de lună și Mobilă și durere* de Teodor Mazilu, substanțiale satire grotestice ale spiritului mic-burghez, densele parabole dramatice universaliste *Pluta Meduzei* de Marin Sorescu, *In căutarea sensului pierdut* de Ion Băieșu, *Cuiul sau iepurii* de D.R. Popescu și drama sa reverberantă *Hoțul de culturi*, comedile tăioase *Paradis de ocazie*, *Concurs de frumusețe*, *Vrăjitorul* și frumoasa drama lirică a unei solitudini. *Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă* de Tudor Popescu, pamfletul dramatic atît de rezolut în incisivitatea sa. *Ordinatorul* de Paul Everac, *Noaptea pe asfalt* de Theodor Mănescu, remarcabilă pledoarie pentru adevăr — și pentru lupta în slujba adevărului — *Echipa de zgomote*, lucrare poetică foarte personală de Fanus Neagu, piesa-reportaj *Nu închidem ușa cu cheia* de Kocsis István și grotesca subtilă *Ma-nechinele de Csiky László* sînt printre contribuțiile literare configurative, cărora li se mai adaugă scrieri de Dumitru Solomon, Nelu Ionescu, Alexandru Sever, Leonida Teodorescu, Ștefan Bardu, George Genoiu, Ștefan Oprea și alții. Două debuturi intru totul concludente: *Mircea Săndulescu*, cu dramele justitare *Omul de paie* și *Broasca testosă*, radiografii nelinite ale cruzimii, și Adrian Dohotaru, cu piesa-reportaj, de un neorealism proaspăt, *Ancheta asupra unui tînar care n-a făcut nimic*. Ambii vădesc maturitate în concepție și expresie.

E într-o involuție clară și ireversibilă ilustrativismul tezis și e aproape parăsită factologia subiectelor idilice. Dramaturgia impune acum printr-o înaltă conștiință critică, angajarea civică săvîrșindu-se mai cu seamă în social și în etic, cu studierea atentă a conexiunilor istorice, cu propensiune spre dezbateră de idei în robuste generalizări. Diversitatea de formule și modalități sugerează un proces de personalizare literară și, în același timp, teatrală, libertatea formei și tensiunile lăuntrice conturînd un logos nou, particularizat, un patos cetățenesc curat, un etos viguros.

De reținut că majoritatea covârșitoare a pieselor noi s-au impus nu ca tipărituri, ci în spectacole, ce cunosc adeseuna masivă a spectatorilor și a criticii, și care au o interesantă teatralitate. *Evul Mediu întîmplător*, de pildă, realizat la Teatrul Mic de regizorul Cristian Hadji-Culea și scenograful Octavian Dibrov, a constituit cel mai reprezentativ moment al stagiunii 1979-1980. *Bocet vesel pentru un sir de praf rădăcitor* de Sütő András, creat de regizorii Adrian Lupu și Magdalena Klein la Galați, în cheie brechtiană, e cel mai edificator spectacol al echipei din orașul dunărean. Acești *ingeri triști* de D.R. Popescu și *Proștii sub clar de lună* de T. Mazilu au fost cele mai concludente producții ale Studioului Institutului de artă teatrală cinematografică, afirmînd doi tineri regizori deosebit de înzestrați: Radu Dinulescu și Ludmila Szekely. *Noaptea pe asfalt* (Giulești) e, incontestabil, cel mai valoros spectacol iscălit la București de regizorul Tudor Mărușcu. *Mobilă și durere*, regizat de Ioan Ieremia în decorurile Emiliei Jivanov, la Naționalul timișorean, e exemplar pentru virtuțile acelei echipe. Alte numeroase exemple vin să ateste că piesa originală e acum sursa unor realizări scenice de prima mînă, captivante.

NU altminteri stau lucrurile cu piesa românească veche. În 1980, comedile lui Caragiale au beneficiat de unele inspirate și moderne reevaluări interpretative, printre care izbucnita și vesela *O noapte frumoașă* la Botoșani (regia Anca Ovanez-Doroșenco). Un pasionant colaj de schițe caragialene a înfăptuit regizorul Alexandru Dabija la Naționalul clujean. Prin *Hagi-Tudose* —

Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă de Tudor Popescu, Teatrul Giulești, regia Dinu Cernescu. În distribuție: Dorina Lazăr, Jeanine Stavarache, Corado Negreanu, Geo Costiniu, Astra Dan, Traian Dăncănu, Ion Vilcu

Femeia mării de Ibsen la Teatrul Național din Tg. Mureș (secția maghiară), regia Dan Alecsandrescu. Interpreții din fotografie: Farkas Ibolya și Lohinszky Lóránd

interpretat monumental de regizorul Ion Cojar, pictorul Constantin Piliuță și actorul Constantin Rautchi. — *Idolul și Ion Anapoda* de G.M. Zamfirescu, *Gimnastica sentimentală* de V. Voiculescu, Teatrul Național din București a adus o contribuție, pe măsura emblemei sale, la valorificarea repertoriului național. Teatrul ieșan (cu un frumos și sensibil *Apus de soare*), teatrele din Botoșani, Sibiu, Bacău, Brăila, Ploiești, Birlad au reafirmat, în fapt, că literatura română veche are mari, neabătute resurse, foarte departe de a fi fost epuizate. O reușită montare cu *Sfîntul Mitică Blajinu* de Baranga (Nottara) a demonstrat că și scrieri postbelice se clasicizează, menținînd proaspăt interesul pentru ce propun. O anevîntă păgubitoare e tendința unor realizatori de spectacole de a pune în scenă piesele vechi „ca la vremea lor”, în maniere voit vetuste, — care au răspîndesc parfumuri de lăcră, cum cred unii, ci miasme de mumie, — deteriorînd conceptul de reevaluare și înnoind-l pentru a doua oară.

De o fertilitate probată e transpunerea în cadru experimental a unor din piesele românești moderne ce au o amplă deschidere spre universalitate, în factură simbolistă. Au produs plăcută surpriză, în acest sens, cele două spectacole de la Petrosani, ambele premiere absolute, cu *Pluta Meduzei* de M. Sorescu și *In căutarea sensului pierdut* de I. Băieșu, înfăptuite de regizorul Florin Făulescu și scenografa Elena Buzdugan cu o trupă tină și deosebită. *Cuiul sau iepurii* de D.R. Popescu, spectacol băcăuan creat cu înțelegere și îndrăzneală de regizorul I. Gh. Rusu, scenografa Gloria Gamulea-Iovan și actorii Anca Alecsandru și Mircea Crețu. Colocana asprăscă de Mircea Eliade (în premieră mondială la Botoșani, regia Mihai Voiculescu) avea, deasemenea, un caracter experimental, rezultatul artistic fiind însă mai modest. *Cămila* de Dumitru Solomon (tot la Botoșani, regia C. Măru), *Hoții de iluzii* (Pitești, regia M. Radoslavescu, trei piese scurte de Mircea Săndulescu, Ion Băieșu, D. Solomon) au constituit încercări parțial reușite, în aceeași arie. Cum unele din studiourile și atelier-tele teatrelor întemeiate în scopul experimentării de piese noi și formule novatoare sînt folosite în alte scopuri, sau fără nici un scop, ori rămîn vreme îndelungată într-o nevolnică paragonă spirituală, e cu atît mai lăudabilă inițiativa — acolo unde se manifestă.

Adăugăm, la cele de mai sus, prezentele dramaturgiei noastre peste hotare: *O scrisoare pierdută* în Turcia, *D-ale Car-navalului* în Polonia și Bulgaria, *Zamolxe* de Lucian Blaga la Budapesta. *Opinia publică* de Baranga la Varșovia și Beijing, *Pădurea cu pupeze* de D.R. Popescu la Tokio (premieră mondială), *Cine ești tu?* două piese scurte de Paul Everac în orașul polonez Plock, *Matca* de M. Sorescu în Italia. Iată cîteva date dintr-un capitol nu atît de cuprins cum l-am dori, dar nici de neluat în seamă.

IN ce privește abordarea reperto-riului universal, de ieri și de azi, s-a soldat, anul acesta, cu selecții de prim rang, culte și avizate. Straniul apogeu al lui Beckett *Așteptîndu-l pe Godot* și teribila tragedie a lui Camus, *Caligula*, au prilejuit Naționalului bucurestean succese de dimensiuni diferite (Horea Popescu și Paul Bortnovski au dat, cu piesa lui Camus, poate cel mai frumos spectacol al stagiunii curente). *Don Juan* de Moliere a readus, prin regia inventivă și gînditoare a lui Valeriu Moisescu, Teatrul de Comedie în primul pînă la aten-tici, așa cum *Femeia îndărătnică* de Shakespeare, regizată tînereste, cu haz și fantezie de Iulian Vișa, ne-a reamintit, cu brio, de Teatrul Tineretului din Pî-stra Neamț, iar *Cui i-e teamă de Virginia*

Woolf de E. Albee a stirnit din nou un interes deosebit pentru Teatrul din Pitești, datorită mai ales regizorului Costin Marin-escu. Piese de Arrabal (Cluj-Napoca), Pi-randello (teatrele „Bulandra”, „Ion Va-silescu”), Ibsen (Tg. Mureș), Gorki (un bun și solid *Azil de noapte* făcut de Dan Alecsandrescu la Craiova), Alexandru Ghelman (Nottara), A. Vampilov (Botoșani), Cehov (Timișoara), Brecht (*Dialog între exilați*, auster, adînc spectacol brăi-lean realizat de Gh. Milețianu, în pre-mieră pe țară), Camus (*Neînțelegerea*, la Sibiu, lansînd, cu strălucire, un tînar regizor, Dragoș Galgoțiu) sînt printre re-perarele anului artistic. *Maestrul și Mar-gareta* după Bulgakov, spectacol al Tea-trului Mic în regia Cătălinei Buzoianu, scenografia lui Andrei Both și a Lianeî Mantoc, avîndu-i ca protagoniști pe Ște-fan Iordache, Valeria Seciu, Dan Condu-rache, Gheorghe Visu e, deocamdată, cel mai important spectacol al stagiunii actu-ale, prin altitudinea dezbaterii și prin expresivitate modernă (deși nu totdeauna și prin gust), pîrînd un mesaj filosofic de mare încălțătură umanistă și puter-nică rezonanță contemporană, un etalon de gîndire teatrală militantă.

SERIA manifestărilor de cultură teatrală a continuat cu Festivalul teatrului istoric (Craiova). Săptă-mina teatrului scurt (Oradea), Festivalul teatrului contemporan (Bra-șov). Colocviul teatrelor naționalităților conlocuitoare (Sf. Gheorghe), Colocviul regizorilor (Birlad), Colocviul despre arta comediei (Galați), Reuniunea studiourilor teatrale (Pitești), primul Festival al dra-

maturgiei românești actuale (Timișoara), toate organizate admirabil, în ample des-fășurări competiționale, fructuoase, bogate dezbateri și schimburi de idei, constituînd, împreună, o originală experiență româ-nească în context internațional. Asociația oamenilor de artă, principal animator și organizator, prin Secția de critică teatrală, a acestui sistem de manifestări (sprijinit efectiv de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, comitete județene de cultură și educație socialistă, teatre și reviste cul-turale) a inițiat, în 1980, și o serie de seminarii de creație consacrate unor opere și personalități fundamentale. *Seminarul de dramaturgie și teatrologie Teodor Ma-zilu* (ținut în prezența autorului), condus de Dumitru Radu Popescu (Cluj-Napoca) și *Seminarul D.R. Popescu*, condus de Marin Sorescu (Focșani) au avut o ținută intelectuală impunătoare; s-a văzut că și creația actuală poate îmbogăți teoria și estetica specializată, dacă cercetarea ei e temeinică și multilaterală — cum a și fost.

ANUL 1980 a deschis, sub unele aspecte, orizonturi teatrale noi și a afirmat plural capacitatea scriitorilor și artiștilor de a fi, cu persona-litate, în actualitatea socialistă. Neimpli-nirile și erorile, comoditățile și chiar unele tembelisme au meritul indirect și involun-tar de a fi un memento perpetuu al necesității luptei pentru calitate. Pe care nu numai imaginea realizărilor trecute și a talentelor existente o potențează, ci și exigențele spirituale mereu înnoite ale so-cietății.

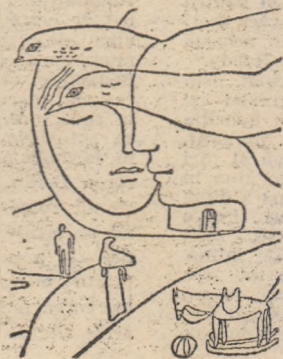
Valentin Silvestru

Radio Televiziune

A 52-a săptămînă

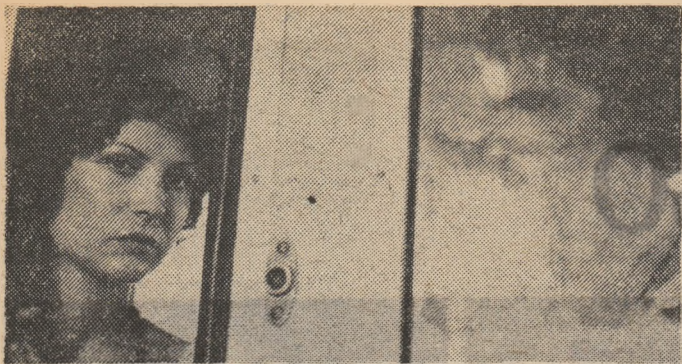
■ În ultima ediție a *Revistei literare radio* (redactori Lucia Chirilă și Radu Felix) la care au colaborat cu versuri sau eseuri numeroși scriitori contemporani (dintre ei: Vasile Nicolescu, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Chris-tian Maurer, Gh. Tomo-zei, A. I. Zăinescu, Vlaicu Bărna...) o secțiune im-portantă a fost rezervată retrospectiviei principale-lor realizări literare din ultimul cincinal. Ion Dodu Bălan și Pompiliu Marcea au relevat, astfel, într-un semnificativ dialog, suc-cesele poeziei și prozei a-cestei perioade în care au apărut cărți de care isto-ria literară va ține cu si-guranță seama și s-au

produs sugestive debu-turi. La rîndul său, Ion Adam, referindu-se la monografiile critice tipă-rite în 1980, a desprins ci-teva trăsături definitorii pentru felul în care conș-tiința contemporană pri-

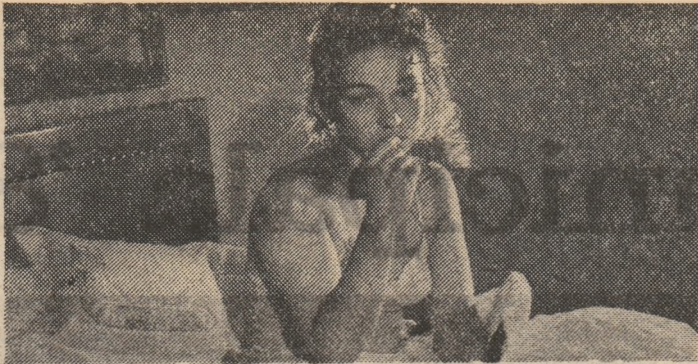

vește scriitorii clasici și moderni din țară și de peste hotare.

■ Interesante au fost și tema și structura emi-siunii t.v. *Cum vorbim, cum scriem* (redactor Corneliu Armașu, realizatori și prezentatori lect. univ. Cezar Tabarcea și eleva Alina Călărășu). Oprin-du-se la rigorile și carac-teristicile corespondenței, emisiunea și-a sprijinit demonstrația nu doar pe celebre scrisori intrate în fondul de aur al literatu-rii noastre (cum ar fi cele semnate de Mihai Emi-nescu, Ion Creangă, G. Călinescu, texte admira-bil citite de actorul Dan Damian), ci și pe sutele de scrisori primite de la elevi din toată țara, pa-sionați spectatori ai cicle-lui transmis săptămînal sim-băta dimineața. În stu-dio s-a aflat, de altfel, și Carmen Mărgărit, elevă la Liceul de matematică și fizică nr. 3 din București, invitată de redacție în funcție de răspunsurile corecte și frumoase date întrebărilor formulate în-tr-o emisiune mai veche. *Cum vorbim, cum scriem* ne demonstrează, cu fie-care ediție a sa, că este un mijloc eficient și real folositor în acțiunea de educare și îndrumare lingvistică a celor tineri,

Proba de microfon, filmul de actualitate realizat în 1980 de Mircea Daneliuc, care semnează scenariul, regia și este unul din interpreții principali (în imagine, alături de Tora Vasilescu)

Mireasa din tren, una dintre dezbatările cinematografice de actualitate din anul 1980; film scris de Dumitru Radu Popescu și regizat de Lucian Bratu (în imagine, Aurora Leonte)

Cinema

FLASH-BACK

Truffaut, imprevizibilul

■ EROUL lunii decembrie la Cinema-tecă a fost François Truffaut, și într-o antologie aproape completă i-am văzut evoluția sinuoasă, care s-a confundat pe toată durata sa cu istoria noului val francez. Din păcate, pentru necunosător, un Truffaut numai pe ecran, un Truffaut fără articolele incendiare de la „Cahiers du Cinéma”, poate apărea deformat. Spectatorul mai tânăr, spectatorul lipsit de informația momentului s-ar putea să fi fost surprins de imaginea cam domoală, mai degrabă bonomă și nesigură, a celui ce demolasă cu condeiul un întreg eșafodaj de film conformist, pentru ca apoi, cu caleidoscopul camerei, să reasaze cloburii într-o structură nouă, mai aerată și mai frapantă. Truffaut-intransigentul nu mai pare — fără prefața sa de critic — atât de nou.

O primă impresie este că filmele lui Truffaut (mai ales în prima perioadă, și cea mai bună, a regizorului) nu seamănă între ele. Comune le-ar fi numai sinceritatea, tandrețea, un anume sentimentalism rafinat — trăsături mai mult morale decât artistice. Și mai răzbată o anumită bipolaritate, o continuă luptă, în cadrul fiecărui film, între virtuțile omenestii și dorința de a nu le lăsa libere, de a le modera prin mijloacele artei. Ca și cum pe Truffaut însuși îl deranjează orice tendință de a apărea imblinzit în postura de regizor. De la un film la altul, el își mută țintele, experimentează în alte genuri și pe alte subiecte, pentru a-și pierde astfel urma, a nu lăsa să se tragă o linie de unire. Este felul lui de a se apăra și de a ataca. Sinceritatea pură și simplă, pentru care fusese lăudat la debutul cu *Cele 400 de lovituri*, devine zeflemea oarecum sufletistă în *Trageți în pianist*, apoi parodie romantică în *Jules și Jim*, neutralitate moralistă în *Piele catifelată*, luciditate febrilă în *Fahrenheit*, răceală de fascist în *Mireasa era în negru*, reportaj dulceag în *Sirena de pe Mississippi*, eclectism de laborator în *Copilul sălbatic* și, abia după alte câteva producții medii, se retransformă în sinceritate autobiografică, în *Noaptea americană*.

Aici cerul s-a închis. Autorul făcuse un drum lung, în care se scrutase mereu pe sine, și descoperise că respectarea eului propriu, originar, fusese, totuși, arma sa cea mai eficace. Un reperu aparent dezinvolt, în care se ascunde căutarea tragică a unui dezamăgit, a unui revoltat ce și-a tăiat punile spre trecutul detestat, înainte de a ști cit de liber îi va fi viitorul.

Romulus Rusan

SECVENȚA

■ Almanahul pare o prelungire firească a însăși forme de existență a revistei „Cinema”; culorile vii ale textelor și fotografiilor, tonalitățile senine, „montajul” atractiv de documente de arhivă și de noutăți se regăsesc în paginile publicației lunare, ca și în cele tipărite de două ori pe an — o dată în plină vacanță de vară, o dată cu prilejul sărbătorilor de iarnă. Prima parte a *Almanahului Cinema*, ediția 1981, e dedicată filmului istoric; genul e adus în dezbaterea istoricilor, dar și a cineastilor, e analizat și definit în articole și eseuri. Tabloul evoluției filmului istoric se completează printr-un „dosar tehnic” al peliculelor românești, realizate după 1949, printr-o suită de fișe la cîteva filme străine, printr-o micro-antologie de mărturii ale creatorilor celebri. Cealaltă secțiune importantă a *Almanahului* e încreștinată actorilor; vedetele ecranului nostru se confesează, comentează și polemizează cu afirmațiile criticilor, sau chiar își dezvăluie propriile încercări literare. Iar restul volumului reunește variate, succinte sau ample informații: despre Festivalul național „Cintarea României” și despre Cannes, despre desenul animat și despre documentariștii de la Studioul „Al. Sahia”, despre starurile de ieri și azi, despre science-fiction, despre John Ford ori Fellini.

I. C.

Orizont cinematografic

■ 1980 poartă însemnele aspirațiilor înalte ale autorilor români de film; peliculele anului vorbesc despre îmbogățirea credințelor artistice, profesate de fiecare regizor în parte, precum și despre atingerea unor cote superioare de către industria cinematografică. Astfel, în cel de-odăsprezece luni, s-au lansat în premieră treizeci și două de lung-metraje; e o cifră record, o spectaculoasă performanță.

Filme evocări

EVOCĂRILE trecutului își caută tot mai consecvent formulele și rezonanțele de anvergură; epoea națională tinde să cuprindă și să reliefeze, mai detaliat în imagini, autenticul ecou al evenimentelor autohtone în spiritualitatea prezentului ca și a vremurilor de odinioară. Pentru conturarea portretului cinematografic al lui Burebista, de vildă, autorii — scenaristul Mihnea Gheorghiu și regizorul Gheorghe Vitanidis — împletesc în narațiunea lor, direct sau aluziv, gesturi și gânduri aparținând unor oameni iluștri, din întreaga lume antică. De asemenea, în cele două recente filme despre revoluția pașoptistă, *La răscrucea marilor furtuni* și *Munții în flăcări*, realizatorii — scenaristul Petre Sălcudeanu și regizorul Mircea Moldovan — „citează”, în paralel cu fresca luptelor din Țara Românească și din Transilvania, personalități europene.

Discursul cinematografic năzuiește, astfel, să dobindească amploare, desfășurându-se în vaste spații istorice (desori dificil de intuit și de reconstituit); pentru compunerea unei iconografii cit mai complete a trecutului, traictonile epice se diversifică, ritmurile se dilată, spectacolul filmic se extinde concret, în timp (dar, din păcate, nu întodeauna și în idei).

Filmele grele, trudnic de realizat datorită importanțelor țeluri, ideologice și estetice, datorită construcției interioare, anevoioas de transpus pe peliculă (câci solicită în egală măsură inventivitatea și rigooarea documentară), au predominat în producția anului 1980. Alături de cele numite anterior, să mai cităm *Întoarcerea lui Voivă Lăpușneanu*, *Blestemul pămîntului*, *Blestemul iubirii* și *Bietul Ioanide*.

Regindînd întâmplările din Moldova veacului al XVI-lea, Malvina Ursianu își expune auster propriul ceremonial filmic. Etapele diferite ale acțiunii, deși de-năpăsite temporal, se contopesc în succesiuni

simple, ori se înlănțuie metaforic. Cineasta își conduce eroii și îi dezvăluie ca pe înșiși mesagerii statuari ai neînștitelilor întrebări despre puterea idealului de a rezista în fața presiunilor înneșuratului ev; ei devin purtătorii interogațiilor despre perenitatea și puritatea vocației în confruntare cu spaima și violența, cu eșecurile și necurmatele jertfe.

Modelul literar

ÎN Întoarcerea lui Voivă Lăpușneanu se descifrează refulul autoarei față de prototipurile imaginare de Negruzzi, Odobescu sau Alecsandri; în schimb, filmul *Blestemul pămîntului*, *Blestemul iubirii* mărturisește programatic tocmai pasiunea pentru creația scriitoricească. Fascinația față de Liviu Rebreanu e caracteristică atât pentru Titus Popovici (care în 1956 descria, în „Contemporanul”, Pristopol, satul eroilor din *Ion*, sau care adăpta pentru regizorul Liviu Ciulei *Pădurea spinzuraților* — 1965), cit și pentru Mircea Mureșan (*Răscula* — 1966).

Fidelitatea lecturii, decuparea exactă a tramei romanestii, respectarea cadentelor solemne imaginare de marele prozator orînduiesc și domină fantezia cineastilor. Îndrăzneala celei de a șaptea arte de a intra în dialog direct cu operele fundamentale din tezaurul literaturii românești impresionează, în primul rînd, și în cazul filmului *Bietul Ioanide*, ecranizare a celor două monumentale romane călănescene, semnate de Eugen Barbu și de Dan Pița. Din actul de concentrare a celor 1.600 de pagini tipărite se ivesc unități cinematografice independente, detalii de rafinament plastic, recompuse fie în registrul tragic, fie în cel grotesc, fizionomii inspirate alee; iar succinte sugestii „trimit” către textul original. Publicul care a citit, de curînd, *Bietul Ioanide* și *Scribul negru* regăsește astfel țesătura barocă de gânduri și sentimente călănescene.

Tot din întîlnirea cu literatura, dar cu cea contemporană, s-au născut filmele *Dușul Anastasia trecea* și *Vînătoarea de vulpi*. Filmul lui Alexandru Tatos își definește zona expresivă proprie, modelînd vizual și sonor chiar evoluțiile contorsionate, cadentele apăsătoare, actele exasperate ale eroilor literari. În *Vînătoarea de vulpi*, însă, Mircea Daneliuc experimentează o altă formulă epică modernă, ivită din soiritul romanului *Niste țărani* de Dinu Săraru, dar regizorul își revendică autonomia ordonînd altfel in-

timplările textului. Din bășiul de drame și obsesii, anunțate de secvențele *Vînătoarea de vulpi*, dintre casele și ogrăzile de la Cornul-Caprei, spectatorul trebuie să se întoarcă la romanul *Niste țărani* pentru a înțelege repetițiile, conexiunile chemate de forța evocativă a replicilor, pentru a descifra soluțiile de continuitate ale filmului.

În humea amintirilor, printre „virtele timpului”, trăite de țărani din munții Buzăului, pătrunde și *Lumina palidă a durerii*, filmul scris de George Macovescu și regizat de Iulian Mihu. Ritmuri domoale măsoară scurgerea anotimpurilor vieții: se depănă peripețiile copilăriei, se consumă ritualul inițierii în dragoste; resemnarea stinge suferințele celor tineri, iar bătrînele satului se pregătesc senine de moarte. Prin demnitate, generalizată, înțelepciune, oamenii simpli izbutesc să descopere mereu speranța, să nu se plece în fața flagelurilor de la începutul secolului, în fața sărăciei, molimelor, războiului. Istoria se supune obiceiurilor și legendelor străvechi ale pămîntului; în tonuri coloristice stînte reapar meșteagurile și faptele trecutului, rafinate tablouri realiste, înfiorate poetic, prin cîteva accente fantastice.

Imaginea suverană

MIZÎND, de asemenea, pe atotputernica expresivitate vizuală, o altă premieră a anului, *Proba de microfon*, și aparține — în calitate de scenarist, regizor și interpret — tot lui Mircea Daneliuc. Filmul respiră strălucitor, în contact direct cu contemporaneitatea; modalitățile cinemaveritabile își dezvăluie inedite valențe; iar discursul polemic al autorului — împotriva platitudinii cotidiene sau a egoismului de toate feburile — are în egală măsură tandrețe și asprime, acuitate dramatică și rigooare lirică.

Cu aceeași sinceritate și naturalețe privesc către peisajele citadine de astăzi și Lucian Bratu (odată cu Dumitru Radu Popescu, în filmul *Mireasa din tren*), și Dinu Tănase (împreună cu interpreții săi neprofesioniști, în *Mijlocul la deschidere*); ei rostesc cu vervă, în numele adolescenței, un apel pentru apărarea purității, pentru demnitatea drumului ales. Iar Ada Pistiner preia, în *Stop-cadru* la masă, liniile de forță din romanul lui Ștefan Iureș, *Plexul solar*, alcătuiind o penetrantă lecție morală, adresată maturilor, copleșiți de prea deseale incertitudini ori de neînsemnatele deziluzii din viața cea de toate zilele.

De asemenea, tot din ambianțe familiare, în jurul unui fapt divers petrecut la țară, cresc intonațiile grave ale filmului *O lăcrimă de fată*. Dezinvoltura surprinderii „pe viu” a realității, ca și efectele reconstituirilor reportericești devin convențiile declarate ale unui itinerar cinematografic profund, alcătuit de scenaristul Petre Sălcudeanu și de Iosif Demian (regizorul și co-autorul imaginii); se orchestrează astfel pasionant o dezbatere etică de substanță, o pledoarie împotriva indiferenței, nebanuitelor vinovății, necinstei.

Ceilalți creatori

1980 a fost un an al echilibrului, căci mulți dintre regizorii de valoare se află în plină evoluție; lor li se alătură cu siguranță noii veniți (documentarista Ada Pistiner, de pildă). Școala noastră de operatorie și-a confirmat virtuțile — prin Florin Mihăilescu, prin Alexandru Întorsureanu și Gheorghe Fischer, prin Călin Ghibu, Ion Marinescu sau Gabor Tarko. De excepție au fost și creațiile starurilor ecranului — un Amza Pellea în *Dușul Anastasia trecea*, sau un George Constantin în *Burebista* —, iar o nouă pleiadă de actori, mai puțin sau deloc utilizați pînă acum în filme, s-a afirmat strălucitor. În 1980, relieuri vizuale s-au implinit deasemenea prin savantele alternanțe ale tăcerii și zgomotului, din benzile semnate de un Silviu Camil sau de un Horia Murgu.

Genericele celor treizeci și două de premiere au chemat spectatorii să-și reîntîlnească cineastii îndrăgiți; dar efervescența de pe platouri a fost, în fond, mult mai amplă, căci în studioul de la Buftea, în anul încheiat au mai lucrat și alți creatori — Lucian Pintilie sau Ion Popescu-Gopo, ori mai tinerii lor confrăți, Alexa Visarion și Nicolae Mărgineanu.

Ioana Creangă

în acțiunea de răspîndire a normelor unei exprimări (scrise și orale) corecte, adecvate, îngrijite. Utilitatea acestei forme de Telescoala (modern și alert alcătuită) este, de ordinul evidenței și, poate, propunerea unuia dintre corespondenți, de a se găsi pentru emisiune ore de difuzare și reluare accesibile tuturor, trebuie privită cu toată atenția.

■ A 53-a săptămînă 1980 a înscris nu doar emisiuni cunoscute din timoul anului ci și emisiuni noi, cum a fost, simbatic seara la televiziune, spectacolul concurs de muzică ușoară *Slăgăre în dezbateri* (coordonat Octavian Ursulescu, realizator Titus Munteanu). Juriul buciurestean — format din compozitori, dirijori, scriitori și actori — ca și juriile din Iași, Cluj-Napoca, Timisoara au decernat 3 premii și în această sârbătorească clipă am fi dorit a-i vedea, alături de interpreți, și pe compozitorii melodilor. Este un tip de emisiune de mare audiență care va colora programul micului ecran.

■ Cum sfîrșitul anului îndeamnă, parcă mai puternic, la retrospective (multe emisiuni recente au avut un astfel de caracter), ne gîndim că în

noul an s-ar putea organiza încă din primele zile ale lui Ianuarie sondaje de opinie, fie prin intermediul Oficiului de resort al Radioteleviziunii, fie printr-o Poștă special instituită (și transmisă măcar lunar), sondaje care să stabilească lista celor mai apreciate transmisiuni ale celor 12 luni. Deci, în decembrie 1981, barta preferințelor publicului, în armonioasă relație cu cea a unui juriu de specialiști, ar urma să fie completată iar selecțiunile ale celor mai valoroase emisiuni ar putea să fie reorganizate la cererea generală, acordîndu-se și diferite premii, așa cum procedeză, la finele anului, atîtea instituții de cultură și organizații obșteti. Teatrul radio-t.v., reportajul radio-t.v., sintezele radio-t.v. de diferite profile,

emisiunile muzicale, sportive, de divertisment, realizatorii lor, bineînțeles, ar intra, încă din prima săptămînă 1981, într-o constructivă competiție, urmărîtă, în consecință, de milioane de auditori sau spectatori.

■ Fonoteca de aur de simbatică (emisiune de Iulius Tundrea) anunță ca pe un Prolog la emisiunile anului 1981 centenarul poezilor Ion Minulescu, Octavian Goga, George Bacovia.

■ Tot simbatică după-amiază, la televiziune, ciclul *Călătorie prin țara mea* va prezenta reportajul lui Dinu Săraru *Omule s'întîlnește local* (imaginea Constantin Chelba, redactor Viorel Grecul).

Ioana Mălin

Municipala '80

PRIN chiar condiția sa de ultimă expoziție colectivă anuală, **Salonul municipal** ar putea reprezenta o concluzie virtuală și, implicit, o posibilă prognoză. Mislune dificilă în definitiv, presupunând infinite amendamente și nuanțări care țin de statutul, caracterul și finalitatea unei asemenea manifestări axate pe cele patru genuri consacrate: pictură, sculptură, grafică și artă decorativă. Probabil că punctul nevralgic al „Salonului municipal”, pină la urmă al oricărui tip de salon, constă în ambiguitatea statutului, insuficient clarificat prin raportare la alte tipuri de expoziție colectivă. Teoretic, salonul presupune prezența tuturor artiștilor, cu tot ceea ce consideră ei a fi reprezentativ pentru etapa în care se află, pentru realitatea atelierului ca simptom al unei atitudini asumate. Practic, intervin în aceste situații tot felul de condiționări și calcule subiective, calitatea absolută, autonomă a lucrării dispărând destul de frecvent în spatele acestora. În condițiile în care noțiunea de salon presupune o libertate deplină a opțiunilor subiective, cu excepția celei valorice dar asupra căreia există totdeauna o infinitate de păreri și judecăți, sarcina juriului ar fi pur de curtoazie sau intervenție în cazul decalajelor prea stridente. Iar actualul „Salon municipal” pare să reflecte destul de clar dorința de a oferi tuturor o șansă, menținând simultan un nivel convenabil al exigenței profesionale.

Practic, în selecția de pictură și sculptură de la „Dalles” (unde se află și grafica, atât cită este, dar care nu intră acum în discuție) ne reîntâlnim cu personalități, atitudini și stiluri deja conturate și deci oarecum familiare nouă, dar și cu problemele unei tinere generații mult mai pigmentată sub raportul preocupărilor pentru calitatea și sensul demersului ca modalitate de raportare, fie și prin opoziție, la precedentele omologate. Deși problema tematicii nu constituie una din coordonatele determinante ale unui salon, trebuie să remarcăm o inscriere destul de generoasă în aria marilor propuneri conținute de realitatea complexă, caz în care va trebui să subliniem și faptul că, spre deosebire de alte manifestări, accentele retorice par să fi dispărut în favoarea unei tentații a sondajului în esența fenomenelor și a gestului. De aici derivă câteva reușite ce cuprind cu necesitate aria actualității și pe cea a istoriei — aici sculptura are un cuvânt de spus printr-o serie de portrete sau compoziții cu vocație monumentală — dar și acele „puncte de rezistență” oferite totdeauna de reformularea subiectelor tradiționale, într-un fel propriu unui salon, trimițând mai ales către sfera valorilor plastice intrinseci. În fond, dincolo de ceea ce ne poate spune un discurs concertat pe o temă ce presupune recursul la prece-

GHEORGHE SPIRIDON : Lectură

dentul faptic sau ideatic, la o narațiune sau măcar la un pretext transferabil și în codul literaturii, ceea ce atrage și pasionează este atitudinea artistului încorporată în opera sa prin mijloace specifice, oferită apropiierii adecvate, după soluția celui dozaș eficient de afect și logică pură. Așunși aici, trebuie să subliniem calitatea „Salonului” de a lăsa să se confrunte atitudini, concepții, modalități expresive și maniere de diferite orientări, vizitatorul având șansa opțiunii personale și a comparației, în definitiv un mod democratic și creator de punere în contact cu orizontala preocupărilor existente la un moment dat. În această situație se conturează câteva mari grupuri de atitudine — procedeele nu interesează în mod special, căci ele aparțin artistului și îl califică sub raportul inteligenței și al profesionalismului — și se detașează, fie și statistic, dacă nu calitativ, preponderența unora, preferințele autorilor, dar și climatul general care stimulează sau estompează, după un barometru subtil, una sau alta din direcțiile posibile.

ELENA UȚA CHELARU : Ruxandra

Ar trebui remarcată o acuratețe ce delimitează net un mare număr de lucrări, devenită dimensiune intrinsecă și „marcă” de profesionalitate pentru mulți artiști, în special în sculptură unde, spre deosebire de alte ediții, s-a ajuns la un echilibru valoric, în parte datorită unei soluții de colaborare a tinerilor cu generațiile mature bogate în personalități cu autoritate reală, artistică. Același lucru se poate afirma și despre pictură, deși aici se distinge o anumită indecizie, o mai pronunțată tatonare în arii nu numai contigui ci uneori chiar antagonice, fenomen explicabil, poate, și prin faptul că, dincolo de ceea ce pot avea în comun cele două arte, există tensiunea cromaticii în stare să complice problemele și să deschidă perspective pe cit de acaparatoare pe atât de dificile. Interesant, și deci demn de subliniat, ni se pare faptul că, la fel ca în alte situații similare, nu se poate detecta și impune succesul unei direcții anumite, nici eșecul alteia, decit în măsura în care un artist este mai dotat sau mai implicat în substanța propriei opțiuni ideatice și

formative. Ceea ce se impune ca un factor comun, în fond cheia unui cod ce poartă amprenta specificității autohtone, este atenția pentru calitatea mesajului, pentru ceea ce, fără să fie totdeauna transparent etalat, denumim sens umanist. Ar fi acesta un semn tutelar sub acoperirea căruia s-au creat marile capodopere — aici, ca și în alte părți — și al cărui mare avantaj constă în generoasa deschidere către universul infinit și mereu inedit al atitudinilor și procedurilor. Iar dorința de a propune și profita de o generoasă polivalență ce se manifestă în arta românească de astăzi, cu inerente tatonări sau întrebări, constituie un fapt de cultură pozitiv, cu numeroase consecințe sociale și artistice, dar ale cărui rezultate imediate confirmă, deja, calitățile creației noastre și pe cele ale autorilor, în fond emanații ale problematicii complexe prin care existența a devenit un șir de evenimente pasionante.

Virgil Mocanu

MUZICA

Concert-eveniment

ÎN FRUMOASA sală de concerte a liceului de artă „Ion Vidu” din Timișoara a domnit la 1 decembrie atmosfera marilor fapte artistice; lucrul este cu atât mai însemnat și demn de a fi subliniat cu toată tăria cu cât programul era alcătuit exclusiv din prime audiții de muzică românească. Conducerea Filarmonicii „Banatul” (de curind dobândind ca director pe autenticul om de cultură — dirijor și compozitor — Remus Georgescu) a demonstrat deci o intuiție justă când a atribuit o greutate specifică aparte manifestării, înființând alături de Radioteleviziunea noastră (reprezentată prin compozitorul Doru Popovici, animator entuziast chiar când este vorba să sprijine propagarea muzicii altora) un concert-dezbateri cu acest prilej ieșit din comun. Iar discuțiile ample care au urmat muzicii s-au prelungit târziu în seară, ilustrând nu numai calitatea spirituală deosebită a creațiilor programate și a interpretării, cât și *setea* celor prezenți, timișoreni și oaspeți, de a-și rosti emoția și satisfacția de a fi fost martori la un asemenea eveniment.

Acest preambul ar putea părea populat de prea multe cuvinte mari, dacă nu ar fi urmat de o justificare a afirmațiilor. Dar entuziasmul criticilor (care au și ei voie să se inflăcăreze) ținește să arate că, pornindu-se de la cinstirea adusă lui George Enescu prin punerea surprinzătoare în lumină a unei pagini geniale de muzică simfonică, din păcate neterminată, s-a vădit că școala compozițională românească actuală realizează o continuitate de idealuri în linie mare cu ilustrul premergător, fiind reprezentată de creatori ce au fără îndoială un cuvânt important de spus în peisajul sonor contemporan mondial. Concertul de la Timișoara, imaginat într-un festival important, comentat pretutindeni, ar fi avut, adică, darul de a face să se vorbească de o muzică ce are toate atributele unei ogindiri sensibile a mersului veacului nostru și în același timp este scutită de tatonări și răfăcări, păstrându-și o limpezime exemplară a felului, deșteptând emoții vii, conducând sensibilitățile către culminații in-

terioare binefăcătoare, către o plinătate lăuntrică cât se poate de vitală. Asemenea concluzii depășesc, desigur, amănuntul specific al clipelor de muzică, dar este cu neputință să nu le înfățișăm, dat fiind că din toate cuvintele dezbaterilor rodnice care au urmat a ține, în fond, adevărata bucurie comună a celor ce s-au simțit sufletește înălțați, în contact cu grandioarea autentică a momentelor de muzică românească trăite.

Voix de la nature se întitulează poemul simfonic de Enescu din care un manuscris de patruzeci și trei de pagini, cuprinzând toate detaliile finisării depline caracteristice scriiturii autorului, ne permite să reconstituim o importantă secțiune — definitorie am putea spune — a lucrării. Subtitlul *Nuages d'automne sur les forêts* (Nori de toamnă deasupra pădurilor) poate indica ceva din atmosfera muzicii, pătrunsă parcă de melancolie eminesciană, dar în același timp agitată de un murmur permanent, de un freamăt subteran conținând ideea mișcării perpetue, a dinamicii sufletești pe care o găsim în toate imaginile din natură zugrăvite în sunete de Enescu. Orchestra fonește, ciripește, ne antrenează în volute suplă, pătrunse de o melodie ce are calitatea arzătoare a discursului muzical enescian, abundă în culori pastelate, blânde, cu detalii de rafinament debussist, supuse însă aceluși dor necuprins pe care cel mai mare muzician român îl vedea ca o componentă primordială a sunetului emanat de pământurile natale. Când muzica se sfârșește abrupt, strigându-și *neferminarea*, simțim parcă o durere fizică prelungită apoi conștient în regretul de a vedea patrimoniul nostru muzical lipsit — prin forța căror împrejurări? — de o capodoperă întreagă, care ar fi completat înflorința, cu parfum suav și unic, a opurilor enesciene printr-o pagină cu profil pe deplin caracterizat. *Voix de la nature* are o spontaneitate a impulsului, un firese al curgerii muzicale — cuceritoare de la prima audiere și care îi asigură parcă favoarea ascultătorului, față de o altă lucrare reconstituită și ea (dar integral aceasta) după moartea compozitorului,

Vox maris. Deci, nu poate fi vorba de o indiscreție pătrundere în laboratorul intim de creație al lui Enescu și de eventuala dezvăluire a unei încercări nereușite, nedemne de memoria maestrului, ci de valorificarea unui splendid început — datat evident din epoca plinei maturități — ce propune doar imaginației noastre întregirea visului.

Anatol Vieru este un maestru al *efemeridelor* sonore, al acelor întâmplări de scurtă durată ale clipei ce se însumează de-a lungul unui parcurs muzical, sugerând însăși infinitatea multicoloră a momentelor din care se alcătuiește viața, în neconștientul ei devenire. Ne amintim cit de savuros erau stăpânite aceste segmente de realitate în *Clepsidrele* lui Vieru, citeodată în străfulgerări folclorice ce zmăltuiau imagini de veșnicie și perspectivă cosmică. Într-o piesă datînd din urmă cu zece ani, dar prezentată acum de către Remus Georgescu și orchestra Filarmonicii „Banatul”, aceste „granulații sonore” — cum le numește compozitorul — se adună în valuri succesive, ce se suprapun. Orchestra are o fantastică palpitate, extinsă la toate compartimentele ei și clipește în sonorități nespuse de vii și inventive: este ca o frenetrie a unei zbuciumări lăuntrice ce ne-ar permite, printr-o fereastră tainică, să asistăm la fierberea uriașă a materiei ce-și ridică spre înălțimi exuberanța energiei. Structurată cu o limpezime clasică (deși mijloacele, evident, sînt neconvenționale), piesa simfonică *Ecran* are o culminație impresionantă, o *găsire* melodică clamată cu fervoare care imprumută deodată o direcționare precisă întregii trepidatii ce o precedase. În puține minute, se cumulează o tensiune muzicală enormă; și nu ne putem împiedica să constatăm că Anatol Vieru a concretizat în această lucrare a sa un aspect esențial al realității muzicale contemporane.

Stefan Niculescu, a cărui *Simfonie o II-a* a încununat concertul, este dintre creatorii ce-și dăluiesc monumentele cu răbdare și miză. Pilduito: prin unitatea organică stabilită între studii și creație, el este cel care a dezvoltat valențele *eterofoniei* ca modalitate specifică de expresie a muzicii noastre, pornită din straturile arhaice către rafinamentele scriiturii contemporane. Multe dintre lucrările lui,

însemnând fiecare o dată în constituirea patrimoniului simfonic și cameral românesc al zilei de astăzi, ni se înfățișează ca o deltă cu brațe sonore ce coexistă, egale în importanță, curgînd alături în virtutea unei înțelepciuni blinde ce le guvernează — și înfrunghind, poate mai mult ca la oricare dintre compozitorii noștri, știința aliată cu sensibilitatea, demonștră matematică pusă docil în serviciul poeziei muzicale. De fiecare dată, eram forciți să regăsim în creațiile *profesorului* Niculescu, cel ce are darul expunerii perfect limpezi a problemelor celor mai spinoase de alcătuire a unei piese și a unei țesături muzicale, pe artistul sensibil, pe alocuri plin de umor, totdeauna concis și maestru al proporțiilor, care știe să supună stihia demonstrațiilor unei *spuneri* sonore finalmente extrem de grăitoare.

De astă dată, acest dar, alături menținut într-o rezervă pudică, a apărut în plină lumină. Făcînd să alterneze două posibilități opuse ale gândirii simfonice, *discontinuu* și *dezvoltătoare*, compozitorul a deschis totodată și băitorile unei expresivități de o natură mult mai directă și mai vehementă decît cea cu care ne deprinsese. De aceea, *Simfonia a II-a*, supranumită și *Opus Dacicum* (subtitlu justificat de o coincidență numerică a unor structuri muzicale cu cele arhitectonice ale vechii Sarmizegetuse) pare o rezultantă a acumulărilor reprezentate de anterioarele opere simfonice ale lui Ștefan Niculescu, ca un punct de sinteză și de răscruce în creația remarcabilului artist. Pe măsură ce ampla lucrare se desfășoară, discursul sonor capătă parcă însușiri sporite de concretețe și forță și receptivitatea ascultătorului este atacată tot mai frontal. Creator al unui limbaj actual și convingător, subtil și puternic, Niculescu înscrie prin *Simfonia a II-a* o lucrare indiscutabil reprezentativă a muzicii românești noi.

Dacă vom spune că toate lucrările au fost interpretate desăvîrșit, vom sintetiza, în contribuția dirijorului Remus Georgescu și a Filarmonicii „Banatul”, întreaga semnificație a marelui concert de la Timișoara.

Alfred Hoffman

Lumea ca ceas

ORA șapte a venit, Omul Negru n-a sosit! În jocul de altădată (dar ce poate să însemne „altădată” sau „acum” cind e vorba de jocurile copilăriei), în jocul, deci, de totdeauna, de-a „Omul Negru”, enumerarea orelor, repetarea mecanică a unei formule aduce cu tic-tacul jucăuș al ceasului. Ceva din duhul copiilor a prezidat, poate, la asamblarea acestor ingenioase jucării: Orologiile. De aici fascinația pe care ele o exercită asupra celor mai mici.

Obsedantă, ca orice formulă ce se repetă, în jocuri ca și în practicile magice, fraza care anunța sosirea Omului Negru mă urmărea în timp ce contemplan, sedus, superbe ceasornice ale Barocului german. Jucării, jucării mecanice. Un spirit jucăuș, intrucitva chiar poezia, le-a născocit. Înainte de a fi laborioasele artefacte ale lui Homo faber, ele au fost iscate de ingeniozitatea malițioasă a vreunui Homo ludens. De aceea, poate, în China veche, atât de sensibilă la delicile estetice, toate acele ceasornice, marionete și alte confecții mecanice erau gustate ca niște jocuri, și nicidecum puse să slujească nevoilor trivial-utilitare ale omului.

Altfel în acea Europă de mijloc, în acel miez al ei dintre Augsburg, Strasbourg și Nürnberg, în care fermentii unei laboriozități conținute au făcut să crească pasiunea pentru măsurarea cit mai exactă a timpului, deci pentru cit mai deplină utilizarea a lui. Putem considera ceasul cu roți drept cea mai importantă invenție tehnică europeană pînă la mașina cu aburi. Pendula, născocirea lui Huygens, a excitat geniul tehnic, încă somnolent, al germanilor. Între 1550—1650 (secolul în care fuseseră construite toate acele orologii pe care le admirăm, în zilele trecute, la expoziția organizată de Bayerisches Nationalmuseum) mecanisme se înmulțesc, încep să mișune, ca sub bagheta unui unicu-vrăjitor, vrăjii de prestigiiile mecanicii, dar uituc: punindu-le în mișcare, nu va mai ști să oprească toate acele ceasornice, marionete, automate diverse.

Figura unui călugăr înalt, cum ar spune cei vechi, de un cot (cam treizeci de centimetri, nu-i așa?) m-a reținut de la începutul peregrinării mele prin labirintul orologiilor. Păpușă mecanică de pe la 1560, singura piesă din expoziție asupra provenienței căreia erau ezități: a fost făurită în Germania de Sud, în Spania? Figura era evident a unui mediteranian, a unui iberic, Meșesugul, însă, fără îndoială, germanic. Nu știu ce putea să facă sau să demonstreze măruntul monah, în colorata sa nuditate metalică (rasa-i de franciscan cu glugă stătea țeapănă alături de el, ca un fel de dublu fantomatic), dar automatul impresionant chiar prin rigiditatea sa misterioasă, anunțătoare parcă de mișcări ciudate, de

uluitoare surprize. Atunci, privind bizarul personaj, printre ceasornicele de aur și argint, mi-am amintit „Omul Negru” de-altădată. Atît călugărul despuat alături de rasa lui, cit și Omul Negru emanau o delicioasă amenințare. O asemenea amenințare ne stîrnea, copii, atunci cind înșiram mecanic orele ce anunțau sosirea Omului Negru: „Ora șase a venit, Omul Negru n-a sosit... Ora șapte a venit...” Așteptarea apariției Sinistrului, într-o oră fatală, niciodată știută dinainte, ne excita plăcut. Repetiția mecanică — în formula consacrată — a orelor nu constituia decît o promisiune sau o amenințare, sau ambele deodată, a sosirii Orei sosirii. Epifania Omului Negru, apariția unei ore privilegiate ce urma să cristaliceze brusc fluxul amorf al orelor, în acel joc al copilăriei, îmi descoperă ceva din misterul orologiului. Acesta măsoară, desigur, trecerea, scurgerea imperturbabilă a orelor, dar ceea ce-l face pretios este anunțarea Orei, a unor ore anume, insule ferme într-o universală disoluție a timpului. Ceasornicul pare să măsoare dispariția orelor moarte; el anunță mai degrabă apariția, epifania timpului viu.

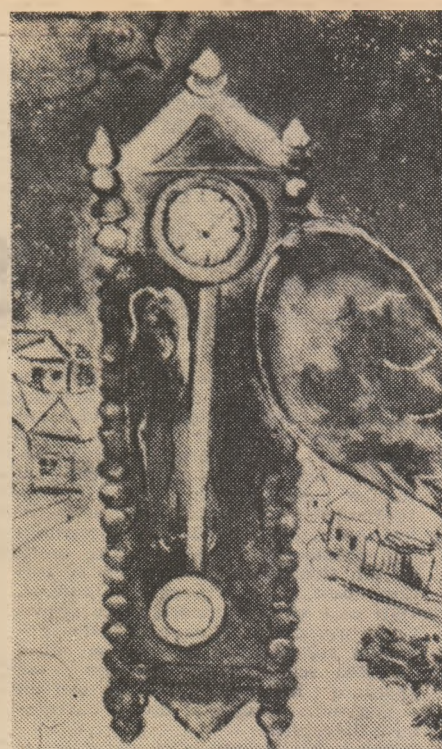
Barocul, atît de sensibil la scurgerea tuturor celor ce sînt, la inconstanța existenței, atît de mortificat de evanescența lucrurilor și făpturilor, era firesc să urmărească obsesiv surprinderea și reprezentarea trecerii timpului, să măsoare inconstanța fără de sfîrșit. A vedea timpul trecînd nu însemna oare a pune stăpînire pe el? Ceasul ca mașină ideală e un produs al Barocului. Superb, strălucitor, mai bogat împodobit decît orice alt obiect construit de mina omului, el reprezintă epifania — fie și numai în iluzia cifrelor marcate pe un cadran — a unei imposibile, deci rivnite sau sperate sau temute fermități. Omul Barocului și-a proiectat himele, adică lumea și pe sine, în ceasornicele sale.

Așezate pe o masă, pe un gheridon, pe o consolă, deasupra căminului, ceasurile baroce uneau Timpul și Spațiul în modelul redus al fragilității lor constructiv. Arătau timpul și se arătau pe sine, precum ni se arată lumea văzutei și a celor închipute. Nimic nu lipsește din universul omului baroc, în aceste iscusite proiectii artistice-mecanice ale sale. Iată casa, orologiul-palat, cu turlă, boltă și coloane, ceasornicul-biserică, miniaturalul castel, domul majestuos. Mai ales meșterii din Augsburg au fost mari constructori de asemenea edificii aurite. Elementele orientale nu lipseau din aceste palate ale Timpului pe care uneori principii Europei, și împăratul Germaniei printre ei, le trimiteau amabil peșchez Sultanului. Casa e, prin sine, un model redus al universului. De aceea redundant, precum e Barocul în genere, David Buschmann, un ceasornicar din Augsburg, își construiește în 1652 mirabilul palat-ceasornic, așezînd deasupra,

pe boltă, un glob reprezentînd sfera cerească. Orologiile în formă de oală, plate, rotunde, asemenea busolelor mari de bord, ceasuri de masă arătînd ore, zile, date calendaristice, zodiacale, erau și ele modele reduse ale universului. Dar asemenea reducții ale Cosmosului erau mai ales sfere. Reprezentări ale globului pămîntesc, ale cerului cu constelații, planetarii heliocentrice — precum acela construit de Nikolaus Siebenhaar în 1651 la Lübeck — par să ilustreze acea teză pe care încerca să o probeze Kepler în 1605: „Intenția mea este de a arăta că mașinile cerești nu sînt asemenea făpturilor dumnezeiești, ci asemenea unui ceas”. Orologiile, ca niște mecanisme raționale în construcție, armonioase în desfășurare, încorporează deci o ordine ideală. Armonia sferelor se oglindește în ele.

LUME în miniatură cu toate cele văzute și nevăzute, precum prețind metafizica și teologia timpului, deopotrivă. Pentru noi, ce încintare a simțurilor și a spiritului. În acest spectacol al ceasului ca lume, ca arcă a lui Noe, ca floră și faună, adevărată ori imaginară, Mitologia, heraldica, viziunea mistică, toate contribuie la acest discurs al ceasornicelor care vorbesc lumea. O lume exotică, adeseori, cu cămilele și elefantii, lei și papagali ei, căci nimic nu e mai atrăgător decît alienarea în și prin imaginar. Dar nici mai familiarile jivine, cocșii, broaștele testoase ori cerbii nu lipsesc. Desigur, cerbii sînt de cele mai multe ori în tovărășia Diane, cîi trag trăsura lui Phaeton, o grațioasă mitologie compozită, cu unicornii și Minervele și Venerale și Amorășii ei ilustrează natura acestor orologii. Pegas înaripat își ia zborul de pe o coloană a lui David Buschmann.

Admirația, în secolele 16 și 17, pentru mecanismul ceasului, pentru armonioasa mișcare a roților angrenate unele într-altele, pentru programarea întregii mașinării plănuită de o rațiune ordonatoare, acest cult al unei armonii mecanice face din Ceas un simbol al statului bine cîrmuit. Absolutismul — de la Richelieu la Frederic cel Mare al Prusiei — va recurge nu o dată la acest model al ceasornicului bine temperat, fie pentru a asemui, cum face militărosul rege al Prusiei, statul cu un ceasornic, fie că, asemenea lui Christoph Lehmann, identifică Principele cu „ceasul țării”, după care toți trebuie să se dirijeze. Îmi amintesc un tablou al lui Philippe de Champaigne reprezentîndu-l pe Richelieu în cabinetul său de lucru, cu un ceas pe masă. Mă întreb care dintre orologiile acestea ale expoziției mînceneze era mai potrivit ca simbol al absolutismului monarhic? Poate ceasul-raclă sacră, cum este unul minunat decorat de Caspar Bohemres în 1568; sau altul închizîndu-l pe Atlas ce poartă în cîrcă globul, cum este un ceas al lui Jeremias

CHAGALL : Pendula cu aripa albastră

Metzger; ori un automat cu trompete din 1582; sau poate un ceas nostim din secolul următor reprezentînd un ursar ce-si mină, cum știe el, animalul. Contradicția interioară a Secolului Luminilor rezida tocmai în reducerea lumii la un mecanicism de ceas („Lumea se comportă ca un automat de ceas” — spunea Christian Wolf în 1731), ceasul fiind simbolul ordinii autoritare, al lumii supuse unui determinism fizic și istoric total, și, concomitent, în reclamarea dreptului de a respinge determinismul, absolutismul, deci ordinea mecanică a Ceasornicului. De aceea, romantismul (pledoaria lui Schelling, de pildă) va reclama evadarea din ordinea rațională a mecanismului, fuga — s-ar putea spune — din ceas.

Mai tirziu, ascuțind după obiceiul său pînă la limită ideile, Nietzsche va clama: „O lume esențial mecanică ar fi o lume esențial absurdă”. Condamnarea Ceasului trebuia să urmeze, inevitabil, exaltării lui.

Dar meșesugarii din breslele Augsburgului sau Nürnbergului nu puteau ști în ce fel vor vorbi orologiile la care mîzgăleau, pe care le înzestrau după buna lor știință și credință cel mult cu un tambur dințat pentru a emite o suavă melodie azi gingaș desuetă. Ei se pricepeau la surubăria de alamă a icsusitelor lor mecanisme, iar dacă acestea ne încintă azi în strălucitoarele lor carcace aurii sau argintii, aceasta nu e nici pentru ideile pe care le intrupau odată, nici pentru tehnica lor demult depășită, ci pentru unica lor grație durabilă, cea artistică.

Nicolae Balotă

München, decembrie 1980

„Anii mei mulți”

de poezie și de teatru au situații distincte) în raport cu textele neliterare care practică și ele narația: reportajul istoric, memoriile. Ar fi binevenite anchetele făcute în același timp strict și fin, repetate, verificîndu-se una pe alta.

Interesul multora dintre numeroasele volume de memorii ale artiștilor este greu de contestat; interes literar — intrinsec — sau metaliterar, respectiv, metaartistic. S-au publicat în ultimele decenii, pe lângă narațiuni autobiografice scrise de muzicieni, ca recent apăruta *Călătorie neterminată* a lui Menuhin, cărți de convorbiri cu Enescu sau Casals. A doua parte a memoriilor lui Arthur Rubinstein, *Anii mei mulți* (My Many Years), apărută acum cîteva luni la editura Knopf din New York, are un statut intermediar și neobișnuit.

Spre deosebire de volumul anterior, *Anii tinereții mele* (My Young Years), noua carte e semnată de un memorialist pe jumătate orb. În ultimele pagini, Rubinstein vorbește de vizita la un medic care l-a asigurat că „nu riscă orbirea totală”. Dar, la 93 de ani, nu mai e în stare să citească nici să scrie, a încheiat și cariera de pianist, prelungită pînă dincolo de vîrsta patriarhilor. *Anii mei mulți* a fost alcătuit cu ajutorul a doi secretari succesivi, Tony Madigan și Annabelle Whitestone. Celei din urmă îi este chiar dedicat volumul. Prefața precizează cu onestitate contribuția lui Madigan și mai ales cea a Annabellei Whitestone, „care nu numai că a scris după dictare, dar m-a ajutat considerabil cu fluenta stilului ei englez și m-a încurajat timp de doi ani să continui o sarcină grea, ce mi-a pus obositor la încercare memoria”.

Peisajul multicolor al memorialisticii universale cunoaște situații asemănătoare, printre care una ilustrează. La viața lui, Cellini a fost „dictată”, în cea mai mare parte, unui copil de către sculptorul sexagenar. Nu știu să-i fi contestat cineva valoarea în proza italiană a Renașterii tirzii. Să încerci a detecta valorile literare ale unor amintiri construite în felul celor ale lui Rubinstein ar fi scolaristic. Ceea ce cauți de la început este mărturia unui om de o

Intelligență foarte vie, surprinzător păstrată la nouăzeci de ani, asupra sa, a artei sale și a lumii străbătute. Cu privire la „cazul Rubinstein”, la mobilitatea intelectuală conservată de nonagenar, s-au putut convinge telespectatorii uneia dintre excelențele „serate muzicale” organizate săptămînal de Iosif Sava. Exemplificarea muzicală a fost întristătoare. Concepția și modul personal de a fraza nu se pot comunica în abstract. Nu pot compensa anemii sunetului și inevitabilele imperfecții tehnice. Dar interviul este impresionant. Trebuie subliniată conștiința nonagenarului că nu are cum judeca o muzică al cărei limbaj nu-l poate descrie, respectiv, piesele lui Boulez sau ale altor compozitori de avangardă.

Volumul dictat secretarilor și stilizat de aceștia are caracteristică vivacitatea și dovedește o uimitoare fidelitate a memoriei. Orice ajutoare documentare va fi primit Rubinstein, cele mai multe detalii care colorează amintirile sînt date de acel „obositor” și surprinzător proces de rememorare.

Cartea cu dimensiuni masive — 600 de pagini, format mare — călătorește prin șase decenii, din timpul primului război mondial pînă astăzi. Ritmul amintirilor are o explicabilă inegalitate. Se opreste îndelung, aproape două treimi din volum, asupra primului deceniu de după cel dinții război mondial — așa-numitele *années folles* — accelerează progresiv pasul, străbătînd tot mai repede anii premergători celui de-al doilea război, perioada războiului, ultimele trei decenii.

Impresia de ansamblu e de lectură atrăgătoare și — parțial — dezamăgitoare. Temperament prin excelență extravertit, Rubinstein își narează existența ca pe un spectacol policrom, cum a și fost, lasă să se perceapă bucuria cu care trăiește evenimentele, păstrează proaspete și momentele rare de iritație ori de eșec, vechile antipatii sau maliții.

Reimplîndindu-se cu neascunse delicii în evenimentele scurse, filmul existenței artistice și mondene are capacitate de captatie. Narațiunea reelaborată și absentă unor daruri mai particularizate de poveste

tor tind să facă textul incolor, dar mobilitatea și anecdoticul intervin în chip fericit. Replica promptă și spirituală pare a fi fost mereu apanajul lui Rubinstein. Evenimentele sînt concentrate foarte adesea anecdotic, au haz, sînt uneori revelatoare pentru o situație sau un om. Sinceritatea e accentuată de distanța în timp, apare și ca o trăsătură de caracter. Se aplică la viziunea socială și politică — sumară — și la propria vocație. Pasionat de muzică, Rubinstein nu ascunde că, chiar în anii de apogeu, a avut tendința să escamoteze dificultățile, să evite eforturile, exercițiul îndelungat.

Ceea ce apare treptat insuficient, supărător chiar, este modul superficial în care muzicianul vorbește mult despre turnee, concerte, puțin și palid despre muzică. Clipele de autosondare sînt și ele rare. În raport cu austerul, interiorizat Menuhin, diferența de structură e totală. Nu lipsesc observațiile tehnice, aprecierile cu privire la cîte un compozitor, și mai frecvent, la interpreți. Ele se pierd în filmul viu colorat, care înșiră întîmplări și mondenități.

O autoobservație, influențată poate de titlul filmului alcătuit cu privire la Rubinstein de către François Reichenbach, identifică la sfîrșitul unui capitol, o trăsătură majoră, care face din cele 600 de pagini altceva decît un text de autocomplacere mondenă, pe alocuri snobă: „M-am născut cu un dar foarte prețios: să fiu în stare să văd mereu cu alți ochi lumea în care trăiesc. Viața a fost și rămîne pentru mine un basm; multumesc zilnic providenței că mi-a îngăduit să iau parte la el”. Reverberațiile acestei bucurii de viață ingenuă, lipsite de filistinism, vitalizează și filele masivei autobiografii. Cîteva fraze care vorbesc de redescoperirea muzicii indică și altă dimensiune: „Acuma” (în ultimii ani, n.n.), mărturisește Rubinstein cu simplitate, „domnișoara Whitestone mi-a revelat toată sublima muzică de cameră a lui Mozart, Haydn și Beethoven, cu nenumărate combinații de coarde și suflători, de care nici nu auzisem.” Aproape orb, ca și Haendel, Rubinstein găsește aici accente noi, aproape umile. Ele indică straturi pe care autobiografia colorată n-a avut răgazul să le exploreze.

Silvian Iosifescu

ABSENȚII

ABSENȚII este o carte care nu s-a scris — cel puțin aceasta, la care ne referim — dar are autor, subiect și foarte multe personaje: toți autorii și toți traducătorii lor, semnari împreună ai cărților care „n-au încăput” în această fereastră săptăminală și, deci, titluri ne avute în vedere de însemnările noastre. O carte cu foarte multe pagini. Pentru că în România se traduce mult, din ce în ce mai bine și, ceea ce e și mai important, se acordă preferință operelor cu adevărat valoroase; singurele în măsură să ridice calitatea schimburilor culturale și să angajeze literatura noastră într-un dialog viu, folositor și divers cu celelalte literaturi.

Cronicarul e obligat să se oprească, săptăminal, la o singură carte, dar, în 1980, au fost săptămîni cu cinci și chiar opt apariții editoriale. Nu știu — și nici nu vreau să aflu, pentru că în 1981 îmi doresc un climat literar mai bun — cum își selectează adevărații cronicari cărțile despre care scriu. Presupun că e vorba de afinități și comunicări (nu telefonice) mai elevate cu respectivii autori. Mai presupun că e vorba și de un anume program estetic foarte clar, către care criticii își orientează cunoașterea și cercetarea. Nu mai presupun și altele, pentru că acestea sînt prea presupuse de toți.

În ce mă privește, am ales, din această pricină, o altă cale, mult mai comodă: să fac, atît cît mă pricep, simple interpretări de texte, ajutînd cititorul să privească odată cu mine prin aceeași fereastră spre lume. Dificultăți și riscuri există și-n acest caz: apar cinci sau opt titluri pe săptămîna, unele cu text interesant și bine tradus, dar foarte puține sînt însoțite de aparat critic, iar cînd există obisnuitele prefete, foarte frumos scrise, nu-ți spun ceea ce te interesează cu adevărat despre opera respectivă sau despre autorul ei. E firesc ca traducătorul să știe (e obligația lui) cele mai multe lucruri despre paginile pe care obosește. Mulți, însă, sînt numai traducători, lăsînd prefetele în seama celor specializați în această ramură foșnitoare. Avem, astfel, multe traduceri, dar am realizat foarte puțin în domeniul interpretării lor critice. Uneori preluăm interpretarea altora și e bine, dar aceasta nu este interpretarea noastră. Există zeci de literaturi, ca să nu mai vorbim de autori, despre care nu avem nici un fel de referință. Nu manuale școlare, nici dicționare docte, utile, dar „născute” din altel, prin endogenează. Ne trebuie cercetări sincere, aolcate, făcute cu pasiune. Avem prea puține, și observația mea este o dorință și o sugestie pentru toți, inclusiv pentru editori și redactori de carte.

FEREASTRA aceasta nu s-a vrut niciodată o cronică de traduceri, ci de carte străină. Gratularea unuia sau altuia dintre traducători cu un calificativ n-a fost decît o acoladă protocolară. Astfel de cronici de traducere au nevoie de cite o autoritate pentru fiecare limbă în parte, însă nu sînt de mare folos cititorului obisnuit: în laboratorul de echivalare a cuvintelor intră cine vrea și, ca în *Gargantua*, rămîne cine poate. Problematika traducerii este un capitol aparte și, cînd am simțit nevoia să-mi spun părerea, am spus-o. Ceea ce nu am spus niciodată este fenomenul ingrijorător al dispariției (adică retragerii) poetilor noștri din traducerea poeziei. Motivele sînt multe, nu-și au locul aici, dar evidenta e limpede: locul a rămas aproape gol și, firește, a fost umplut

cu traducători care stăpînesc foarte bine limba din sau în care traduc, dar nu au nici un fel de vibrație la vers, traducerile lor trădînd totul, rămîind joase și neinteresante. Să fie, oare, poezii noștri, atît de grăbiți cu universalizarea lor, incît nu mai au răgazul de a se apleca asupra unui poet din alte țărîmuri pentru a-i pune vestimenta românești frumoase și sonore? Am ajuns să-i numărăm pe degete pe cei care mai „croiesc” astfel de vestimenta și nu avem miini să-i socotim pe cei nechemați spre poezie, uneori atît de grăbiți, incît, ca să-și facă loc, trec și-i neagă pînă și pe poezii noștri de demult sau de mai curînd, cei care au tradus în echivalarea semenilor lor de mai departe: Cosbuc, Blaga, Arghezi, Voiculescu, Pillat, Perpessiciu... Dar, despre astfel de lucruri ne vom ocupa, poate, cu un alt prilej.

Nu am făcut, acesta-i singurul adevăr, nici o selecție programatică a traducerilor de care m-am ocupat. Cu un amendament ce se divide în trei „ramuri”: am ocolit reeditările, autorii mai puțin interesați și traducerile slabe. Nu întotdeauna, pentru că și acest „program” este imposibil de respectat cu strictețe. Un ram frînt, dar ocrotit mereu, îmi spune să-l adaug: am mai ocolit, nu întotdeauna — trei „ferestre” într-un întreg an! — cartea din spațiul hispanic unde, îngăduțîndu-mi-se micul orgoliu, mă simt ca don Segundo Sombra în nesfîrșitul pamei, ori ca Aureliano Buendia în Macondo.

CARTILE care ne vin, însă, din lumea hispană sînt din ce în ce mai multe și mai interesante. Întreaga Europă citește, azi, literatură hispano-americană și spaniolă, surprinsă de valoarea, (înuta și nouitatea ei estetică. La noi se merge încă la intimidare, ceea ce nu-i firească și încă se mai judecă întregul spațiu ca un tot unitar, ceea ce nu-i bine: din punct de vedere lingvistic, aceste pămînturi sînt unitare, dar mai apoi încep să se despartă — nici cuvîntul nu mai e același, nici preocupările, nici temele, nici mijloacele de tratare — și, în cele din urmă, în loc de un singur spațiu, avem peste douăzeci de spații mai mici. Le putem privi ca un tot, dar trebuie să le interpretăm cu particularitățile și timpul lor, separat.

Revăd acum, pe pragul sfîrșitului de an, cărți, autori și traducători de care nu m-am ocupat: *absenții*. Nu i-am numit, nu are rost să-i numesc nici de data aceasta. Odată, într-o țară din Suduri, un prieten, poet și critic, a lucrat mai bine de un an la întocmirea unei antologii a poeziei din țara sa, nemulțumit, în cele din urmă, atît de piesele selectate, cit și de imposibilitatea includerii unor poezi în acele pagini. Noctambuli amîndoi — îmi dăduse găzduire la el, acasă — discutam pînă la cele mai tirzii ceasuri, fără să găsim soluții salvatoare. În zorii unei zile, însă, prietenul meu mi-a zîmbit triumfător, mărturisindu-mi că a găsit rezolvarea. Mi-a întins pagina de gardă a viitoarei sale cărți și am citit: „Această carte se dedică, în semn de omagiu, poetilor care nu figurează în ea”. Urma semnătura: fără tremur de mină. În schimb, eu am înmărmurit și i-am explicat că nu-i bine să mai meargă pe stradă singur.

Dacă vom mai privi sau nu împreună prin această „ferastră”, eu țin să-i asigur pe cititori că nu sînt în stare de atît umor negru. La mulți ani!

Darie Novăceanu

Apropiînd

CA ORICE provincial, aveam despre Tropice o idee vagă în formă de palmier... Fil atent, mi s-a spus, fii atent, cînd vei trece Tropicul Capricornului vei simți o mică zdruncinătură fiindcă linia asta nu-i chiar atît de imaginară cum ai învățat tu la geografie.

Și iată că pe la 7000 m altitudine, stewardesele ne și oferă să completăm niște formulare (ne aflăm între Montreal și Havana); trebuie să declarăm sincer, dar în limba spaniolă, ce anume, ce obiecte pretioase ori explosive avem asupra noastră. Eu scriu acolo doar numele, prenumele și profesia. Zarurile sînt aruncate, fie ce-o fi. Scriitorul este un tip care fură imagini cu irisul și le dezvoltă cu mintea.

Dar să nu uit aeroportul din Montreal; cit de siderat părea la orele șase după amiază, ploaia mărunță cu picături bleu și adierea unor zăpezi din filme. Într-o escală prea scurtă ne-am autosugestionat plămîinii cu oxigenatul aer canadian și n-a fost cu puțință să ne rătăcim în acel Babel de crom mișunînd de călătorii cu teluri lungi, eleganți și imperturbabili ca ambasadorii. Fiindcă pe-acolo este totul programat. Chiar și tranzitul.

Scoși și purtați din burta avionului de un dromader cu picioare telescopice, eu și compatriotul meu, nemalpomenitul vorbitor de șase limbi străine, scriitorul Aurel Covaci, fără să atingem cu placheurile solul Americii, ne pomenim ca Alice în Țara unui free-shop unde, la apropierea noastră, flacoanele de Dior, Diorella și Jidji, de proporții ciclopice, roșesc de valoarea exorbitantului lor preț. Aceste semne de bună creștere ne-au plăcut mult și ne-au smuls un suris bărbătesc.

Am plecat de la Praga în plină după-amiază, pe la orele patru, și după oot ore de zbor pe deasupra tuturor patimilor și greșelilor omenești, avînd în față un perpetuu Vest luminos, la Montreal pendula cosmică bătea de șase ori și zece minute... Bietul meu organism lînsit de vocație intercontinentală se împotriva cu înverșunare acestei scandalose comprimări a timpului. Jugulara pulsa năbădăos. Cîștigasem, ca un dar nesperat al cerului,

Ultima redută colonialistă

șase ore de viață. Într-un avion care aleargă spre Apus se trăiește bine și mult. Recunosc public că nu m-a încercat Frica; sub noi se afla un pelsaj polar cu nesfîrșite zăpezi aparente, — norii, norii, munți de pene de ingeri, ne aflam deasupra cetelor de ingeri, colective de ingeri; și lor, ca și nouă, oamenilor, le este urîtă singurătatea. Acolo, la 10000 metri altitudine, nu m-a bîntuit nici un sentiment religios. Companiile aeriene selectîndu-și stewardesele dintre cele mai cochet exemplare, luptă foarte eficace împotriva misticismului. Dacă am angaja în biserici stewardese, Dumnezeu s-ar duce de ripă. Este, se pare, o problemă de cadru în curs de rezolvare. Chiar și setea de cunoaștere, ca să zic așa, ne-a fost potolită din belșug cu bere blondă și suc de portocale. Cu un umor fin ni s-a făcut și oarecare educație, indicîndu-ni-se în caz de incendii locurile pe unde am putea sări din avion. Atlanticul fiind destul de adînc și propice oricărui plonjon. Ca la o paradă a model, o stewardesă cu mișcări plăcute din articulațiile soldului ne-a prezentat și ultimul costum gonflabil, de culoare portocalie (se poartă portocaliul, este Anul Internațional al Portocaliului), un fel de sarafan dar fără fustă, cu o broșă cu aer comprimat la piept, cu un țigălar asortat folositor pentru a-ți decon-

spira prezența, ca om în apele extrateritoriale, și cu o splendidă lanternă roșie de alungat rechinii. Ultimele cercetări au scos la iveală adevărul că rechinii, la vederea luminii roșii, se înspăimîntă de moarte. Sarafanul se poartă numai în caz de catastrofă.

Spectacolul, oferit imediat ce lăsăm în urmă Irlanda, ne-a plăcut, și așa am ajuns la Montreal, oraș pasager prin viața noastră și, apoi, traversînd Statele Unite ale Americii de sus în jos am trecut Tropicul Capricornului despre care Henri Miller ar fi scris o carte scandalosă. N-am citit-o, nu știu, am auzit și eu de la alții.

Montrealul noaptea; un nisip luminos fosforiza sub noi, cită ficțiune! Cită risipă! În minte se încropi următorul citat din Nietzsche: „...Schopenhauer ne-a arătat cumplita groază care cuprinde pe om cînd se dezorientează brusc recunoscînd formele aparentei, cînd legea fundamentală pare să sufere o excepție în unul din aspectele ei”.

Am avut marca șansă ca deasupra New York-ului să fie cerul înourat. Și a fost bine pentru că am rămas cu imaginea casnică a acestui megalopolis, introdusă fără șocuri inutile în apartamentele noastre de cutia magică a televizorului (un grup de cristale de cuarț văzută din helicopter), la ora cînd ne roadam dulciurile, la ora televizorului, la ora cînd punem bazele sigure ale aterosclerozei, la ora cînd eu inghit hapul tranșilizant (Diazepam) pentru a deveni neutru la cursurile zilei planetare.

Zăpăceala provincialului care parcurge aceeași stradă între casă și slujbă, într-o astfel de călătorie amplă, provine din tensiunea adaptării, din fracția ordinară care are la etaj verbul a voi iar la numitor verbul a putea. Vreau să înțeleg dar nu pot, vād că nu pot și nu-mi convine să recunosc că nu pot, și așa intri pe ușa umorului tragic.

Citîsem anterior că în zonă, în septembrie, este anotimpul taifunurilor și mă bucuram în sinea mea că poate, poate, mașina de zburat va face o pană de cauciuc deasupra Americii; dar electronica exclude aventura neprevăzută. Zburăm în continuare, stewardesa ne anunță: ne aflăm deasupra Insulelor Bahamas. O afirmație făcută în întineric nu poate fi contestată și-mi notez în carnet: Insulele Bahamas. La urma urmei sînt Insulele Bahamas și nimic altceva. Îmi amintesc totuși; fără să-mi cer permisiunea nimănui, într-o noapte de acum zece ani, am fugit din mahalaua mea bacoviană în Insulele Bahamas și m-am distrat dumezeleste cu o mulțără și dimineața ceasul a sunat brutal și m-am dus la slujbă, secretul fugii mele nocturne dîndu-mi un aer de netă superioritate față de cei ce visară, să spunem, o fleică în singe sau o avansare.

Aurel Covaci îmi traducea totul lent, bonom și înțelept. Acolo unde alți călători temerari ca și noi păstrau o pungă, în buzunarul scaunului din față, noi pitîsem un clondir cu tradiționala șlibovită. Aurel Covaci se descurcă în jungla limbilor vorbite și a culturilor scrise ca un renesanțist care trăiește în secolul XX, poliglot angajat la Vatican fiindcă are și o frunte de cardinal și experiență de misionar în lumea hispanică. Și nu se teme de aterizări ca mine care trag mereu cu urechea să aud zgomotul salvator cînd avionul își scoate roțile negre de sub aripile argintii. Cred că am pierdut cu afacerea asta citeva sute de mii de neuroni. București, Praga, Montreal, Havana, Camagüey și iar Havana, Madrid, Zürich, București, chei, a fost ceva uzură, dar a meritat.

DE-ACUM începînd, impresiile se aglomerează dorindu-mi memoria. Miezul nopții, sîntem așteptați pe aeroportul José Martí. Gazdele se vor dovedi extrem de ospitaliere. Dar vom face intîi cunoștință cu clipa clocoțită a coborîrii de avion căreia Aurel Covaci i-a spus „șocul tropical”; ne aflăm într-un piston cu aburi parfumați. Curînd mirosul Cubei ne va impregna ființa, hainele, ciorapii, incuitorile valizelor: miros de ananas și cantalup, de portocală, de sare și ocean, un miros dionysiac, penetrant. În Cuba florile sînt atît de cărnoase incît ar trebui să poarte costume de baie... Formalitățile vamale sînt simple, alcătuim o delegație, nici unul din noi nu e șef. Apoi, cu 100 kilometri la oră spre Havana, pe o autostradă mărginită de o vegetație imaginată de Gauguin; fîntini de clorofilă, luminile orașului irizînd prin pupila jilavă, vorba Marței din *Cine se teme de Virginia Woolf*, mi-ar trebui niște stergătoare de parbriz pentru lacrimi, geamurile bătrînelui automobil american deschise la maximum, scot mina afară și frige, părul lung al translatoarei Cristina populează mișcător întregul habitacul, un fel de zăpăceală mă cuprinde, aveam, cum se spune, un exces de ființă. Parcă alunecam în interiorul unei banane luminoase.

Și pentru prima dată am simțit că sudoarea este fiica din flori a Oceanului; îi intuim prezența, Oceanul — acest mîting continuu de valuri în fața căruia nimeni nu scoate un cuvînt de rușinea de a nu fi ridicol. Cit am stat în Cuba

Artă grafică finlandeză

■ DOI cunoscuți artiști finlandezi: Aune Mikonnen (n. 1922) și Viktor Kuusela (n. 1925) au expus recent, în sala Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea, o serie de gravuri caracteristice pentru evoluția genului în Finlanda de astăzi. De o perfecție acuratețe tehnică, lucrările amîndurora aduc în acest sens un omagiu profesorului lor Aukusti Tuhka, adevărat reformator al graficii moderne finlandeze. Precizia, finețea, iradierea și transparențele alb-negrului, care se poate dispensa pînă și de aluzia la culoare, așază principala valoare a acestor imagini în procedura lor artizanală, în consens dealtfel și cu realizările finlandeze din domeniul artei decorative și aplicate.

Aune Mikonnen este un pasionat pelsagist, de factură romantică, de un lirism intens și pur. Motivul copacului, ca și în pictura și grafica romantismului, domină la Mikonnen. Asociat cu motivul cerului,

al lacului, al parcului, copacul gravurilor lui Mikonnen parcurge o gamă de sentimente nostalgice pe care artistul le exprimă totuși în formulări tonice, fără mari distanțări interioare. Copacii lui nu devin simboluri, ci sînt mai curînd portrete, cu pătrundere studiate.

Întîlnim pelsaje și la Viktor Kuusela: la el însă predomină o esență narativă care nu exclude simbolul, nici alegoria. Această trăsătură se confirmă și prin treptata trecere a interesului lui Kuusela de la pelsaj către ilustrația de basm. Ciclul *Frumoasa din pădurea adormită*, evocînd colțuri de natură finlandeză, este populat cu personaje gracile și făpturi feerice care amintesc de momentul Iugendstilului finlandez de la începutul veacului.

Amelia Pavel

depărtarea: CUBA

Meridiane

Oceanul a rămas liniștit; aproape de țarm el este prietenos și familiar. Se spune că atunci când Oceanul este neted, și Herman Melville doarme fără griji.

Numai de-a lungul Maleconului care încinge Havana cu un dig de beton mereu lovit de mercurul apei, a doua zi am văzut ferestrele clădirilor purtând semnele unei posibile enervări a Atlanticului; fișii de hirtie lipite pe sticlă și vitrine în toate sensurile, la toate etajele. Asta mi-a adus aminte de copilărie, de război, de suflul exploziilor și că Moby Dick mai izbește uneori cu coada-i supranaturală...

Lumea Tropicelor este șocantă pentru orice european, cu atât mai mult pentru unul din nord; locuitor care primește Crivățul în obraz și rafalele de zăpadă îmi astupă gura, iată-mă în Țara-fără-iarnă, unde arborele flamboiant seamănă cu un incendiu real, nu-i de glumit, sint o uimire din cap în picioare, un gura-cască. Evit denumirile exotice, le cunosc-teți din cărți, dar nu știți ce valoare extraordinară are Briza. Ea vine la întâlnire zilnic, liceeană răcoroasă, te îmbrățișează, îți pansează rănilor, te învăluie; briza este o ființă punctuală, e tină, subtilă, liberă. În jurul orelor trei după amiază te așteaptă la colțul străzii. La Havana există străzi cu briză și străzi fără briză, parcurgi un calup de căldură apoi un calup răcoritor, asta în funcție de arhitectura orașului, o metropolă dintre cele mai frumoase din America Latină.

Perla Antilelor se numește Cuba. Cuba este teritoriul liber al Americii Latine, cum cu justificată mândrie anunță radio reloj aproape din minut în minut.

Ne instalăm la Habana Libre, un fost Hilton cu 25 etaje și cu o piscină în care se vorbesc destule limbi europene, bulgărească, cehă, germană, maghiară. Piscina se află la primul etaj. Cu un lift special coborim la piscină direct în slip. Serviciile sunt fără cusur. Absolut toate. **Please do not disturb; Please ser.ice this room.** Atîrni cartonul pe care scrie așa ceva, afară, pe ușă. Și dorința ți se îndeplinește. Dar pînă să ajungem aici începem lupta cu fusul orar. Ceasul nostru biologic pus atât de bine la punct de cei mai pricepuți ceasornicari valahi își face de cap. Pe la orele 14 în organismul nostru cobora seara balcanică, pofta de somn și de pernă, pofta de Baudelaire și pofta de poftă. Pe la două noaptea Aurel Covaci mă interpela la telefon, Ovidiu dormi? Nu, răspundeam, în provincia mea răsăriteană cîntă cocoișii. Hai să bem o cafea, hai, spuneam și urcam la patru sprezece cu unul din cele șase lifuri rapide, spre uimirea liftierei, aleasă la miezul nopții ceva mai în vîrstă. Asta a durat vreo trei zile, jocul ne-a plăcut și cînd ne-am adaptat, la întoarcere, Atlanticul ne-a cerut înapoi orele de viață cîștigate și, în Spania, unde am zăbovit 12 zile, lumina s-a amestecat din nou cu întinericul în ființa noastră.

În Cuba: documentare și cunoaștere; să ne povestim despre cum și ce scriem; despre curaj și valoare; despre sensibilizarea receptorului de cultură; cine sintem, care este statutul scriitorului și mai ales misiunea lui: cit de adînc forează în viața socială; să stabilim contacte și prietenii; să luăm pulsul vieții reale, să aflăm simburile adevărului; și așa mai departe. Prin ultimele cuvinte înțeleg și deconectare și vacanță: cubanezii sint veseli, supli și ospitalieri; parcă au supt de la sinul dirz al mamei dansul și muzica.

Și acolo, la Tropică, săptămîna începe ca și la noi, tot lumea. La UNEAC discutăm un **Plan de trabajo** pregătit cu minuție și discernămint: fiindcă dialogurile noastre vor alterna cu momente de deconectare. Avem vreme să ne îndrăgostim de lucrurile trecătoare. Să părăsim Cuba cu nostalgie; la marginea orizontului minții mele se profilează acum și palmieri și cocotieri cu talia prelungă; și Lucrarea Oceanului la plaja Santa Lucia, nisipul orbitor ca portelanul, scoicile imense și feminine cu deschiderea lor roză și împurpurată; apa nefirească de limpede, caldă, primitoare, eram trei scriitori acolo și înotam, trei puncte vii în nesfîrșirea lichidului amniotic, lichidul Dintii care a zămislit viața. Și alte mii de amănunte care m-au îmbogățit.

Aș putea vorbi despre: Havana văzută de la etajul 13; Havana mergînd pe jos, la întimplare; Cuba dulce și Cuba acrișoară; Cuba călare pe cai pur singe (la Camagüey, pîntenii melodioși, lasourile la șold și stilul înconfundabil, relaxat, de a locui pe spinarea armăsarului în goană, am făcut minunate fotografii); Cuba — zgomote de noapte în cîmpia caldă (păsări stranie, greieri enormi și broaște cu o detență grozavă, șopîrle mimetice pe ziduri, zumzetul gingăniilor, aerul condiționat, ce atmosferă descinzînd parcă din Noaptea Iguanei); Cuba tipărită și Cuba vorbită; Cuba — program și libertate. Și aș mai putea vorbi încă despre multe, impresiile mă asaltează pulverizîndu-mi orice tentativă de sistematizare nemțească. De aceea mă voi exprima ceva mai oriental și întîmplător, amintindu-mi că în grajdul cailor de rasă de la Camagüey, la orele 11, cînd se schimbă finul în cîntec vizitei noastre, cînta ABBA. Era într-o joi, la un fect conac, Granja, unde am primit și o lecție de înaltă călărie. Cred că și Alexandru Macedon și-ar fi ales de acolo un armăsar, un pachet de nervi sub o piele sensibilă, cu nări ase-

Havana

mănătoare unor țevi de eșapament, ceva nobil și mindru, și l-am întrebat pe călăreț de ce poartă cuțit la șold și mi-a răspuns, o, doamne, cum să uit, știți ce mi-a răspuns? Ca să cojesc o portocală, dacă-mi iese-n cale.

Viața la Tropică: lumină, căldură și apă; simbolul rădăcinilor izbucnind pretutindeni, perforînd asfaltul, cătărîndu-se pe ziduri, circulînd subteran în căutarea unei ieșiri, în căutarea sărurilor, fabricînd frunze enorme și această minune de fruct, nuca de cocos, cu un miez de apă rece, rece, cu proprietăți tămăduitoare; cum arde Iarba de Guineea pe marginea șoselelor, e o luptă continuă cu vegetația, cu armatele de clorofilă care înaintază; translațiunea Cristina ne măturisește: dormeam, într-o după-amiază, dormeam și m-am trezit auzînd cum cade zidăria.

Viața la Tropică: deodată îți iese în cale înaintînd leneș, ca o plantă de acvareu, o mulătră cu o floare roșie în păr; înaintează ca o undă de origine necunoscută; o energie armonioasă care vine, te atinge și se pierde în tandrețea universală pentru a procrea acolo fructe tropicale. O întîlnești oriunde; fumează liniștită în holul hotelului Habana Libre; expune obiecte de artizanat în Piața Catedralei San Cristobal de la Habana. Am trecut fraudulos peste granița un flacon cu esență de lacrimi de gelozie. Cînd vreau să-mi reamintesc de străzile minunate ale Havanei, beau o picătură din licoarea asta. Alte declarații nu mai am de făcut. Sudul amplifică dragostea. Irizează reveriile; iată un negru stînd pe scaun, un negru cu obrazul smochinî, în plină stradă, făcîndu-și vînt cu un evantai ca o aripă de fluture; desigur, descinde dintr-o pagină de Graham Green; stă ore în șir, privește, unde privește? Trei fete sumar îmbrăcate, de o frumusețe excesivă, fumează din aceeași țigară în holul celor șase lifuri; mulți intră seara aici, la Habana Libre, să tragă o dușcă de aer condiționat. Da, tutunul cubanez este minunat dar țigările cam scumpe. Cafeaua de la etajul 25, unde luăm masa, pare o băutură miraculoasă; explodezi de luciditate; într-un colț al marelui restaurant se află un pian, lingă pian o pianistă și doi violoniști. Ei toți cîntă cu discreție; în pauze violoniștii fumează havane; uneori havanele se sting dar ei fumează economic înainte, parcă fumează de 25 de ani aceeași havană.

Viața la Tropică: ananas, fructa bomba, anon, toronja, suc de mandarine, înghețată cu miez de nucă de cocos, scoici, biftic de zebu, supă polineziană; și cite cinci dușuri pe zi, banane prăjite; lan-gustă și guyaba; La Tropicana bem **Mohito** cu **Yerba buena**, băutura preferată a lui Hemingway; mari elevatoare pe instituții, le vîd de la etajul 13; mango

și, ca un factor comun, gheața. Cîteva cuburi de gheață într-un pahar cu **Havana Club** și instantaneu ești prieten cu toată lumea. Și gîndul îți zboară la nebunii sub palmieri, de ce să nu fii sincer și uman. Totul la discreție; urcam la masa de prînz cu **pantalonii de mincat mult**; mi-am însușit banane cam pentru o sută de Crăciunuri de-ale noastre. Și ananas. Toți europenii de pe acolo făceau la fel fiindcă erau balcanici și răsăriteni ca și mine.

Să nu uit: instalarea în hotel mă pune în situația de a recunoaște că sint un ignorant în materie de mare confort. În definitiv am venit aici să învățăm. Și ca să-mi aduc aminte am făcut fotografii. Developez la întimplare; un băiat sare într-un picior jonglînd cu o cutie de conserve de fasole cu costiță; un nevinovat dans gastronomic printre coloanele unei vile în care s-ar putea să locuiască el. Ori s-ar putea să nu locuiască el acolo. N-am întrebat. Plouă ca la Tropică cu bucăți de apă; un alt copil folosește pri-lejul fericit și, gol puscă, face un duș regulamentar; are un săpun de rufe în mină. Parcă aș fi fost eu mic alergînd după stropitoarea comunală pe strada mea cu praf de august.

Despre muzica persuasivă a Perlei Antilelor mă abțin să vorbesc; citiți în acest sens **Radiografia Pampei** de Martinez Estrada.

DAR, cum spuneam ceva mai înainte, Cuba n-a fost numai vacanță, deși există și această formă de cunoaștere prin vacanță; am îndeplinit un **Plan de trabajo** eficient; cuprîndem o arie largă de documentare culturală; Vizita la Muzeul Național de Belle Arte, la Muzeul de Arte decorative; contacte minuțioase cu personalități marcante: Angel Augier, vicepresedinte al UNEAC; (Nicolas Guillen era plecat la Moscova în întîmpinarea cosmonautului cubanez Tamayo); dubla întîlnire de la **Casa de las Americas**, o instituție cu largi reverberații în toată America Latină, și cu încă ceva pe deasupra; Garzon Cespedes se leagănă în fotoliul balansor, e tinăr, e poet, e orator, e directorul cu propagandă; ni se oferă discuri și cărți; aleg vocea lui Gabriel Garcia Marquez. Conversăm și cu Roberto Fernandez Retamar, poate viitorul director; tip înalt, de hidalgo, fumează havană, distins; are anvergură spirituală și o forță de analiză a fenomenului cultural de-a dreptul spectaculoasă.

Vin la rînd revistele: „El Caiman Barbudo”, cu preocupări predilecte pentru literatură tinerilor, cu o grafică abundentă; sintem pozați din diverse unghiuri cu un Nikon; „La Nueva Gaceta” și revista „UNION”, Luis Marré și Otto Fernandez sint directorii clarvăzători ai celor două publicații; ne întîrîm cordial la o

masă rotundă; avem probleme și realizări asemănătoare. La „**Editorial Arte y Literatura**” aflăm că Sadoveanu, Rebreanu, Cezar Petrescu, Titus Popovici și Eugen Barbu au căpătat deja un corespondent în limba spaniolă. Spre a satisface interesul editurii alcătuim o listă (subiectivă?) cu cei mai reprezentativi scriitori români contemporani. Traducerile trebuie să fie reciproce. Din ființa lui Aurel Covaci face parte integrantă o geantă de piele purtată pe umăr; o tolbă din care, ca Ivan Turbincă, scoate și scoate tot ce ai nevoie; le arătăm cubanezilor ce a tradus el din literaturile hispanice; sint impresionati; să-l traduci pe José Marti? Păi, domnule, dumneata ai un pașaport permanent pentru Cuba!

Cunoaștere reciprocă și vacanță, crescători de vite, redactori, ceramisti (la Camagüey), nesfîrșite lanuri de canya și impresionanta fabrică de zahăr APANAMA, un monstru întunecat care produce dulcea zăpadă cubaneză, folcloristul Santos Hernandez Hernandez, un poet țaran căruia eu îi spuneam Hernandez bis, dar și marele poet Eliseo Diego, delicat degustător de fineturi lirice și calambururi, un spirit acid, penetrant (el avea să ne însoțească și la Casa Hemingway, acolo am vorbit în șase ochi vrute și nevrute), un spectacol de amatori cu patruzeci de chitare într-o grădină de vară, dar și un prînz „La Torre” unde icrele negre sint urcate la etajul 31, Havana e și mai minunată cînd guști puțin caviar, apoi cunoștințe întîmplătoare în piscină, lectura revistelor, **Siberiada** la cinematograful super aglomerat, lumea străzilor de noapte și lumea străzilor de zi, munca și odihna Cubei, cartierele rezidențiale potopite de flori, Portul cu nostalgiile, gratiile de la ferestrele parterelor mincate de acizii Oceanului, două întîlniri cu artistul plastic de origine română Sandu Darie și **Tropicana** cea fără egal pe continent.

Un voiaj cu avionul în provincia Camagüey, sute de kilometri cu mașina prin savană, Plaja Santa Lucia și iar un hotel cu piscină și iar conversații și noi cunoștințe dintre care se desprinde personalitatea lui Raul Gonzales de Cascoro, de două ori laureat al **Caselor de las Americas**, **Piața Agramonte**, soarele necruțător, norii ca niște turme de zebu...

Pretutindeni un efort tensionat de reînnoire revoluționară. Cuba înfiptă ca o cheie între cele două Americi. Cuba aparținînd Cubei.

Luni seara, pe 6 octombrie, plecăm la Madrid; publicînd aceste însemnări fugare se înțelege că am ajuns acasă.

Ovidiu Genaru

Un sondaj al lui Federico Fellini

● Această fotografie ilustrează un interviu acordat de Federico Fellini ziarului „Messaggero” în legătură cu situația cinematografiei italiene. Celebrul regizor a efectuat timp de câteva săptămâni un sondaj, vizitând personal 18 cinematografe de categoria întâi și a doua, situate în centrul și la periferia Romei, în orele de vîrf — între orele 7 și 9 seara. „Spectacolul unei nenorociri, al unei catastrofe apocaliptice acționează întotdeauna electrizant asupra mea — declară Fellini. Este ceea ce am simțit vizitînd a-

ceste 18 săli de cinema. Sute și sute de scaune goale, sălile arătau ca punțile unor vapoare scoase din uz și destinate topirii metalului. Am avut senzația că pămîntul a devenit brusc pustiu, iar aparatele de proiecție continuă să funcționeze din inerție”. Fellini consideră că principala cauză este „lada cu miner numită televizor”, apoi „violența, teama italienilor de a ieși seara din casă”, în sfîrșit, degradarea cinematografiei italiene care „în ultimii zece ani s-a scufundat în abjecție și prost gust pînă peste cap”.

N.V. Kuzmin, la 90 de ani

● Graficianul Nikolai Vasilievici Kuzmin a fost distins cu medalia de aur a Academiei de artă a U.R.S.S. pentru lucrările sale din ultimii

ani — ilustrațiile la cărțile lui Pușkin, N. Leskov și N. Kurganov. În vîrstă de 90 de ani, artistul măturînd, într-un interviu, că a început să deseneze la vîrstă de 15 ani. Scriitorul său preferat: „Toți cei cărora le-am ilustrat operele, dar în primul rînd Pușkin”. Kuzmin a predat de curînd editurii „Sovietski Pisatel” manuscrisul cărții **De mult și nu de mult**, cuprinzînd amintiri, articole despre literatură și artă, precum și numeroase ilustrații, printre care acest portret caricatural al lui Pușkin.

Centenar Giovanni Papini

● În Italia au debutat manifestările legate de sărbătorirea la 9 ianuarie a.c. a centenarului nașterii scriitorului și ziaristului Giovanni Papini (1881—1956), întemeietorul publicațiilor „Leonardo”, 1903, „Lacerba”, 1913, pasionat partizan al unei rennoiri a culturii italiene prin eliberarea ei de pozitivism. Spirit neliniștit, uneori veleitar, el a fost acuzat de Antonio Gramsci de „diletantism moral”, în timp ce Carlo Salinari l-a definit drept „rebel conformist”. Opera sa e un document al itinerarului moral și intelectual,

dominat de crize și incertitudini, parcurs de generația scriitorilor italieni formați la începutul secolului al XX-lea. Semnificativă în acest sens este autobiografia sa spirituală **Un om sfîrșit**, 1912 (tradusă în românește de G. Călinescu într-o splendidă versiune). Din celelalte lucrări ale scriitorului italian, amintim: **Tragicul cotidian**, 1903, **Amurgul filosofilor**, 1906, **O sută de pagini de poezie**, 1915, **Istoria literaturii italiene. Secolele al XIII-lea și al XIV-lea**, cu interpretări inedite, **Jurnal**, 1962.

„Muzeul romanticului”

● În micul orașel Starii Krim din Crimeea există o casă care adăpostește un muzeu destul de neobișnuit intitulat: „Muzeul romanticului”, dedicat lui Aleksandr Grin (pe numele adevărat Grinevski). Talentul său avea să se afirme deplin în anii ’20, cînd și-a scris cărțile cele mai importante: **nuvela Velele roșii** (1923), **romanele Inima pustului, Drumul către nicăieri, Plutind pe valuri, Lumina scintiletoare** (1923—1929). Grin a murit în 1932, la vîrstă de 52 de ani, în casa din Crimeea care avea să-i păstreze memoria. Împlinirea a o sută de ani de la nașterea acestui scriitor (în imagine — un portret

gravat de Boris Markovici) a fost marcată printr-o serie de manifestări omagiale și prin publicarea unor texte inedite.

Amintirile pariziene ale lui Rolf Liebermann

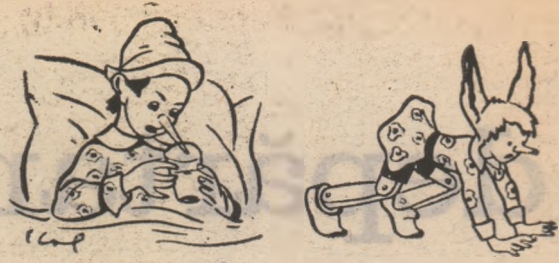
● După șapte ani cită durat directoratul său la Opera din Paris, Rolf Liebermann (devenit celebru prin „reînvierea”, la Hamburg, a operei ca gen de spectacol și de muzică) a publicat o carte de amintiri: **En passant par Paris Opéras**. Scriind-o, el n-a respectat întocmai regulile genului. Memoriile sale vizează în primul rînd să lămurească concepția pe

care el și-a făcut-o despre operă, circumstanțele opțiunilor sale estetice, itinerarul pe care nu l-a urmat, ci l-a imaginat, l-a construit. Noțiuni tehnice sau anecdote fără complexitate, puneri la punct sau reflecții teoretice oferă tot atîtea aspecte ale artei și științei sale de creator, animator și director al unei instituții cu vaste tradiții.

Premiul Louis Delluc

● În unanimitate, juriul premiului Louis Delluc și-a desemnat laureatul pe anul 1980: Alain Cavalier pentru filmul **Un étrange voyage** în care Jean Rochefort interpretează rolul unui bărbat pornit să-și cau-

te mama dispărută în timpul unei călătorii între Troyes și Paris. Alain Cavalier, în vîrstă de 49 de ani, a cunoscut succesul de la primul său film, **Le Combat dans l'île**, cu Jean Louis Trintignant și Romy Schneider.

Pinocchio în 1981

● Pinocchio, marioneta de lemn cu nasul la fel de lung ca și minciunile-i nevinovate, va fi obiectul unui jubileu național în Italia: în 1981 se împlinesc 100 de ani de cînd Carlo Collodi și-a creat personajul, descriindu-i aventurile într-un foileton imaginat pentru o revistă destinată copiilor și apoi în cartea devenită familiară micilor și marilor cititori din multe țări. (În imagine: ilustrații din **Pinocchio**, ediție italiană din 1954). Aventurile lui Pinocchio au fost traduse în 87 de limbi — el a fost erou în șase filme, inclusiv unul de Walt Disney, a apărut în 400 de emisiuni de televiziune — și au constituit subiectul citorva sute

de disertații de doctorat. Fundația Carlo Collodi, prezidată de profesorul Anzilotti, a lansat o colecție pentru realizarea unui monument al lui Pinocchio. Rezultatul a fost neașteptat: cu banii trimiși de „prieteni lui Pinocchio” au fost ridicate două statui și a fost amenajat un parc de distracții în cătunul natal al autorului, situat lângă Pescia, în Toscana. Anzilotti a declarat că cel mai bine s-a vîndut cartea despre Pinocchio în țările sărace, unde aparent absurdă parabolă a marionetei care-și seamănă bănuții de aur în cîmpul minunilor pentru a recolta o avere i-a impresionat pe dezmosteniții rînduicilor lumii.

„Literatur und Kritik”

● Revista austriacă de literatură și critică și-a sărbătorit împlinirea a cincisprezece ani de apariție publicînd un număr dublu (149/150), cu un conținut deosebit de substanțial. Cuvîntul introductiv, semnat de ministrul federal al învățămîntului și artei, dr. Fred Sinowatz, subliniază că cele nouă mii de pagini tipărite cit însușează numerele apărute pînă acum ale revistei constituie o adevărată „enciclopedie a literaturii austriece, a tendințelor ei de dezvoltare manifestate în acești cincisprezece ani”. Cea mai mare parte din numărul jubiliar este constituit din materialele simpo-

zionului internațional ținut la Viena în mai 1980 sub titlul „Orasul și urbanitatea în opera lui Robert Musil”. Intervențiile publicate aparțin unor renumiți cercetători și exegeți ai literaturii marilor scriitori, inclusiv cancelarului federal al Austriei, Bruno Kreisky, al cărui cuvînt de deschidere a constituit un omagiu de înaltă calificare și o puternică incitare la noi abordări ale vieții și activității celui ce a scris **Omul fără înșușiri**. În completarea numărului său jubiliar, revista publică o serie de recenzii și comentarii la cărțile despre Musil nou apărute.

Un spectacol în două seri

● Versiunea scenică a romanului **Nicholas Nickleby** de Charles Dickens, introdusă recent în repertoriul lui Royal Shakespeare Company, este mai mult decît un succes. În adaptarea semnată de David Edgar, **Nickleby** este o piesă în două părți, prezentată în seri consecutive. Spectacolul, regizat de Trevor Nunn și John Caird, este un exemplu de folosire fericită a unor resurse limitate. Cele aproximativ 140 de personaje își fac

apariția de-a lungul celor două seri, fiind interpretate de numai 43 de actori. Uneori același actor susține două roluri în aceeași scenă. Decorurile sînt montate pe platforme mobile și mișcate după necesități, astfel încît acțiunea nu se întrerupe nici pentru o clipă. În imagine: scenă din spectacol cu Roger Rees (Nickleby), Suzanne Beckwith (Fanny Squeers) și Julia Peasgood (Tilda Price).

Mahatma Gandhi — o biografie

● La New Delhi au început filmările pentru o biografie cinematografică a lui Mahatma Gandhi. Dacă filmul va fi terminat (în ciuda controverselor, încă neîncheiate, cu privire la oportunitatea unei asemenea abordări a personalității acestui conducător al luptei de eliberare națională a Indiei, asasinat în 1947), el va constitui împlinirea unei vechi dorințe a celebrului actor, regizor și producător britanic, Sir Richard Attenborough. Inspirat din biografia lui Gandhi publicată de Louis Fisher a-

cum 18 ani, filmul va avea însă la bază un scenariu scris de John Briley, cunoscut și ca scenarist al filmului **Cromwell**. Rolurile personajelor indiene din film vor fi interpretate toate de actori indieni sau anglo-indieni (Ben Kingsley, Rohini Hattangadi, Sardar Vahlbhai Patet, Saced Jaffrey). Rolurile de europeni și americani, de relativ mică întindere, vor fi susținute de actori cunoscuți din Anglia și S.U.A. (Laurence Olivier, John Gielgud, Candice Bergen, Gene Hackman).

Am citit despre...

Belotă, iubire, nebunie

● DUPĂ trei romane primite cu răceală de confrății întru critică, ba chiar, scris și de propriul său frate, John Leonard s-a decis să renunțe la acest gen literar, să-și comunice trăirile și îndurările prin suita de confesiuni despre cotidian din „The New York Times” și prin vechia și incertă sa modalitate de exprimare, cronică de carte. Cităm, zilele trecute, despre **Coridoarele timpului — 1700 000 000 de ani ai pămîntului la Grand Canyon**, un album de fotografii panoramice de Ron Redfern. Concisa relatare a împrejurărilor cam umiltoare în care criticul a văzut-o pentru prima oară, cu 20 de ani în urmă, dă cititorului posibilitatea de a sesiza mai exact raportul dintre neînsemnatățile efemerelor ei admiratori și măreția acestei minuni unice a naturii. John Leonard n-are decît vreo 40 de ani și nu se poate ști dacă își va tine făgăduiala de a nu mai scrie ficțiune. Important este că cei ce-l citesc au tot timpul senzația că sînt martorii confesiunii sincere a unui om extrem de inteligent și de sensibil.

Cu mijloace total diferite obține rezultate similare colegul său Jean Freustié de la „Le Nouvel Observateur”. Am prezentat aici trei dintre numeroasele romane (unele dintre ele distinse cu prestigioase premii literare) pe care le-a publicat criticul francez pînă la cei vreo 65 de ani ai săi, arătînd că fiecare dintre ele narează altcumva același lucru, complicat, frustrantă viață sentimentală a unui personaj urmînd, an după an, vîrstă autorului. În 1979, în **Moștenirea vinului**, Jean Freustié renunțase la deghizarea povestitorului și ne încredințase, folosînd propriul său nume și fapte din biografia sa, o versiune netrucată a înfruntării de o viață dintre tată și fiu, al cărei rezultat ironic este transformarea fiului într-o versiune vag ameliorată a tatălui. Romanul **Ultima donă**, apărut în 1980, revine la vechia formulă.

La 62 de ani, arhitectul Pierre își înmormîntează fosta soție, pe Juliette, care și-a petrecut ultimii ani într-o clinică de psihiatrie, absentă la tot ce se-nîmplă în jurul ei. El rememorează anii trăiți împreună și anii în care au fost despărțiți, sentimentul vinovăției proprii este mai puțin acuzat decît în cărțile precedente, Juliette avea, din prima tinerețe, câteva ciudățenii de comportament care pot explica prăbușirea ei de mai tîrziu în egală măsură cu nesăbuitul joc psihologic practicat de soțul ei, spre final el însuși devine

bănuitor, iritabil, nemulțumit, nu mai are răbdare nici pentru înțelegătoarea iubită și confidentă a bătrîneților sale, Irène, se izolează tot mai mult de lume: „Nimeni nu mă cheamă la telefon decît pentru a-mi cere, nu pentru a-mi oferi ceva. Mai nimeni nu-mi restituie banii împrumutați. Nimeni nu-mi mulțumește pentru un serviciu făcut. Nimeni nu mă mai invită pe măsură ce vîrstă mea face să se presupună că n-aș mai avea influența dorită. Cum mi se pare indubitabil că purtarea mea este amabilă și că înfățișarea mea fizică nu-i respingătoare, e cert că devin hipersensibil la o nedreptate atribuită nu unor persoane reale ci unor mituri, unor fantasmе, care nu-mi acordă considerație. Nu încetez să-mi spun cit de primejdioasă este o asemenea stare de spirit, apropiată de o anume formă de nebunie pe care caut s-o îndepărtiez de mine prin raționamente, atitudini neutre, o mare dezamăgire definitiv acceptată”.

Poate că destrămarea a început totuși atunci cînd în viața lor a intrat Monique, cu care au improvizat un bizar menaj în trei. Pierre dorînd-o pe Monique fără să îndrăznească însă s-o cucerească și determinînd-o în mod stupid pe soția sa, Juliette, să devină în joacă amanta unui prieten complexent, Laurent. Juliette a intrat, pare-se, de atunci, într-un vîrtej care avea să-i zdruncine iremediabil fragila personalitate. În trei, Pierre, Juliette și Monique ascultau muzică, vorbeau despre dragoste și jucau „interminabile partide de belotă”, pentru a înșela dorințele pe care nu îndrăzneau să și le satisfacă, „belota distrăgîndu-ne de la obsesia noastră”. Întimplarea făcea ca Monique să aibă mereu în mină dama de caro, ceea ce i-a determinat pe cei doi soți s-o poreclească „dama de caro” pe partenera pe care Juliette ținea parcă cu tot dinadinsul s-o împingă în brațele lui Pierre.

În finalul povestirii, Pierre o va face pentru ultima oară pe Juliette să lase oarecum din starea de autism, antrenînd-o în „cel mai extraordinar joc de cărți pe care l-am jucat vreodată”, un fel de belotă în doi cu levate distribuite la întîmplare de Pierre ba unuia, ba altuia. „Cînd și cînd, bolnava întrerupea partida pentru a contempla una din figuri, rigă, damă sau valet, ca și cînd i-ar fi amintit ceva”. Într-o zi a rămas cu o singură carte în mină, a privit-o îndelung și apoi, întorcîndu-se spre Pierre, a pronunțat un nume: „Monique”. Era dama de caro. A fost „ultima donă”. A doua zi, Juliette avea să se stingă în tăcere și singurătate. Ultimul ei cuvînt „părea să spună că viața se oprise la un moment dat, pentru a reîncepe apoi într-un mod total diferit”.

Felicia Antip

Peter Ustinov: „Bietul de mine”

● Actor, dramaturg, prezentator de emisiuni radiofonice și TV, Peter Ustinov își povestește viața plină și diversă într-un volum autobiografic intitulat *Dear Me* (Bietul de mine). Cu umorul său fin, el își mărturisește slăbiciunea pentru ceasuri deșteptătoare, aparate de fotografiat și alte mecanisme cu care nu știe să umble, povestește cum își începe ziua citindu-și corespondența, inclusiv scrisori care încep cu „Acum patru ani, v-am trimis o piesă scrisă de soțul meu înainte de a muri...”, cum apoi încearcă să se înviorizeze răsfoind *„Herald Tribune”* sau în lipsă, *„The Times”* sau *„The Guardian”*. Se plinge că are prea puțin timp, prea multă energie — dar nu și pentru gimnastica de dimineață. Nu înțelege de ce ar fi colecționar: „Chiar dacă înțeleg plăcerea de a avea un Buddha tailandez pe cuier, nu văd de ce aș dori să am o duzi-

nă”. Nu-i plac interiorarele aranjate după design: „Mă simt în ele de parcă o cortină ar sta să se ridice și m-aș afla pe scenă fără să-mi știu rolul”. În avion suferă de super-atență ospitalitate de bord, „care te face să te simți cumva de parcă ai fi pregătit pentru o operație chirurgicală majoră”. Nu-i plac nopțile la hotel și nici zilele în care trebuie să pară a fi altcineva decât el însuși. În imagine: bietul de el, Ustinov.

Premiul Africii negre

● ...decernat de Asociația scriitorilor de limbă franceză și care recompensează un autor de expresie franceză originar din Africa a fost atribuit senegalezului Aminata Sow Fall pentru cartea *La Grève des Batter* (Nouvelles Editions Africaines).

Monografie Jan Kochanowski

● Dintre cele peste o sută cincizeci de cărți ale profesorului Janusz Pelc, istoric al literaturii poloneze, citeva sunt consacrate operei și vieții lui Jan Kochanowski, eminentul poet polonez al Renașterii. În 1980, când s-au împlinit 450 de ani de la nașterea acestui poet, Janusz Pelc a publicat o nouă carte și a nume monografia *Jan Kochanowski, apogeul Renașterii în literatura poloneză* (ed. P.W.N. din Varșovia), care constituie un fel de sinteză a exegezei sale, rod a aproape o jumătate de veac de cercetări. Volumul întrunește calitățile unei biografii și ale unei ample analize asupra operei marelui artist al cuvintului care a fost Kochanowski, poet-filosof, codificator al genurilor și formelor literaturii sale naționale. Cartea este bogat ilustrată, comportând de asemenea și un index, precum și un rezumat în limba engleză.

Fermecătoarea Lilian Gish

● Un film muzical consacrat vieții și carierei lui Lilian Gish, una din cele mai strălucite actrițe hollywoodiene ale anilor '20, rulează acum pe ecranele londoneze. Personajele filmului sînt Lilian Gish însăși, alți actori ai epocii respective, precum și cunoscutul regizor Griffith care a descoperit-o pe actriță, când ea avea 12 ani. Pînă în 1922, a jucat în 62 de filme ale lui Griffith, iar când era filmului mut a luat sfîrșit și mulți actori și-au încheiat cariera, Lilian Gish a fost una din puținele actrițe care au rezistat probei sunetului. Acum ea are 84 de ani și, după cum scrie săptămînalul „Observer”, este încă plină de farmec. Actrița (într-o recentă imagine) a asistat la premiera londoneză a filmului.

Monede de colecție pentru finanțarea culturii

● UNESCO și Fondul internațional pentru promovarea culturii au lansat o campanie mondială pentru baterea unor monede de colecție care ilustrează „Artele și meseriile”. Beneficiile vânzării acestor monede vor fi folosite în cadrul Fondului pentru finanțarea unor proiecte de dezvoltare culturală în statele membre ale UNESCO, în special primei țări care va autoriza baterea acestor monede. Grecia este primul stat care s-a asociat acestei inițiative, autorizînd baterea unei serii de trei monede, una de aur și două de argint.

În cadrul „Fondului”, ale cărei operațiuni au început în 1977, s-a și aprobat o sumă de peste 1 milion și jumătate de dolari pentru a ajuta la punerea în aplicare a 92 proiecte de dezvoltare culturală în 46 de țări.

Atlas

„Calendarul Maramureșului”

■ EXISTĂ atît de puține lucruri în stare să ne umple de acea flacără înaltă, incinsă pînă la alb, a bucuriei pure, dezinteresate, care ne întoarce în copilărie și de acolo mai departe în timp, încît întîlnirea unuia dintre ele este prilej de sărbătoare și de noroc. Un astfel de moment a fost pentru mine în acest complicat sfîrșit de an primirea unei cărți ciudate și nepereche, botezată modest „Calendarul Maramureșului”. Abia dacă sînt în stare să-mi imaginez de cită pasiune și răbdare, perseverență și talent au avut nevoie cei trei autori (Ion Bogdan, Mihai Olos și Nicoară Timiș), ca să strîngă între copertile volumului editat la Baia Mare toată acea aproape incredibilă bogăție a folclorului maramureșean, acele mai bine de 600 miracule de frumoase cîntece; acele fabuloase și încă vii obiceiuri de primăvară, vară, primătoamnă, toamnă, primăiarnă și iarnă; acele atît de pline de haz ghicitori și acele atît de pline de sensuri proverbe. Abia dacă sînt în stare să suport ideea răbdării cîincinale de care vorbesc autorii acestui manual de suflet ancestral unde au fost puse la acăpost frumusețile amenințate de timp, așa cum se ascundeau în munți bogățiile amenințate de năvăliri. Artiști fiecare pe cont propriu, autorii calendarului maramureșean au fost și împreună artiști, pentru ei și pentru straniul popor de descălecători căreia cu mîndrie îi aparțin. Și era într-adevăr nevoie de sufletul unui poet și ochiul unui plastician pentru realizarea acestui triumfător colaj de artă populară.

Citesc ce am scris pînă aici și mă cuprinde o știută jenă pentru felul demonetizat în care îmi sună cuvintele de admirație. Ne-am obișnuit să ne supralicităm entuziasmele, încît adevărata emoție se descoperă liosită de anărare în fata vocabularului. Trebuie să ne ștergem de pe rețină toate miile de fotografii cu dansuri populare, în costume populare luate de la garderobă, pentru a putea înțelege cu adevărat frumusețea acestor țărani ieșiți la horă în costumele lor de sărbătoare. Trebuie să uităm toate cîntărețele, orbundu-și telespectatorii cu mulțimea paletelor și florilor cusute cu țiplă și fir pentru a ne putea bucura de frumusețea acestor țărânci cu catrințe dunate roșu și negru și cu sumane de pănură albă tivită întunecat. Și trebuie să ne aducem aminte de pestriții colindători din tramvaie — făcîndu-și urările între două stații și planul de ciștig între două trasee — pentru a ne putea bucura de autenticitatea acestor coconi cu opinci, căciuli și cojoace. harapnice și traiste cu mere și nucă. „Calendarul Maramureșului” este asemenea unui aparat de precizie care a înregistrat, cu finețe, pînă la nuanță, o realitate artistică și sufletescă existînd încă în chip miraculos; și dincolo de bucuria pe care existența acestei subtile înregistrări ne-o produce, crește norocul că ceea ce ei au adunat există încă în viață, că nu este vorba despre o antologie de folclor trecut în fonotece și filme de specialitate, ci de un monument de artă înflorind pe un pămînt așezat în nordul hărților și al sufletelor noastre: „A fi mare nu-i mirare / A fi om e lucru mare”, spune unul dintre proverbele care deschid această biblie maramureșeană. A fi artist așa cum sînt autorii acestui sumum de frumusețe, a fi artist așa cum au fost și sînt toate miile de artiști fără nume pe care cu atîta emoție îi reprezintă ei — este într-adevăr lucru mare.

Ana Blandiana

Nikolai Gribaciov — 70

● Remarcabil poet, prozator, publicist, sovietic Nikolai Gribaciov (în imagine) a împlinit 70 de ani. Aniversarea a prilejuit apariția în periodicile sovietice a numeroase articole, semnate de prestigioși scriitori, în care sînt relevate originalitatea, profunzimea, partinitatea creației sale.

Melville, biografie

● Criticul Victor-Levy Beaulieu publică la editura Flammarion, sub titlul *Domnul Melville*, o biografie romantică a romancierului american, îndepărtîndu-se mult de document, lucrarea transformîndu-se într-un veritabil roman.

Frumusețea feminină în artă

● Istoricul de artă britanic Kenneth Clark publică o carte *Feminine Beauty*, bogat ilustrată, în care își relevă, într-un comentariu de înaltă tinută estetică, preferințele personale privind picturile, sculpturile și fotografiile inspirate marilor artiști din Europa și America de frumusețea femeii, de la Nefertiti pînă în anii '60 ai secolului nostru.

Un studiu despre Turner

● „Această carte nu seamănă cu nici o monografie despre opera pictorului” — apreciază Roman Jakobson în prefața lucrării lui Pierre Rouve consacrată lui Turner. Originalitatea studiului constă în metoda de investigare elaborată de autor, datorită căreia descifrează ambiguitatea picturii lui Turner. Pierre Rouve explică straniul demers al acestui artist care a pictat cînd cu o extremă libertate, cînd cu minuțiozitate. Criticul prezintă omul și opera dintr-un unghi nou. El vede o legătură între arta lui Turner, poezia engleză și științele naturii în secolul XIX. Textul este completat cu ilustrații remarcabile.

O carte de Ingmar Bergman

● Simultan cu ieșirea pe ecrane a noului film al lui Ingmar Bergman, *Din viața marionetelor*, a fost publicat și un volum conținînd scenariul scris de marele cineast suedez. Peter și Katarina (eroi și ai filmului său anterior, *Scene de viață conjugală*) par a avea tot ce trebuie pentru a fi fericiți. Dragostea sinceră pe care o nutrește unul pentru altul nu izbuteste totuși să alunge plictisul ucigător care-i macină și care, la Peter, va duce la ura față de „cei patru pereți” și-l va împinge la crima ce-l va scoate, în sfîrșit, în afara societății care nu-l poate satisface ca om.

Apollinaire la Roma

● De la 15 noiembrie 1980 pînă la 5 ianuarie 1981, se desfășoară la Roma o expoziție și un colocviu internațional cu aceeași temă, *Apollinaire și avangarda*. Manifestările sînt găzduite de Galleriile de artă modernă din capitala Italiei.

Victor del Litto, septuagenar

● La 1 ianuarie a.c. unul din cei mai importanți stendhalieni contemporani, criticul literar de origine italiană Victor del Litto (n. 1911), profesor de literatură franceză la Universitatea din Grenoble, director al publicației „Cahiers stendhaliens” și al revistei „Stendhal-Club”, de trei ori laureat al Premiului Academiei Franceze, a împlinit 70 de ani. Dintre lucrările sale menționăm: *Bibliografie stendhaliană*, 1928. *Viața intelectuală a lui Stendhal* 1959, în două volume, *Album Stendhal*, 1956 etc.

Umor belgian

● Hercule Poirot a existat realmente. Dovadă este că are o statuie în orașul său natal. Este ceea ce scrie un cititor belgian revistei „L'Express”, contrazicînd-o pe Agatha Christie care în *Memoriile ei* arată cum l-a inventat pe celebrul detectiv. Cititorul trimite ca probă convingătoare copia actului de naștere a lui Hercule Jacques Poirot, la 6 aprilie 1850. În cele din urmă, după o anchetă efectuată de revistă, cititorul respectiv a mărturisit că fanatizii belgieni ai Agathe Christie au fabricat o falsă stare civilă. Iar la 1 aprilie 1980 au organizat o adevărată inaugurare a unei statui. Dar, fidel idolului lor, ei au lăsat un indiciu al crimei. Pe actul fals de stare civilă, mama lui Poirot se numește Godelieve Van Prei. Ceea ce, în flamandă, înseamnă tot Poireau(praz).

„Domnișoarele din Wilko”

■ UN nou film de Andrzej Wajda. Un film de mare artă, și prin originalitatea ideii și prin interpretarea extraordinară a actor Daniel Olbrychski și prin elocvența picturală a imaginii (operator: Edward Klosinski). O poveste deprimantă, vor spune unii critici, căci ne zugrăvește o lume care moare. Deprimantă pentru cine? Pentru spectator? Cred că nu. Acea lume „care moare” își meritase așa de tare soarta. Povestea se petrece între 1913 și 1935, adică în plină „belle époque”. În contrast cu fundalul istoric, care nu se vede dar se simte necontenit —, peisajul se compune din șase domnișoare din nobila „șleahță”. Puțin înainte de primul război, venise la moșia vecină un tânăr frumos și ardent, de care toate drăgulele domnișoare de la Wilko se vor îndrăgosti statornic. Toate. Dînsul nu le prea băgase în seamă; se mulțumise să discute cu fiecare în parte, cu toate că o iubea profund doar pe una dintre ele. Profund, și mai ales profund absent. Absent timp de 15 ani. Totuși după cincisprezece ani de la cea galantă vacanță, vine în pelerinaj sentimental la conacul „domnișoarelor” din Wilko. E primit ca și cînd numai de ieri nu se mai văzuseră. Și asta nu din indiferență, ci dintr-o stranie senzație de atemporalitate. Vremea curge, dar nu trece. Stă. Se năstărește nemica și eternă. Cînd nobilele „domnișoare de la Wilko” îl revăd pe Viktor, după 15 ani, se grăbesc să-i dea ultimele știri mondene: că Julcia are două fiice și un soț antipatic, că Jola a divorțat, că sora Kasia nu s-a măritat, că Zosia e văduvă și mamă etc. Viktor le recunoaște pe toate, că doară numai 15 ani trecuseră de cînd se văzuseră. Bineînțeles, întreabă de Fela, aceea pe care o iubea nebunește. „Cum? Nu știi?” — i se răspunde. „A murit”. Ceea ce pe el îl impresionează cu adevărat, în ciuda absenței sale de 15 ani. Absență și tăcere provenite din aceeași „atemporalitate” aristocratică, dar care nu diminuează cu nimic amorul și intristarea sa, ambele perfect sincere. Bineînțeles, la reîntîlnirea cu Viktor, domnișoarele, toate, se reamorează de el, mai exact continuă să-l iubească așa cum neîntreput îl iubiseră în timpul lungii sale absențe. Singura noutate e cea de a șasea soră, abia acum devenită domnișoară, și care, firește, se îndrăgostește de Viktor de la prima vedere: căci la plecarea lui, este

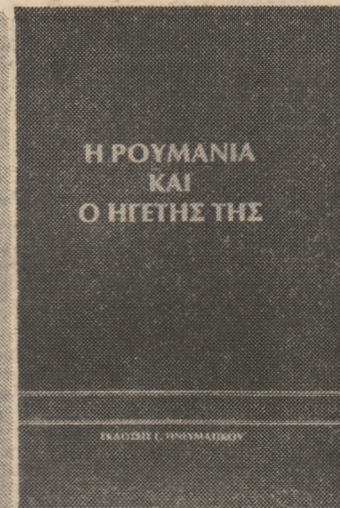
Daniel Olbrychski, protagonistul filmului regizat de Andrzej Wajda, Domnișoarele din Wilko

găsită incuiată în baie cu pușca lîngă dînsa.

O sinistă atmosferă de vid compact „umole” întreaga poveste. Cara terul inconsistent, superficial, încoerent al conștientelor acelor doamne; apoi cele două moșii vecine, din care nu se văd decît elegantele conace moșii fantomatice ca în cîntecul lui Piaf: cu „țărâni fără pămînt și pămînturi fără țărâni”. Wajda alătură multe și subtile detalii de artă prin care vidul, nemiscarea, eternitatea devin aproape palpabile.

Este a doua oară, după *Ghepardul* lui Visconti, că se zugrăvesc morțea, pierrea unei întregi categorii întregi. De jur împrejur numai fantome. În filmul lui Wajda rămîne o singură realitate necontaminată de vidul ambiant: îmbătrînirea. Scena finală ni-l arată pe Olbrychski, frumos așa cum e, privind compartimentul de tren vecin. Filmul se sfîrșește cu expresivul grosplan al unui bătrîn. Iar în acest cadru final îl recunoaștem chiar pe marele prozator polonez, pe Jarosław Iwaszkiewicz, care este și autorul nuvelei ecranizate de Wajda.

D.I. Suchianu

„Președintele NICOLAE CEAUSESCU întruchipează noua istorie a României”

■ „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană”, „România și conducătorul său”, „Nicolae Ceaușescu — Opere alese”, „Nicolae Ceaușescu — O viață de luptă”, „Nicolae Ceaușescu — Procese și tendințe fundamentale ale dezvoltării mondiale contemporane”, „Nicolae Ceaușescu — România, realizări și perspective”, „Nicolae Ceaușescu — O viață dedicată păcii”, „Cuvântările lui Ceaușescu”, „Nicolae Ceaușescu — Contribuția României la realizarea unui sistem trainic de securitate și pace în Europa”, „România și președintele Ceaușescu”, „Ceaușescu — Scrieri alese, 1979”.

ACESTE sînt titlurile celor unsprezece volume biografice sau conținînd selecțiuni din cuvîntările, articolele și interviurile tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, publicate în cursul anului 1980 în edituri de mare prestigiu din Grecia, R. P. Chineză, Pakistan, India, Danemarca și Italia. Din acest punct de vedere, anul ce se încheie se înscrie drept cel mai rodnic din suita celor unsprezece ani care au trecut de la apariția peste hotarele țării a întîiului volum consacrat personalității remarcabile a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Volumul „Ceaușescu — Scrieri alese, 1979”, al zecelea din seria cu același titlu apărută la editura italiană „Edizioni del Calendario”, este, în ordine cronologică, cel de al 93-lea volum din impresionanta suită a lucrărilor consacrate gândirii social-politice și activității revoluționare a întîiului președinte al României.

Țările în care aceste lucrări au văzut lumina tiparului demonstrează spațiul geografic vast în care ideile secretarului general al partidului au găsit teren fertil, bucurîndu-se de o largă și binemeritată audiență: Anglia, Argentina, Austria, Belgia, Brazilia, R. P. Chineză, Danemarca, R. A. Egipt, Elveția, Finlanda, Franța, R. D. Germană, R. F. Germania, Grecia, India, Israel, Italia, R. S. F. Iugoslavia, Japonia, Kuwait, Liban, Mexic, Olanda, Pakistan, Peru, R. P. Polonă, Portugalia, Suedia și Turcia.

Semnălam apariția pentru prima dată a unor volume ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în țări ca R. P. Chineză și Danemarca.

Volumele apărute în cursul anului 1980, ca de altfel și celelalte antologii tipărite peste hotarele țării în anii trecuți, evidențiază cu pregnanță contribuția de o inestimabilă valoare a gândirii social-politice a secretarului general al partidului, concepția sa cuprinzătoare, profund originală, activitatea dinamică, neobosită pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară pentru ridicarea României pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație, pentru triumful în lume al ideilor socialismului, pentru soluționarea marilor probleme cu care este confruntată omenirea zilelor noastre, pentru realizarea unui climat de pace, colaborare și bună înțelegere între toate popoarele.

Toate aceste volume sînt unanime în a recunoaște și sublinia o realitate care nouă, românilor, ne este cu deosebire scumpă: faptul că ultimii cincisprezece ani reprezintă în istoria de două ori milenară a poporului nostru anii cei mai bogați în realizări, cei mai plini de profunde semnificații. Afirmarea aceasta capătă noi valențe în contextul îmbrățișării ei de către personalități ale vieții politice, sociale și culturale din alte țări.

Așa este cazul prof. S. S. Mohapatra, membru al parlamentului, secretarul general al Partidului Congresului Național Indian, care scrie în prefața volumului „România și președintele Ceaușescu”, apărut în editura „International Reporter” din Delhi: „Au trecut 15 ani

de cînd președintele Nicolae Ceaușescu, ales în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român, conduce cu cutezanță revoluționară, înțelepciune politică și dăruire patriotică destinele poporului, ale țării, uriașa operă de construire a societății socialiste pe pămîntul României. Intregul popor vede în activitatea secretarului general al partidului un înalt exemplu de servire credincioasă a intereselor naționale, de clarviziune politică și spirit științific în conducere. Toți acești 15 ani reprezintă o epocă distinctă prin spiritul și realizările sale, o perioadă de elan patriotic tumultuos, de succese remarcabile în toate domeniile vieții sociale. În această țară și în străinătate acești ani au fost numiți «Epoca Ceaușescu», cu alte cuvinte epoca în care România socialistă și-a afirmat, cu o forță fără precedent, vocația de a trăi în prosperitate, de a acționa lucid și ferm, astfel încît, astăzi și mîine, lumea să devină mai bună și mai dreaptă”.

INTR-O altă țară de pe continentul asiatic, în Pakistan, a apărut în limba urdu — expresie a interesului deosebit și a înaltei aprecieri față de opera și personalitatea proeminentă a șefului statului român — un nou volum. Este vorba de antologia „Nicolae Ceaușescu — Procese și tendințe fundamentale ale dezvoltării mondiale contemporane”. Dînd glas admirației sale față de președintele Nicolae Ceaușescu, „un prieten de încredere al Pakistanului”, Vikarun Nisa Noon, ministru de stat în guvernul pakistanez, scrie în prefața acestui volum publicat în excelențe condiții grafice la editura „International Publishing Institute”: „Aportul președintelui României, în epoca actuală, la descifrarea semnificației marilor mișcări și mutații ale lumii contemporane, este inestimabil. Bazîndu-se pe o analiză obiectivă științifică, președintele Nicolae Ceaușescu descrie adevărata imagine a timpurilor noastre. Domnia sa oferă răspunsuri marilor întrebări și probleme care confruntă omenirea și se pronunță ferm în favoarea necesității de a transforma lumea actuală într-una nouă, pe baze revoluționare. Gîndirea domniei sale exprimă clar preocuparea și optimismul cu privire la capacitatea forțelor progresiste, antiimperialiste, a popoarelor de a opri cursul periculos al evenimentelor, de a-și impune voința în lupta împotriva politicii de dominație și exploatare a națiunilor mici de către cele mari, împotriva tendințelor hegemoniste de divizare a lumii în sfere de influență, pentru dezvoltarea lor liberă și independentă, pe calea progresului și păcii... Mulțumită contribuției conducerii partidului și statului său, România socialistă constituie astăzi o forță internațională activă și constructivă, care sprijină marea luptă pentru construirea unei lumi a dreptății și colaborării libere a tuturor popoarelor.”

PENTRU a răspunde interesului viu, larg al opiniei publice din Danemarca față de România socialistă, față de personalitatea proeminentă a celui aflat la cîrma destinului poporului român, editura „Samleren” din Copenhaga a luat inițiativa publicării volumului „Cuvîntările lui Ceaușescu”. Lucrarea conține, după cum o definește și titlul, o selecție din cuvîntările și interviurile șefului statului român consacrate politicii de făurire a vieții noi, socialiste, a poporului român, poziției României în principalele probleme ale vieții internaționale. Prefațînd acest volum, cunoscutul om politic danez K. Helveg Petersen, fost ministru, scrie: „Ceea ce impresionează atunci cînd dorești să-ți faci o imagine despre România este faptul că poporul român, în ciuda vicisitudinilor și greutăților cu care a fost confruntat — și

acestea au fost enorm de multe — a reușit să-și păstreze identitatea, iar pentru activitatea lui Nicolae Ceaușescu este deosebit de caracteristică că el acționează în permanență pentru întărirea și dezvoltarea acestei identități. Pentru el, interesele națiunii sînt principii călăuzitoare”. Evidențiind personalitatea președintelui român ca om de stat, ca militant ferm și consecvent pentru propășirea României, K. H. Petersen conchide: „Prin structura sa, prin calitățile și puterea sa de voință, prin curajul său, Nicolae Ceaușescu și-a dobîndit în țară un loc de mare conducător... Este vorba de o personalitate neobișnuită, legată indisolubil de istoria nouă a României pe care o întruchipează în mod hotărîtor. Prin el, România și-a dobîndit o poziție și un prestigiu care îi asigură o poziție măreață.”

PARUTĂ cu puține zile în urmă, culegerea „Ceaușescu — Scrieri alese, 1979” a rotunjit la zece numărul volumelor publicate în această serie de cunoscuta editură „Edizioni del Calendario”. Sintetizînd esența celor zece volume publicate pînă în prezent, Nicola Teti, directorul general al editurii, conchide: „Volumele publicate de noi sînt expresia clară a atenției pe care o acordă președintele Nicolae Ceaușescu fiecărui fapt nou, tendințelor ce se manifestă la nivel național și internațional... În acest al zecelea volum, liniile naționale și internaționale ale politicii românești sînt larg explicate nu numai prin intermediul diferitelor acțiuni, înfăptuite de Nicolae Ceaușescu, prin neobosită sa activitate de președinte al Republicii și secretar general al partidului comunist, ci și datorită amplului raport prezentat cu prilejul celui de al XII-lea Congres al P. C. R. Aici se află, alături de bilanțul într-adevăr măgulitor al pașilor făcuți înainte, și directivele ce angajează poporul român în viitorii cinci ani. Și acest bilanț pozitiv nu privește numai producția materială. Este suficient să privim capitolele dedicate culturii și artei, școlii și învățămîntului public, organizării și dezvoltării cercetării științifice, dezvoltării democrației pentru a înțelege pe deplin semnificația pe care o dau președintele Nicolae Ceaușescu și Partidul Comunist Român noțiunii de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate.”

AM-FI putut aduce în fața cititorilor și alte, infinit mai multe, mărturii, la fel de pline de responsabilitate, de căldură și emoție desprinse din paginile celor unsprezece volume care au văzut lumina tiparului numai în cursul acestui an în țări din Europa și Asia. Ele sînt, toate, consacrate puternicei personalități a bărbatului de stat și omului de partid care conduce astăzi, cu fermitate și clarviziune, destinele poporului nostru. Asemănător celor înfațisate în rîndurile de mai sus, ele vorbesc cu putere de convingere despre activitatea bogată și diversă, plină de grijă față de interesele majore ale poporului român, pentru ca el să trăiască în pace, stăpîn pe destinele sale. Dar, în același timp, volumele acestea sînt dovezi revelatoare ale recunoașterii universale a marilor merite pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu și le-a cîștigat în fața întregii lumi ca unul dintre cei mai curajoși apărători ai dreptului popoarelor de a trăi și a se dezvolta în libertate, independență și suveranitate, promotor consecvent al luptei pentru pace, pentru oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării, în primul rînd a celei nucleare, pentru crearea pe planeta noastră a unei lumi mai bune și mai drepte.

Nicolae Nicoară

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU